

דין נטילת תרופה באופן שאינו ניכר

גמ' שבת (דף קח:) "כי אתא רב דימי אמר מעולם וכו' עד מכל קלורין שבעולם, מבואר דשרי ליקח בשבת קלורין ששרה מערב שבת, ובראשונים הק' מהא דאי' (דף יח.) "ומניחין קילור על גבי העין ואיספלנית על גבי מכה (ערב שבת עם חשיכה) ומתרפאת והולכת כל היום כולו", ומשמע דרק כשמניח מערב שבת התיירו.

ומצאנו כמה תירוצים בראשונים:

יש לחלק בין צלול לעבה – רא"ש (פרק א' סי' ל"ג), ר"ן (דף ו. ד"ה והאי), טור (סי' רנ"ב סעי' ה', סי' שכ"ח סעי' כ"א), נמוקי יוסף (דף יח.), מרדכי (שבת סי' רמ"ב, וצ"ע על הב"ח סי' רנ"ב), תוס' הרא"ש (דף יח. ד"ה מתרפאת), וכן פסק המחבר (סי' רנ"ב סעי' ה'), מ"ב (ס"ק ס"ח, סי' רנ"ב ס"ק ל"ז).

ועי' ערה"ש (סעי' ל') דבזה"ז צריך להחמיר גם בצלול.

יש לחלק בין תענוג לרפואה – תוס' (דף יח. ד"ה ומתרפאת), מג"א (ס"ק כ"ב), "בתו' דף י"ח כתבו דלא שרי אלא באדם בריא ואינו מניחו בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג".

יש לחלק בין מניח בתוך העין למניח ע"ג העין – סמ"ג (לאוין סה, יט:), סמ"ק (סי' רפ"ב, עמ' רח"צ), נמוקי יוסף (דף יח.), מרדכי (שבת סי' רמ"ב), עי' הריטב"א (דף יח. ד"ה ומניחין, וי"ל דהכא על גב העין ממש בתוכו, והתם על גביני עיניו, דעראי היא, וליכא למיחש לשחיקת סממניו").

יש לחלק אם משים קילור בתחבושת – תוס' ישנים (דף יח.).

ועי' רמב"ם (פרק ג' הל' ב', פרק כ"א הל' כ"ה ומ"מ שם), מאירי (סוף דף יח:), "ואיפשר שבכאן התיירו אפי' בעמין ופתח שהדבר ניכר שלרפואה הוא עושה אבל בלא כן מותר אף בשבת והוא שאמרו שם חזייה דהוה עמין ופתח), תוספת שבת (ס"ק ל"א).

בחילוק בין נתינת יין לקילורין

כתב השו"ע (סעיף כא) דבעי לשרות בער"ש דווקא, וטעמא דכת' רש"י שבעי היכר לדידיה שלא יתעסק ברפואה, והק' העולת שבת (סקכ"ג) והתוספת שבת (סקל"ב) מ"ש בסעיף כ' לא בעי היכר לדידיה. וכת' העו"ש 'שאני דדרך העולם הוא לרחוץ ביין ע"ג העין משום נוי אבל קילורין דאין עושין אלא לרפואה הצריכו היכר שלא לטעות ויעשה רפואה בשבת ע"י שחיקת סממניו' וכ"כ התו"ש. וביאור דבריהם צ"ל דכה"ג שדרך הבריאים לעשות כן הוי כמאכל בריאים שמותר [סעיף לז]. אך המחצה"ש (סקי"ח) דכת' דלא הבין דבריהם, ותי' דלדידיה איכא היכרא מדלא פתח וסוגר את העין די בזה משא"כ בקילורין. אך המ"ב (סקס"ט) כת' כדברי העול"ש. ונראה דטעם הדבר שכיון שהטעם שבעינין היכר הוא משום שאיכא למיחש לשחיקת סממניו, והנה לא מצינו שהיכר מועיל לזה, ורק כאן נתחדש שמועיל היכר, וא"כ ס"ל דרק היכר שעושה מערב שבת, ורק היכר שהוא נעשה בעצם הכנת הסממנים מהני לזה, אך היכר דלא פותח וסוגר לא די לכך.

הטעם שהותר קילור ששראו במים ערב שבת

עי' אג"מ (או"ח ח"ב סימן פו) דאין זה היתר בכל גווני, אלא רק במיני רפואה שצריך ליקחם ע"י עירוב במאכל שאם יערבם בער"ש יהיה מותר, דכל ההיתר בקילור שצריך לשרותו וההיכר הוא שאין לעשות מעשה לרפואה, וכיון שעיקר המעשה הוא השרייה והיא דווקא מער"ש התיירו, והיינו שכה"ג חשיב שהתחיל בעסק הרפואה בער"ש ועי"ש שהאריך לבאר זאת,

והגרשז"א זצ"ל (ששכ"ה פרק ל"ד הע' כ"ז [דפו"ח, הע' כ"ז], כתב "בתוס' ... כמעט מפורש שהרגילות היתה להשתמש ע"י הקילור עצמו וההיתר הוא בגלל השינוי, וכן משמע מהמאירי - שם -, ולכן אין מסתבר כלל דברי האגרות משה". וכ"כ החו"ש (ח"ד פרק פ"ט ס"ק ל"א אות א'-ג', עמ' ר"ט) ושאר פוסקים.

רפואה שהרגילות היא להמיסה במים או במאכל

כ' בארחות שבת פרק כ' הע' קצ"א "והגרשז"א אויערבאך זצ"ל מובא בספר שש"כ פרק ל"ד הערה כ"ז לא התיר בזה אלא בתרופה שאין רגילים בימות החול לערבה במאכל או במשקה, וסמך את דבריו על לשון התו"י שבת דף יח. שכתבו וז"ל 'לגבי ידיה ליכא למיגזר שיוודע כי לא התירו לו אלא ע"י שרייה עכ"ל, ולפי דבריו אין היתר זה נאמר בתרופה שדרך נטילתה בחול ע"י עירוב במאכל או במשקה, אמנם בתיקונים ומילואים שם הערה כ"א משמע שחזר בו הגרשז"א זצ"ל מהגבלה זו".

לערב שני מאכלים [מאכל בריאים] בשבת, הגם שאין הדרך לאכול ביחד.

ע"י שיטה מקובצת (ברכות סוף דף לח.) בביאור ההיתר בשתייתא שהיא גופה מזון גמור הוא כשהיא עבה וכשהיא רכה אין בה שינוי מזון אלא שמרבה בה מים וכיון שהיא גופה מזון גמור מותרת בשבת דבכלל כל האוכלין אוכל אדם לרפואה הוא, וע"י שבט הלוי (ח"ג סי' ל"ו ד"ה באמת, ח"ח סי' פ"ב אות ב').

* * *

לאחר השלמת הסוגיא כדאי ללמוד משנ"ב על הסדר - סעיפים כ"ב - ל"ו.

ציורים שהתירו איסור דרבנן משום 'מצטער הרבה':

1. מפ"ס מורסא - רש"י (דף קז. ד"ה פטור), תוס' (דף ג. ד"ה בר, ריש דף קז.), מ"ב (ס"ק פ"ח).
 2. קוץ - מ"ב (ס"ק פ"ח, שעה"צ ס"ק ס"ג, בה"ל סי' ש"ח סעי' י"א ד"ה הקוץ [ע"י ציץ אליעזר ח"ח סי' ט"ו פרק י"ד אות י"ד]).
 3. אפטורא - שעה"צ (ס"ק ס"ח).
 4. ציפורן שפירשו רובן - מחבר (סעי' ל"א).
 5. ציצין שפירשו רובן - מחבר (סעי' ל"א).
 6. גונח - כתובות (דף ס.), מחבר (סעי' ל"ג).
 7. להתזיז מחלבה על מי שנשף בו רוח רעה: במקום צער גדול יש להקל - מ"ב (ס"ק קי"ג).
 8. להוציא אשה בידה החלב המצער אותה - מ"ב (סי' ש"ל ס"ק ל"ב).
 9. פרעוש על בשרו ועוקצו - מותר לצודו ולהשליכו - תוס' (דף קז: ד"ה הצד), מ"ב (סי' שט"ז ס"ק ל"ז).
- בביאור ההיתר של מצטער הרבה ע"י גר"ז סק"כ יש דרגה בין חולה שאין בו סכנה ומקצת חולה, שנקרא "צער גדול" שמלאכה דרבנן מותר בשינוי, והגרשז"א זצ"ל כתב (ששכ"ה פרק ל"ד הע' ז' [דפו"ח, הע' ז'], שולחן שלמה ס"ק ב' ד"ה ואין, ס"ק מ"ט) דשאני מורסא דבפעולתו אינו מרפא רק מוציא את המוגלה והלכך שרי כיון דלא חשיב רפואה.

עין משפט
נר מצוה

רבינו חננאל

לזום. בלשון יון טו

קה:

אבל *עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל *א' יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה ובין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן ששמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח: **גב'** מאי קאמר א"ר יהודה אמר שמואל ה"ק אין עושין מי מלח מרובין אבל עושה הוא מי מלח מועטין: א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין: איבעיא להו רבי יוסי לאסור או להתיר אמר רב יהודה להתיר מדלא קתני רבי יוסי אוסר א"ל רבה הא מדקתני סיפא ואלו הן מי מלח המותרין מכלל דר' יוסי לאסור אלא אמר רבה לאסור וכן אמר רבי יוחנן לאסור תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך גיסטרא אבל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל א"ר יוסי וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין הללו אסורין והללו מותרין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין הן ואלו הן מי מלח המותרין נותן ששמן ומלח או ששמן וזמין ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה: (עזין צננו ואתרוג סימן): תני רבי יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף בר אבא דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תילתי מילחא ותילתא מיא למאי עבדי לה א"ר אבהו למווריסא תני^ט רבי יהודה בר חביבא אין מולחין צננו וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר^י צננו אסור וביצה מותרת אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפי^י מעלי כיון דשמענא להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי כישרי כישרי^י ממלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא תני^י

[illegible]

חשקן שלמה על רבינו חננאל (א) נראה דל"ל היכי פירושא דמילתא הכי מפרשא צברייתא

(א) עירובין יד: (ב) נדה
סב. סג. (ג) מסכת כלה,
(ד) [ע"י חו"ס' נדה יג: ד"ה
לעיל], (ה) כדתנן בסוף
כלים ע"י"ש, (ו) לעיל גג;
(ז) נדה סג., (ח) זוהר
פרשת וישב מובא בב"י
א"ר"ח סימן ד.

00000000000000000000000000000000

ליקוטי רש"י

ל מין] הקלף כלומר בשל

סדפ/אכרס

.....

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) בעין זה לקמן קב. עיי"ש.
(ב) לקמן קלטג.
(ג) ע"ז מח. (ד) פרה פ"ח מ"ח מקוואות פ"ה מנשה
(ה) וכן אילת גמנות (להלן)
(ו) פסחים קטז"ה
(ז) שמ. (ח) לקמן ע"ב,
(ט) ממני שרפאת ט"ז,
(י) עי' רש"י לעיל סה:
ד"ה אלא, (כ) לקמן עמוד ב, (ל) ונע"ש חוס' לקמן קמז. ד"ה דעמד וחוס' חולין טו: ד"ה אלא לרף.

הגהות הב"ח

(א) גמי פוך מעביר בת חורין ופוסק וכו' ר' יוסי (וכי' בת חורין ופוסק: רש"י ד"ה כל הימים וכו' מ"ל אך מעיין מעיין מנהיר: (ג) תוב' ד"ה עליו וכו' לרפואה הס"ד ואח"כ מ"ה כוסברתא אפי' לדידי קשה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אפי' לדידי דמאור עיניו. עי' נכמות אור להלן עגל פמ"ח פ' טז:

תורה אור השלם

(א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְיִשְׁשָׁכָר אֶרֶץ יִלְמָקָה הַמִּים קָרָא יוֹשִׁים וַיִּקְרָא אֱלֹהִים בִּי טוֹב: (בראשית א, י')

הגהות וצייונים

(א) פ"י בחול עינים (גליות) (ב) [עי' יומא יח ע"ז למח בקרא שכן אודות וכו']
(ג) ציל לַעֲשׂוֹבָא (בבבבב)
(ד) נדביל
(ה) במקום אחרון שנקווין ועומדין (ותבית שלח' נחמק. רש"ש):

(ס) בבבבב שבבבב:
(ז) דביר זה שייך קודם ד"ה ובר יוסי:

ליקוטי רש"י

גיגית. קופה שמטילין בה שער. (ועיל מח. פוך. ל' כחול וימיר ד. ל.) כשורת. הומלון וגל מןחוק הסומי מריח הקרקע ששהיחם יונק ממנו ולעיל קו: גל כסומי ואין לו שורש בקרקע אלא מהיחם נחם (עירובין כה:.) המלון שגל על ההגה נלקמן קלטג. הומלון שמטילין לתוך השער (ב"מ כב:.) אפילו לדידי. רב יוסף סגי נהור הוא (עירובין דג:.) רב יוסף רב ששת מאלוי עיניו היו (פסחים קטז:.) בני מחווא. מנקה ולא עבדי מלאכה מפניו רחמים ככל אשה לעיל יב:.) מעגנים ושמעיהו יב:.) מ"ה יב:.) מבה ש"י ח"צ. מכל גוסו (ע"ז כה:.) מן משרה. מים ששורין בן שפחן שכן סרוחין בית (ע"ז בריה פ:.) רח"ש מים ששורין בן קנטים ושפחן שכן ננעטלין (ב"מ עה:.)

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר שבת

לַיִגִּית. שמטילין בה שער: תיקצין. דלה מיגע קודם נטילת שחרית: יד. לעין מסמא קודם נטילה: יד. לאזן מחרשת: יד. לפה אז לחוטט: **מַעֲלָה פּוֹלִיפּוֹס**. ריח החוטט והפה וז"ל דיד לאמה לאז לענין שחרית נקט לה אלא משום דמציל ליד

אמרין שם תתקן ^(א) משום האי טעמא ומשום דמציא בה נמי לטותא דמיקצן תנייה נמי גבי הק וכן יד לפי טענת למשמש בה מדיר מציאתו ליד מחמתויות: בת חורין היא. הריח השורה על הידים לפני נטילה: ומקדח. נטילתו לנטולת ^(ב) יפה עד ששפוך מים יפה ג' פעמים על ידיו: פוך. אס נותנו צעימו: מעביר בת מלך. אס היזקה לעיניו: עיין. קך שס העשצ: אין בהם משום רפואה. נאמילנו להאיר העינים דלה מקו: **כוסברתא**. אליאנדר"א: אפילו לדידי. דמאור עיניו אנא ^(ג) קשה לי לכלא העין אס ואלכנו: גרגירא. אורינו"א: אפילו לדידי. דמאור עינים אנא ^(ד) מעליא לי: ב"י מיני כשות שרי. למילכ נשנת כדתין צמתי ^(ה) כל האוכלים אוכל אדם לרפואה דלה מוכחא מילתא: לבר מטרואא. שאין אדם אוכל אלא לרפואה ומוכחא מלתא: שריקא טווא. לשרוק ולטוט שמן וצליס מנוגלגין על הלא כשהוא חס משחשה שרי ונלכד שלא יהא רוחא כדי לנצל ולא אמרינ דמי למתקן: **פינפועי ביעי**. לטרוף צליס מנוגלגין בקערה: אבור. דמתחזי כמאן דצעי למשדיניהו בקדרה: עבדא ליה. שריקא טווא: לרבר. זעירי: משרה. שמסנין בה שמרים: כיוון דמשתיהו דבי. שראה לשמותו כיון שהוא נצל סינון: דמותב"י הכי.

גלה שירקא: שנגפה. שנשלה ולקחה לשון פן תגוף (ההלם א) דס מנפתה (ממשיין פ"ו מ"ח): צומתה ביין. ושל דבר שהוא חוק קלת קשה לנשכן ולומתה: דדריכא ליה חמרא. חמור דרך לו על רגלו: שאני. שמכחו קשה ומסוכן ומחללין עליו את השצת: רוחצין במי גדר. ואע"פ שכן מלומין קלת דרך לרחוק צהן נחול ולא מוכחא מילתא לרפואה היא: אב"י א"י בים הגדול. לקמן מפרש טעמא: וז"א במי משרה. ששורין צו פשתן ואין דרך רחילה צהן אלא לרפואה דמסו וכן צימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין צה אלא לרפואה ומוכחא מילתא: הא. דקמני רוחלים ציס הגדול ר"מ היא למשוז כל הימים כי הדדי ולא מפליג צין ים הגדול לשאר הימים: והא. דמני אין רוחצין רב יהודה היא למפליג צין ים הגדול לשאר הימים: ב"י הימים במקוה. לכל תורת מקוה ואין להם תורת מעיין

עליון אין בהם משום רפואה. פ"י צקונטרס דנאכילה מיירי ואין נראה לר"י אלא איירי להשים על העין דצהכי איירי כולה סוגיא ועוד אין נאכילה מיירי הכי אסר רב ששת גרגירא כיון דמאכל צריאין הוא והמתן ^(א)

לַיִגִּית תיקצין יד מסמא יד מחרשת יד מעלה פולפוס תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו ומקדחת יעד שירחצין ידיו ג' פעמים א"ר יוחנן פוך ^(ב) מעביר בת ^(ג) מלך ופוסק את הרמועה ומרבה שיער בעפעפים תניא נמי הכי רבי יוסי אומר פוך מעביר בת מלך ופוסק את הרמועה ומרבה שיער בעפעפים ואמר מר עוקבא אמר שמואל יעלין אין בהם משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אין בה משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אפילו לדידי קשה לי אמר רב ששת גרגירא ^(ד) אפילו לדידי מעלי ואמר מר עוקבא אמר שמואל כל מיני כשות שרו לבר מטרואא אמר רב חסדא שריקא טווא שרי פינפועי ביעי אסור ^(ה) דביתיהו דעירי עבדא ליה לחייא בר אשי ולא אכל אמרה ליה לרבר עבדי ליה ואכל ואת לא אכלת זעירי למעמיה דאמר ^(ו) זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמשתתי הכי לאו מירי קעביר הכא נמי כיון דמיחביל הכי לאו מירי קעביר ואמר מר עוקבא דמי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי אמר רב הלל לרב אשי כי היונא בי רב כהנא אמרי חלא לא אמר רבא והני בני מחווא יכיון דמפנקי אפילו חמרא נמי מסי להו רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדריכא ליה חמרא אנבא דכרעיה וייתב קא צמית ליה בחלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הילל חלא לא א"ל גב הדי וגב הרגל שאני איכא דאמרי חזייה דקא צמית ליה בחמרא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רבא הגי בני מחווא כיון דמפנקי אפי' חמרא נמי מסי להו ומר נמי הא מפנק אמר ליה גב הדי וגב הרגל שאני ^(ז) דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב יגב הדי וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת ת"ר רוחצים במי גדר במי חמתן במי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא בימה של סדום ורמיניהו רוחצים במי טבריא ובים הגדול אבל לא במי משרה ולא בימה של סדום קשיא ים הגדול אים הגדול א"ר יוחנן לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה ^(ח) דתנן כל הימים במקוה שנאמר

^(ט) ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ ר' יהודה אומר ים הגדול במקוה ולא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר ^(י) כל הימים מטהרין בווחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מו חטאת מתקוף לה רב נחמן בר יצחק אימור

קמ.

בז א טושי"ע א"ח ט' ד טשי"ע:
בז ב ש טשי"ע ז:
בז ג טפג לאזין סה טושי"ע א"ח סימן טה טפג טשי"ע ד:
בז ד ה ז מו"י מ"ר א"ר מל"א שנת הלכה כג טפג שס טושי"ע ש טשי"ע טז:
בז ז מו"י פ"ב שס ה"ה סה טפג שס טושי"ע שס טשי"ע ו:
בז ח ט טשי"ע מד:
בז ט מו"י פ"ט מהלכות מקוואות הלכה יב טפג טשי"ע נמה:

רבינו חננאל

תניא ר' (יוסי) [נתן] אומר בת חורין היא. פ"י רוח רעה ששור' ברוחות כבן חורין בבני אדם ואנה עוברת עד ר' פעמים ופוך מעבירה ^(א). אמר שמואל עליון א"ר בהן משום רפואה. פ"י עלי ידך לצנן העין אין בהן משום רפואה ועד וכן כסברתא וכן כשות אין בהן משום רפואה. ורב יוסף דהרי סגי נהורא

ההא אמר אפי' אנא כוסברתא קשיא לי דאלמא כמאכז העין ורב ששת נמי מר נהורא היה ואמ' אפי' לדידי גרגירא מעלי דמשפה לגלג העין. כל מיני קישות מותר להניח ע"ז העין בשבת בר מטרואה ולא ברדי לן יפה מאי היא שריקא טווא וגם א"ר (ג) ואמר כי הן מים מיני אבטחים שמסנין אותן במשמרת ושוותין אותן לבדן ויפין הן לשלישל. וכן פפועי ביעי. דעירי דהוה שתי להן לטעמייהו דאמר נותן אדם מים צלולין ויין צלול לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמישתתי הכי לאו מירי קא עבד הכא נמי כשירקא טווא כיון שגאנכל עס האבטחי ועס מעיין אף בזמן דשפי' להו במשמרת לאו מירי עבד. ומפורש בגמרא דר"ח כי זעירי רביה רוב חייא בר אשי תלמידו דעירי הוא (ג) והוא נמי תלמידו דרב היה ניהא לי משום הכא דרב מצי הוה. אמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש אבל חמק לא ואי מפנק אפי' חמרא אסור חמא ישנה מכה של חלל מחללין עליה השבת: מו גדר מים חמתן המים שלהן חמין הן כמו חמי טבריא

חשק שלמה
על רבינו חננאל
(ע' ערך עקר בת חוין:
(ג) מלאה חמץ. א"ח חסות וז"ל גס א"ח ציר לן ואמרו וכו':
(ד) דברי דעס ולן מנוולין הכנס. וחזלי דעס חסח ט"ס דמבוי וז"ע:

חשק שלמה

על רבינו חננאל

(ע' ערך עקר בת חוין:
(ג) מלאה חמץ. א"ח חסות וז"ל גס א"ח ציר לן ואמרו וכו':
(ד) דברי דעס ולן מנוולין הכנס. וחזלי דעס חסח ט"ס דמבוי וז"ע:

רב נסים גאון

מעלה פולפוס. במס' תוביות בפרק המדיר (דף עז) אמרו מאי בעל פולפוס אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטט כמניינא תאנא ריח הפח: אמר רב יוסף כוסברתא אפי' לדילי קשה לי אמר רב ששת גרגירא אמר רב יוסף אמר בפרק החובל (בבא קמא דף עז) מריש הוה אמינא מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מהמצות עבידנא יומא טבא לרבנן דאמינא לא מיקפידנא ועבידנא מצות השוא דמבעת לאה דאמר ר' חנינא גדול המצווה ונעשה אדרבה מאן דאמר לי לית הלכתא כר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן ואיתא נמי בבמי' בפרק האשה (קידושין דף לא) ורב ששת הוי אמר בכמה מקומות בדרים שמוכחיים שהוא סומא בברכות בפרק תפלת השחר (דף ז) כי הא דרב חסדא רב ששת הוא קא אזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי תפלת הדרך אמר ליה רב ששת לשמעיה מאי קעביר רב חסדא וכו' ובפרק הוראה מקום (שם נח) רב ששת נפק למיחד מלכא אמר ליה ההוא מינא בר כי רב חבבי לנהרא גבגי ליא אמר ליה השתא חזית דאנא דינאנא טפי מיך כי אתא מלכא פתח בר ששת קא מבכיר ליה למלכא אמר ליה ההוא מינא כי לא חזית מאי מברכת ובפרק עירב פסחים (דף קטז) דבר שמוכחי על שניחן והוא כשאמר בר אבא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה הקשו עליי איני והאמר רבינא דלילי (ב) אמר לי רב ששת שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן אמר גהרתא ואמרו לי רב יוסף ואין תאמר שהסומא פסול לומר

חשק שלמה **על רב נסים גאון** (ג) הלשן משום קמ. ולפעט שס האי נאמתיסו רבינן דעס רב יוסף מלן לשאר גאנדה צו רב יוסף תמיר רב יוסף. מלן גאנדה צו רב ששת תמיר רב ששת. וכל"ל נאון:

חדפסה ברזולוציית מסך - לחדפסה איכותנית הדפס ישירות מן התכנה

תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס : 229 הודפס ע"י אוצר החכמה

קפ:

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר שבת

צמחי המסורה הם דחיסתהי הם דנח

צרכות לת. יומא מ

משרה אהנך תרתי דלעיל דקתני אכל לא

(רעש"י ד"ה ליד

אותו כשהן צריאין : ממי דקלים.

[במשנה שבמשנה]

צמחנים: הליכה וריקוד.

רוקה. ירקון, מ

היו זה המרה יזל חלל ומחללי עליה עם המרת וצמחו

.....

יה והרי אלו סומין

רב רב חנה א"ר יוחנן רל

(6) [עין רש"י לקמן קט.
ד"ה חריסקר עיליתא,
(3) [ע"ז כו:], (ג) [ע"ז
ית. כד:], (ד) [זכרות
מד:], (ה) [פסחים מז:
ע"ש], (ו) [שם ע"ש
זרע"א], (ז) [ע"ז כד
סע"ב].

(א) גמ' שיואלין משני
דקלים (מאי מי דקלים).
חא"מ ו"צ ס"א אינו מ:]
(ב) תוס' ד"ה ולימי וכו'
משום גילוי ראע"ג
דבפ"ב דע"ז אמר:
(ג) ד"ה רב יוסף וכו'
ואומר דל"ג לה אלא
זרע:

[א] ציל רחבה (ביצים)
 כדוריים אתא כאן
 והלכן "טובלאל" והגהו
 בשני העינים "טובלאל"
 ע"ש רש"י (דק"ט)
[ב] שבור שוור יא הערוך
 [שבור] (לגיון)
[ג] גיססת הערוך [ע"ש]
 חשק [שפני הקנאי פ"א]
 קליפות חשפני (לגיון)
 כבורות מן ע"ש
 ברינ גאון כאן והגיססת
 וכציל
וברהיטן
 לכאורה, גהו
 מאכל במהה רחא:
 [ו] יכלד דבוחר מן סחא
 [ז] זכרין פ"א ס"א
 קמח הגרי"א ק"ה:
 [ח] במחק ע"ש מהרש"ל
 "ההנהל"ל
[ט] ציל פניו וכה'
 כח"ט
נשפניקין (רש"י) וכן
 הגיה מהרש"ל דפרי:
 [י] יבת "עבורי" וכן
 יוחרת: [ההנהל"ל]
 מחק אע"ג: [ז] עין
 במהרש"א
 מדברין גרס חסין
 שלש מן שהלח בפנים
 אלא אמריי באל החמץ
 (גנו יוסף): [ח]
 מחקן מההנהל"ל
 לכאורה רש"י בשפניס
 נראה יותר והוא
 מהר"ם ע"ש
 (דוק):

מראשונים: ודוא דלא רגילא למשמיש
תלתא קורבטוי, כרכוס: סיפני, כלי
שמעמחא שס כלי יהא נך סימן שיש
שרף חילנות של אלכסנדריא: גביא ורגילא
ליסקייה צחמרא: וילא מיעקרא, אינה נטי
וזהו רפואמו: ומיעקרא, מלהוליד: לויבה
כן כדאמרין (בבבוצות) ז"מ (ס:): וילא אגבייה צ
למי שיש לו שטלש מעליו (פסחים עב:), גביא גי

ל' א טוֹש"ע ח"ח ס'י
שכח סעיף לז:

והותימא ליה דיסטנא
במס' ע"ז ב' א"ן
אמרו (ד) כה
אמור ב' ש' כמין קרין
לגדה דסנתא
ממכה כי דרך גישם ליה
האכולין לאיתויי
וכרשין לשינים
מעם. בפרק כ"ד
על הפירות (ד)
זנו רבנן שחול
לשינים וקשה לבני
יפס לשינים
מעם לשינים
מעם וקשים לשינים:
ממי דקלים. בגמ'

(א) חֵפֶר גּוֹמֵץ בּוֹ יִפּוֹל
וּפִרְץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נָחָשׁ:
[קהלת י' ח]

[illegible][illegible]

חיוויא דרבנן פירקיה דלית ליה אסותא. אע"ג דגזיזן דלא פקחיהו של ר' שמעאל צפרק צ' דמס' ע"ו (דף טו:) קאמר שלא עבר על דברי חזירים שנאמר ופורץ גדר ישיכו נחש אע"פ דלא הוה ליה אסותא שהרי מת הסם לא היה לו פרוצה מומונת אצל הכה שהפרוזה היתה מומונת ונאצדה ממנו צמול רע קאמר דלית ליה אסותא: **וליתי** אגנא דתהדיא. משמע הכה דהנחש אוהב שחליים וכן בשליה דגדרים (דף טז:) דקאמר ליה נוסף לצלל לא תיכול מהני מחלי דטעמינהו חיילא וא"כ יש בהן משום גילוי (ג) וצפרק צ' דמס' ע"ו (דף טז:) אמר דשחלים אין בהם משום גילוי ו"ל דהסם לא ממש שחלים קאמר אלא צהקן דלמר הסם (מס' ע"ו דף טז:) וכן היו עושין צערי צחמות צצפורי (ו) ומתנין תומין לתוך גריסין (ז) והיו קורין אותו שחלים אי נמי בשליה דגרים (דף טז:) מיירי דהוה ביה חלל דמסקין הסם צמס' ע"ו (דף טז:) אצל אית צה חלל מיגרי צה והכא נמי חמרה מיגרי צה: **רב** יוסף אמר ויתום המצרי. ר"ת כל כך מילתא מחק מספרו ואומר דל"ג (א) אלא צריש אלו עוצרין (פסחים טז:) וגרסה לר' שמחה משום דיתום המצרי מותר לשמות כדמנח צפרק צמרה (דף קט.) ושון שצחשן את השמית ושומין ויתום המצרי ואומר ריב"א דאין צריך לנמוק דרב יוסף לא קאי לפרש מי דקריס דמתי' אלא אמילתיה דעולא קאי דאמר שיכרל צנלא מעלי מינייהו ואומר רב יוסף דיתום המצרי מעלי מינייהו מיהו משמע כפירוש הקונט' דלמתי' קאי מדלא קאמר צדאל ויתום המצרי מעלי מינייהו: **סיסא** ולא קאמר וסימניך סמן סמן כדאמר בשליה צמה אשה (גמל טו.) משום דשערי לא כתיב צסמן: והסתמא

דמירקיה חיוויא הוה בפומבדיתא קרעינהו וזה הוא דאדא בתהווא אזלי מייתי לה אכלה ילמא חיוויא דרבנן תא דכתיב (ס) ופורץ ליה אין רבי דכי נח חק בר ביסנא דליכא בי הילולא [בטבלא פ] וגידמי לבי הילולא וית הא מאן דכרכיה סחוף דיקולא ארישא ליק עילויא לישדיה ואי מאן דמיקני ביה יהדיה לירכביה ארבע נגרא ואי לא ליעבר ל לפוריא אארבעה בי ולייתי ד' שונרי גרעי דפורייה וליתי רכי שמע קלי אכלי אבתריה ליריהי בי חוויא חיוויא ולא ידעה אי לא יהיב דעתיה וגשדייה קמיה אי וזה ואי לא לא יהיב קנתה תשמש קמיה קוף ליה יצריה אלא ו תשדי ביה ותימא תתא דעיל בה חיוויא רתי חביתא וליתי אגומרי וליתי אגנא תנא ולותבו התם

י ולינקוט צבתא בידה דכי מירח ריחא נפיק ואתי יא דאי לא הדר עילות: כל האוכלין בו: כל האוכלין י מחול לשינים וכרשינין (ב) לבני מעיים כל המשקין י צלפין בחומץ א"ל רבינא לרבא מהו לשנות מי ינא כל המשקין שותה ומו רגלים לא שותו אינשי: חוץ ממי דקרים מאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים מי דקלים שיוצאין מן שני דקלי (ב) מאי מי דקלים תרתי תלאי איכא במערבא ונפקא עינא דמאי פ' אידך משלשל ואידך כי הכי דעייל הכי נפקי אמר א דבבלאי ומעלי מינייהו והוא דלא רגיל ביה ארבעין גום (ג) המצרי תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא תלתא חיטי ותילתא קורטמי ותילתא מיחא (וכמונא י) להו בין דבחא לעצרתא דקמיט מרפי ליה ודרפי יין: מאי כוס עקרין אמר ר' יוחנן לייתי מתקל א ומתקל זוזא גביא גילא ומתקל זוזא כורכמא די הדדי לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא לירקונא זבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא ואי לא לייתי תלתא קפיז

פ' אמר ויתום המצרי. הוא מי דקרים ועל שם שדוקרים את החולי: מנא (ב"מ דף טו:) ואי אצנהיהו צסימי קננהו וסימניך דלא מחליף ין דכחש לעצרתא. דין פסק לעצרת: דקמיט. עזור: קומא אלכסנדראי. סמס' של גן קרוא. אצנהיהו הגדל צגנים: צוה. הך תלתא מיני של סמנים ומתפרשה מן החולי: אירקונא תרי. מינייהו לשימ צשיכרל וס' הך רפואות דנקט ואזיל: ואי לא בו. כולשו לא מעלי אלא לזבה: קפיז

ו דרב יוסף אמר שערי שני סמנין יחד [ע"ש]. דקמיט. עזור מנקיט. מרפי ליה. מש קוף אלריס נלע"ו. שצופין צהן גנדיס ומשי ומסופים אותו צקקע [כחברה טז.]. כורכמא ילנע"ו והוא משום שצורקמין [ב"מ קז.].

ו דרב יוסף אמר שערי שני סמנין יחד [ע"ש]. דקמיט. עזור מנקיט. מרפי ליה. מש קוף אלריס נלע"ו. שצופין צהן גנדיס ומשי ומסופים אותו צקקע [כחברה טז.]. כורכמא ילנע"ו והוא משום שצורקמין [ב"מ קז.].

לִמָּא חַיִּימָא דְרַבְנָן. שְׂעַר לֹ
וְרַפְוֵהָ לִפְסִיךְ לֹא נִמְנָה לֹ
דְבִי נַח נִפְשִׂיהָ דְרַב גִּזְרֵי
וְנָה וְלֹא יֵהָא אֲדָם מִצִּיא אֲסָא

בר קשא דפומבדיתא
(6) תלסר חמרי חיורתא
לכולהו ואישתכחו טר
גיסא דפומבדיתא עד
אריה אמר להו אביי
טרקיה דלית ליה א
גדר ישכנו נחש אמר
נפשיה דרב (6) גזר רב
דלימטייה אסא וגידמי
ואזל איהו אמטי אס
במבלא טרקיה חיורא
חיורא לינחות למיא ו
ולחדקיה מיניה וכי
למיא וליסלוק וליתי
חיורא אי איכא חבריה
גרמדי ואי לא לישוא
נהרא ובליליא לותב
חביתא וניגני בי כו
וליסרינהו בארבעה
שחפים ולישדי התם
ליה האי מאן דרהי
חלתא האי איתתא ד
אי יהיב דעתיה עילוח
עילוח תשלח מאנה
מכך בהו דעתיה ע
דעתיה עילוח מאי
איכא דאמרי כ"ש דר
תשקול ממוזה ומטופ
(7) דישתנא אנא האי א
ליפסעה ולתבוה א
בישרא שמנה ולישר
דתחלי וחמרא ריר
ולישרוקניהו בהדי הד
ולישקליה וליקלייה בנ
לאיתוי מאי (7) לאית
לאיתוי מאי לאיתוי
רגלים בשבת (8) א"ל
חוץ ממי דקלים: תנא
את המרה ומואן דאמ
אמר רבה בר בורנה
מבנייהו כסא קמא מ
עולא לדידי שתי שיכ
יומין רב יוסף אמר ז
מלחא רב פפא אמר ז
(8) וסימנך סיסאני וש
קמיט ליה: וכוס ע
זוזא קומא אלכסנדר
רישקא ולישחוקניהו ב
תרין בשיכרא ומיעקר

א. יוספי קהה ושם כלל זה יהא סימן לגירסת אשכנז ובלשון גרסא אלום (מנחתים מב) שסקוין קרוי א

ל' א מ" סט"ז מלכות
 איסורי מצה הל' יא
 סמג לאוין קכ טוש"ע
 אה"ע ס' ה סעיף יב:
 ק"ח ב מ" שם הלכה י
 טוש"ע שם סעי' יא:
 ק"ט ז מ" שם טוש"ע שם
 סעיף יג צה"ה:

ליקומי רש"י

[illegible]

[מכאן שירי דרך קצת]
הב' מדרים. — א"ע' דפלוגי נכדו שאלחו
 ע"כ דלא ר' חזקוני ד' מתי
 מטייל מוס' בעצמ' מוס' דלחן
 ח' בעל מוס' גדול הימנו
 אהר' ימות כולנו מוס'
 בעמות' שנתנו חזר
 מתקן כנו' אל' כ' האלה
 בחזון אהפסא חזר
 שנים חייני דכחי
 (ויקרא ו' א' אפס' מתן)
 ואל' אהפסא מתן (ס' עס')
 אדפיס' בעמות' (ס' אה)
 אדפיס' נכלל (עשרי' עשרה)
 למה אפס' (לומר ק"ך מה
 אפסי' מיהודה שנים
 אפסי' מיהודה וידיעין עליה
 בער' בעמות' ק"ך כל משה
 חזר' (בבב' ל' א' ע"כ)
 דפלוגי מתגיל מוס' אחר
 מוס' כנו' נכלל לחזון ע"כ
 דלחן ק"ך מוס' גדול מוס'
 אהר' ימות אפילו הכי
 מוריס מתקן חזר מתקן
 בעמות' לומר כל
 מתקנין בחזון חזר
 עור' אחר כלל אפס'
 אחר עור' חזר חייני
 (מתחת ו' א' ע"כ)
אדר מדרים. — בעמות'
 חולין גמי' אל' כרת האלה
 היכל' ועדיין אל' כרס
 אחר חזרו ועתקן ח' כרס
 ושליטן בעמות' חייני
 (בבב' ע"כ) אפי' בעמות'
 חולין דכחי (ויקרא כב'
 ו' ואלכס' כל' מעשר ואם
 ואל' חזר' חזר' ויחזקין

שפתו בצמים עד שמימי
נתקו. תלושין ביד עד שגמ
אלמא נחשוהי ויהי טפי מכרו
בצים ומקור קלת דכרות
חיב על וזקק לגמרי לא כל
[גיסין מג:]. חיובא בפריה ו
בשבת היכא דליכא סכנה מ
מוכחא מילתא דלרפואה ו
קיהיון שנייסי איגור"ר בלע
ללא חומץ צעי למטעם
לאחר אכילה נמי שרי שאין
יא אפיקא דעתה. גמסין
מסוכרייא דנוייתא.

התניא מניין לפירוים (א) שהוא אסור. וא"ת אפילו לא אסור סירוס
 חקשי ליה ליתאסר משום פריה ורביה וכו"ת משום דהוי
 נזיל לשנוי דשם לו ביים הא משמע בסוף הבא על יצמתו (בימות דף
 י"ה:) גצי דעתיה דר' חיאל דאי הא מהו מיפקדה אפריה ורביה לא הוה
 מקריא סמא דעקרמה לאע"ל דהוי לה
 ומי נקוצת ושיי זכרים משום צנקר
 דע [את] זרעך ולעזב אל תנח ירך
 וקבלה (ב) וצאקה ללא שייך סירוס
 וקוי צמסקנה לרבי יוחנן בן צרוקה
 מחייב צפריה ורביה צפקנה וקנה
 לאסר מוקי בשם ל' ציים ויש לומר
 מלסירוס מוחל ליה לתפרך משום
 איכא למ"ד צפרק הבא על יצמתו
 (ספ דף ק"א:) כיון דקיימא פריה ורביה
 וכו' לא תריך: **תלמוד** זומר

בחמרא ולשפירא ויני
לא ליתי חרנוגא דכי
וליסבה בשחקי דכי
דעמר גופנא בסיתוא
וליקלי בהו שבישתא
כסא דחמרא בידה
אהא ולוקמה מזהא וי
וחדא לימא לה קוס
סמידא וליסבה מפלגא
מזוביך ואי לא ליתי ג
וליסבה בשחקי דכי
דעמר גופנא בסיתוא
חביתא דחמרא לשמה
דמישתכחת בכפותא
חד יומא פסקה תרי
פסקה תלתא יומי ואי
לעולם לירקנא תרין
לא ליתי רישא דשיני
בשיכרא ולישתני ואי
ואי ליבא מוניני דקמו
וליעייליה לבי בני ולי
לוקמיה בין תנורא
הרוצה שיחממנו יקנו
יוסף חש ביה עבד לר
לא ליתי תלתא קפיו
קפיו דקירא דנישתת
תולענא ולישלוקניהו
ליתי עילא בר חמרא
ולישביק ליה דמאאי
אריגיה וליהר מזוניו

אָל לית רישא דברחא דמנח בכיבשא ולישלוך בשיכו
 יבר אחר חוטרנא וליקרעיה ולוחביה אליביה ואי לא
 מישרי ההוא טייעא דחש ביה אמר ליה לגינאי שקול
 יכרתי יהיב ליה ואכלה א"ל אושלן גלימך ואיגיב
 נד איחמם וקם נפל פורתא פורתא מיניה; לירקנא תר
 שרי והתניא ²מניין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל ³ו
 לא תעשו דברי ר' חנינא הני מילי היכא דקא מיכוין
 יוחנן ⁴הרוצה שיסרם תרגול יטול כרבלתו ומסתרם
 מות רוחא הוא דנקיטא ליה אלא בסרים והאמר ר' חיי
 יעוש ⁵וּמסתרם מאליו ואע"ג דסירוס אסור צדיק: והא אמר רב א
 ודור הוא מתאכל ואינו משמש אבל בסירוס אפילו ממילא אסור: א"א

ין כרים וזה אחר ונתקן לגמרי מייד גם הוא [מבדוּת שם]. וּמִבְדוּךְ וּבְדוּתָּהּ וּנְתוּךְ וּבְדוּתָּהּ
 [מבדוּת שם]. וּמִבְדוּךְ. מְהוּמוֹ וְדוּמְיוֹ וְזוֹ לִטְוִי מְלֻמֶּמֶת לְטוֹן כְּחֹשֶׁה. וּבְדוּתָּהּ. מְהוּמוֹ
 וְזוֹ חוֹמֵס מְשֻׁלָּמִים כֵּן אֶל מַחֲוִים הֵם כְּחֹךְ כִּי וְסִכּוֹ לֵב תִּלְכֵּן [ויקרא שם]. עַל דְּלִמְנִי
 עֲבָדָהּ כִּה־יִצְחָק וְעִינֵי אֲבֹתָם שָׁם. וּבְדוּתָּהּ. כְּרוֹמֵן כְּלֵל וְרוֹמֵן כְּסֵף [ויקרא שם]. כְּרוֹמֵן הַחֲסוּיִן
 מִלִּדְר מְחֹק כְּלֻמֵּינ מִיִּקְרוֹן לְעֵל [מבדוּת ג']. לִהְיוֹת טַחֵף אֶחָד כֹּרֶת [מבדוּת שם]. אִם
 [מבדוּת שם]. עַל תְּהוֹךְ. טַחֵמְקוֹ וּמַטְשֵׁלֵיו אֶל לֵל שֶׁן [מבדוּת שם עֵינֵי שִׁי שִׁיחֵס]. וְזִרְיִי יוֹחֵהן
 [מבדוּת שם]. כְּרִית כְּנֵסִים [קדוּשִׁים שם]. אִם יִבְעֵר בְּדוֹת אֶת הַחֲוִיִּין. לְרֹחֶשׁ לֵב כְּרִית טַחֵמֶה כְּרוֹר
 שֶׁלֹּא טַחֵמֶה מְחַסֵּת שָׁם (ג': א"י ע"ה). אִם מִיִּבְדוּתָּהּ אֶת מִיִּבְדוּתָּהּ. עַל מִיִּבְדוּתָּהּ
 [קדוּשִׁים שם]. כְּרִית כְּנֵסִים מִיִּבְדוּתָּהּ כִּי רֹחֶשׁ לֵב אֶת מוֹחַמֵּת לִדְרוּשָׁה עֲבֵד [ויקרא שם]. וְעַל מִיִּבְדוּתָּהּ
 [מבדוּת א']. בִּאֵן "פִּי מִיִּבְדוּתָּהּ". קֹרֶס אֶלֶל מוֹחַמֵּת עַל מוֹחַמֵּת מִלֵּא לִדְרוּשָׁה עֲבֵד
 שֶׁסֹּס לְרֹחֶשׁ. וְנִיבְדוּ מִיִּבְדוּשֵׁי מִיִּבְדוּשֵׁי שִׁרְיִי וְכוּ'. הִרִי עוֹקֵם אֶלֶלֶת שֶׁתִּי אֵת מוֹחַת עֲבָדִי
 כִּי שְׁעוֹר אֶל שֶׁתִּי. הִרִי בִּרְיִי רַבֵּה מִיִּבְדוּשֵׁי. דְּמוּת עֲרֵיִים כִּלְפֵי וְתֹא וְלִעֲלֵל לִלְמֵי לֵא אֵת
 מִיִּבְדוּשֵׁי אֶת הַמְּהוּמִים [מבדוּת א']. הִרִיִּי כִּי הִרִיִּי מִיִּבְדוּשֵׁי. הִרִיִּי וְיִלְעוֹת טוֹעִילִים כְּדִרְכֵּן
 אֶל כֶּתֶם שְׁמֹרֵיִם כְּסִימָהּ עֲוֹת [שֶׁתִּי מְשֻׁלָּמִים מִיִּבְדוּשֵׁי]. [שְׁמֹסִים שֶׁן] הִרִיִּי כִּי הִרִיִּי כִּי הִרִיִּי

קפיו. כלי מזוהק ג' לוגין: שמכי. צללים: פראי. גדולים: הס:
קום: מזוביך. חדלי מזוביך כמו ועמוד השמן (מלכס ז): וליבעתה.
ביעמנה צלי ייעמה פחאס: בונא. מלח אגרוף: מזריקא.
זכרוס: שביילתא. חלקן פנגרי"ג: שיני דנא. מגופות זחית:
ולשיייה. לכשפור צמים: פשיינא.
עש שזיני גדל בונא: בונא חלח חלח חלח
ופשט¹⁵ על גבי קרקע: חרנוגא. מין
עש הוא שגדל אלל היגיס: היגתא
דויתא. מין הגח הוא שנקלח
רומי"ת: וליסבה בשחקי דיתנא.
יקחו אותו האפר צללי צגלי פשמן
עב: דעמר ונא. קוטין: ליכרי
שן ברי. עשנה גומות: שבישטא
דערה. זמורות של כרס לדה:

[illegible]

לִיר חֲגָזִים: דִּקְרִיר. מִן עוֹפוֹת
קִטְנִים: וְלִישִׁיפִּיה. יִשְׁפָּפוּהוּ צוֹ:
בֵּין תִּנּוֹר לְעוֹדָה. בֵּין תִּנּוֹר לְכּוֹמֶל
נִמְקוֹס חֹס שִׁיעוּ וְיֹאֵל הַחֹלִי: הַרְצָה
שִׁיחֻמְמָנו. לֹא: יִקְחֵנוּ בְּסִדְנֵנו.
יִעֲטוּנו כְּסִדְנֵנו יִפֶּה אֶל כְּסִדְנֵנו
חֹלֶה אֲחֵר שֶׁל חֹלִי זֶה: עֲבַד לֵיהֶ רַב
כְּהֵנָּה. רְפוּאָה זוֹ שֶׁל סִדְנִי: קִירָא
דִּישְׁתְּרוּפִי. שְׁעוּה הַפֶּה וְנוֹטַפֶּה
מִכוֹחַת שֶׁנִּתְמַלְאָה וְעוֹדֶמֶת: אֲהֵלָא.
אֲלֵינִי: תּוֹלְעָנָא. אֲדוּס: עֵילָא בֵּר
חִמְרָא. עֵייר כֵּן אֲמַתוּת: אֲלֵיגֵלָה.
הַחֹלִי: מַצִּיעֻתָא דְרִישָׁא. אֲמַנְעִית
לְאֵשׁ: מַצִּיעֻתָא לֵיהֶ דְּבֵינָא מִאֲפּוֹתִיה.
יִקֵּץ לְעֵייר מִמַּלְחָה: וְלֹתְבִיהָ אֲרִישָׁה.
יִשְׁכֵּץ" הֵסֵם עַל הַמַּגִּלְתָּה: וְלֹדְדָה
מַצִּיעִיה. שֶׁלֹּא יִכְנֵם מֵדֵס זֶה צִעִינוּ:
רִישָׁא דְּבִרְחָא. שֶׁל אֵיל: דִּמְנָה בְּכִבְשָׁא.
כִּשָּׁש צִמּוּק אֹר צִלִיר: דְּבֵר אַחֵר
חִזְרָנָא. חִזֵּר טוֹלֹא (5) צִמְצִמְרוֹת
מִנוּמֵר: מִכְּבַתְרוֹתָא דְּמִישְׁרָא. מִאֲמַנְעִ
הַעֲרוּגָה הֵסֵם מְרִיפִים: אֲשִׁישְׁרָא גֵלִיפִיר.
הַשְׁאֲלִנִי הַטְּלִית: וְאִינֵי בָה. וְאִשְׁן הֵה:
קָלָא. מַעַט: אִיבִרְיָךְ גֵּנָא. נִכְךְ צֶה וְיִשָּׁן
צֶה: גֵּנָף פּוֹרְתָא פּוֹרְתָא. קִדְמָה הַטְּלִית
מִחוּס שְׂרִיפֶת הַחֹלִי שֶׁלֹּא עִם הַזֵּעָה
וּפְנֵלָה חֲמִיכוֹת דְּקוֹת: וְיִי שְׂרִי. לִשְׁמֹת
כּוֹס עֵיקְרִין: לֹא תַעֲשׂוּ. קִרִי זֶה לֹא
דֶּהֱהוּ לֹא סִירוֹס הוּא אֲלֵא רִמּוֹת נִקְטָא לִיהֶ לְתַרְנֻגֹל וְעַמְסִיטָל
רִיבִים. הֵךְ דְּשִׁרִי לְמַשְׁמִי כּוֹס שֶׁל עֵיקְרִין צִמִּי שֶׁהוּא סִרִּים כְּבֵד מַשְׁקִין:
הַכֵּל

[illegible]

(א) [פרשת אמור סיני קה], (ב) [שם], (ג) ב"כ (ד) הובא גם לקמ קיא ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' נשיכר ומיעקר ואי לא
(ב) רש"י ד"ה דבר את וכו' טלוא. נ"ב טלוא
תרגם אונקלוס רקועתא
וכן הוא בבב"ק דף קק
ע"ב: (ג) תוס' ד"ר
והתניא מנין לסירו
באדם שהוא אסור:

תורה אור השלם

(א) וּמַעֲוֹד וּכְתוּת וְנִתְּנוּ
וְכָרוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַיהוָה
וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ
[וַיִּקְרָא כב, כד]

הגהות וציונים

6 [גיד] הערוך בערך ש
 ובערך שכלול **כני**
 בכ"ף בג' הפעמים ו'
 בדפדפי' **3** [גיד] הערו
 פשיטא פ'
 שאינו גס אלא רחב
 (גליון): **2** פ' ציר ש
 ארבה ערוך (גליון)
7 [שאן] בציר שו
 ארבה כלומר מנוקד
 ערוך ערך מנוני (גליון)
8 כת"י ופשיט
9 נדצל ויושיבו
 (בדפדפי' **1**) כת'
10 [ישורן: מ:] לא תת'
 (יעב"ץ, בדפדפי' תעש')

רב נסים גאון

דבני מערבא (הלכה)
גרסי ר' בא שאל לר
ימיה מה ניתני דיקל
א דקרינ אמר ליה דק
שהן דוקרינ את המר
אמר ר' יונה לא מסתבר
אלא דקלין שהן יוצא
מבין ב' דקלין ובסוף
כיצד מברכין על הפתור
(שם) נמי גרסי אית תנאי
תאנו מי דקריס ואי
תנאי תאנו מי דקליס מא
דאמר מי דקריס ש
דוקרינ את המרה ומא
דאמר מי דקליס ש
יוצאין מבין שני דקליס

(ב) ונמנות דף ע"ט פ"ט
בפרק ג' (ג) גיטין ע"ג
(ג) יענות סה: גיטין מג'
קדושין (ד) פלה יח:
ע"ז מג, (ה) [גרי חוס'
לקמן קלד: ד"ה ואלן]
(ו) לקמן קסח, ב"מ קי"ג:
(ז) [לפני ס. וס"ג]
(ס) פלה יח: (ט) סס
והנמני יג, א' במדות סה:
ע"ש כמותו י, ע"ש
(כ) [נמנות נה: (ג) סה:
ז"ה, (ד) [פלה יח]
והי"ש בחוס', (פ) עיין
חוס' לקמן קנב: ד"ה
מבורהו, (ע) ליקוט
שבעני רבנן משמח ד"ה
ובכס, (פ) ביצה פ"ב ה"ב

הגהות הב"ח

(א) בפשיטה לא יסוך
בהן יין: (ב) תוס' ד"ה
לא ס"ד וכו' פלג'
ד' ספדל ליה טעלה:
(ג) ד"ה הלי וכו' על
הכל דלמלא מיטמיש
בגלי:

תורה אור השלם

(א) לא תאפה חמץ
הלקם נתיח אמה
מאשי קרש קרשים
הוא בפתחא וקאשם:
[ויקרא י']

(ב) כל הפתחה אשר
תקריבו ל' לא תעשה
החמץ כי כל שאר וכל
דבש לא תקטירו קמנו
אשר ל': [ויקרא יא]

(ג) ומועד וכתות ונתון
[וכות לא תקריבו ל']
וקאדקם כל תעשו:
[ויקרא כד]

(ד) ויבקר להם אלהים
ויאמר להם אלהים פרו
ורבו וימלא את הארץ
בקדש וידו בדת הים
ובקעו תשמים ובכל
היה הרקישת על
הארץ: [בראשית א, כח]

(ה) בפתח לשנים וקשן
לענין פן העצץ
קשקשון: [משלי יב]

הגהות וצינונים

[א] גרי העיר (ערך גס)
[במא] (ליקון): [ג] גיר
העיר (ערך סכר)
[מסובריאן] (גלין)
והי' ברי"ח: [ג] בבתי'
והחוקין לו מזה: [ד]
נדביל דהכל (באר"ח):
[ט] תיבות "עור צב"
ליהא בדפוס שוועני
(דק"ס): [ט] נראה גריסא
הו' עיקר וכן העתיק
החוס' במנחת יהודה:
[ז] ציל ולא תורה
(מנור דבש, ביש'
בפר"ר ור"א): [ח] ציל
במנתי:

ליקוטי רש"י

[נפס בוך קי']

חשק שלמה

על רבינו חננאל

(א) נראה דל"ל אכל שני אר
חם ולא רגיל כהו והוא
משנ לא נפיק בשנ אכר
וסי': (ב) נראה דל"ל לעמי'
דל"ל דרבנן שני מתנין
מחר לפיכ וכו':

הכל מודים. אע"פ שנחלקו בצכור
מקוין דהו מטיל מוס בצעל מוס
ולעשות צו מוס מודים הם
של מנחה נאסרו במינון: דבתיב לא
אפיה בכלל היתה ומה יאכל להקיש
אליה מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה
ומיינין עליה צפי ענמה כו' והכל
מודים ששם לשה הראשון במינון
וצא השני וערכה במינון והשלישי
אפאה כולם מיינין: בורת. שאינו
נותק לגמרי אלא מותקן ומליין בים:
אלא בוקן. שפסק מליה: והא אמר
ר' יוחנן. צפרק מי שחזו במסכת
גיטין: הן הן החזירוני צעירותי.
הרפואות האמורות שם למי שאינו
צריך צתשמים ואמר ר' יוחנן לאחר
שזקנתי החזירוני אותן רפואות
לנעורתי לתשמים אלמא זקן מוליד:
אלא באשה. שאינה מנזוה בפריה
ורביה כדאמר' ציננות' פרו ורבו
ומלאו את הארץ וכצוה איש דרכו
לכבש ואין דרכה של אשה לכבש:
מתני' מטבא' כדרכו. מאכלו

ופתו צמומן: לא יסוך בהן יין וחומין.
דאין אדם סך אותו אלא לרפואה:
אב' לא שמו וודר. לפי שדמיו יקרין
ואינו מזוי ומנוכח מילתא דלרפואה
עצד: שכן דרכן ל'סוך בחו'. צלא
מכה: גב' קיוחא. יין שלא נחשב
כל זרכו צעניו קשה לשניס: ציבא
מכה מרפי. זמנת הצכר והשיניס
נרפס רחוקין' זה מזה דשילנ'ר
מתללות: לא יגמע ופולט. דמותר
לרפואה היא: צפי שיבול. לפני
אכילה מותר שדרכן היה לטבול צמומן
בכל יום והרואה אומר זה טיבולו
ולאחר טיבול אסור הכל' יודעין שצכר
סעד ועטל כל זרכו: וגימא מרציפי
שיבול שרי כו'. דאין לך שאסור
למקח' השנת ומותר למקחיה דהא
שמעינן לרבא צפרק י"ח במסכת
צלה דאמר גצי טעילה הואיל צני
האי גוינא דקמני התס' דאין מטעילין
כלום בשנת ואדם טובל ואמרנין כלום
מ"ט לא אמר רבא מפני שנראה
כמתקן כלי אצל אדם נראה כמיקר
ואמר' מינח בשנת דשריא רחילה
ציה'כ דאסור תחלה והכל יודעין
דטובל הוא ומתקן ענמו מאי איכא
למימר הא איכא למיגזר אטו מתקן
עור צני' ואמר רבא ליכא מירי
דאסור שנת דבשנת לישתמי ציה'כ
ליחסר והואיל וצנת לא הוה למיסריה
ציה'כ נמי לא גזר עליה:

ה"י הדר ביה רבא מרוא. דקודם טיבול ומוקי מתמינן צמוגמע
ופולט כאצוי חו נאמרה תחלה והדר ציה:
הדר ביה. וסגר דציוס הכפוריס אסור לטבול ולא אמרינן
הואיל והיהא איתמר צרישא: צמימרא דרב. צקולי (י"א צבולי')
שנת סצירא ליה כר' שמעון והא אמר כו': האי מסוברייא.
צגד כורכין צצחא חצית של חרס מפני שאין הנקב הזה:

אסור

אלהינו לאצד עליו טעילה אחת צשנה והלכתא כותמיה כדאמר צירושלמי':
צבולי שנת כר' שמעון סצירא ליה ולי נראה' דאס כן הוה ליה לאקשוי מכרכי דזוי דרב אסר צפרק קמא (דף ע"ו): וכמה אמוראין דמתחלקין
צאסורי שנת כדאמר צפרק מפנין (לקמן קסח). צמוקסלה לאכילה סצר לה כר' יהודה צמוקסלה לטטטול כו' ונראה לר"ח דמשמע ליה
דטעמא דר' שמעון צמתי' משום דשרי דצר שאין מתחין ותיק' אסר ליה אפי' לתענוג משום דזימנין לרפואה קעצד ואסר צעלמא
דצר שאין מתחין ור"ש דמקיל צעלמא קשרי נמי הכא צשאין מתחין לרפואה והשחא אחי שפיר: האי מסוברייא אסור
צדחוקה ציומא טבא. פי' סתימת גיגית של סכר אסור להדקור משום סמיטה דפריס צקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא צאשכחן
דהוה חייס למסיתה אלא גצי מיס כדאמר צפרק ואלו קשריס (לקמן דף ק"ג): גצי היה מלך צצנת ופגע צאנת המיס דאמר לגמור צמית'
אחי לדי סמיטה וצפרק חצית (לקמן דף קמא). אמר הרוצח צמני מערה ונחספס צאלוגיעת לא ציצנה צידו ונפרש צגמלא דאמר דלמי
לידי סמיטה וצפרק שאל' (לקמן דף קמח). וצריס המציא כדי יין (פלה דף ג') גצי הני נשי דלא משמיין ניפרוש סודר' פירוש על הכד דלמא
(ג) מישמעט צמית ואחי לידי סמיטה אצל גצי יין לא גזרינן משום סמיטה כדאמר צפרק חולין (לקמן דף קלט): מסניין את היין צסודרין
ועטמא

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר שבת

להביא נותק אחר בורת כו'. פירש"י דכורת היינו שכורת צלים
ממקום מיצרין ועדיין הם צצים ונותק היו שנותקין מן הכיס
ומשליכן לאחר קשה לר"י דצפרק על אלו מומין (במדות דף לט:). קאמר
דנמוק וכורת זה הוה מוס צבלי דהא איחנאו פי' איתנאו בריכס ונראה
לר"י דכורות היו שלא נכרתו לגמרי

ממקום מיצרין אלא עדיין מעוררים קלת
ונמוק היינו שניתקו לגמרי אלא שהם
צצים: **אלא** בוקן. הכא לא שייך
למיכר משום מסרס אחר מסרס דוקנה
לאו סירוס היא: **בוקנה** ובעקרה.
צאשה נמי לא שייך דה מסרס אחר
מסרס דאין שייך זה סירוס:

כי תנן נמי מתניתין במגמע ופולט
תנן. וסיפא דקמני אצל מטבול
צמוגמע וצולע אלא אורחא דמילתא
נקט: **לא** ס"ד דתניא ב' חייבי
מביצילא מביצין כדרכן. מינח מנח
לן דלמא' הדך ציה דלמלא מטעס
דמפרש התס' דאין מטעילין צצנת
משום דמיחזי כמתקן כלי ויפרש
דאסור לטטול משום גזירה שמה
יעצירו ד' אמות צרה"ר או כשאר
טעמי דמפרש התס והי טעמי לא
שייך צאדס הלכך מותר ציה"כ צלא
טעמא דהואיל דלמלווה מוראלי לא
פריך התס ציה"כ ליחסר אלא לרבא
ואומר ר"י דלא מסתבר להפסדי תרי
מילי משום חדא דתרי מילי מינרו
חדא מטעס דנראה כמתקן וחדא
הא מילתא דלית ליה הואיל ולהכי
ניחא ליה טפי למימר דהדר מתן

דהא'צ יהיו שני דברוי קיימתי ואל"ת
ועוקי הך צרייתא דטועילן כדרכן
כמ"ד טעילה צמונה מנזוה ורבא
כמ"ד לאו מנזוה וי"ל משום דטעילה
צמונה מנזוה' לא הוה שייקן אסור
תיקויי מנח וצפרק כל כתבי הקדש
(לקמן דף קסח). משום דלפי' למ"ד
טעילה צמונה לאו מנזוה טועילן כדרכן
כל חייבי טעילות דמנח' התס ר' יוסי
אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך
לטבול משמע דאי צני טביל אע"ג
דסצירא (ג) טעילה צמונה לאו מנזוה
וא"ת דתניא צפרק צתרא דיומא (פח).
הזו והצוה וצולע נדה וטמא מת
טועילן ציה"כ טמא מת הרי טביל
ומה מועלת לו אורתה טעילה הא טביל
טעילה צלא הזאה והזאה לא דמי ציה"כ
כי היכי דלא דמיא שנת כדאמרנין
צפסמיס פרק אלו דברים (דף טט).
ולוכא למימר שמועיל לו טעילה לענין
שיכול להזות דלמא דהא תנן צסוף
מסכת פרה דתורה ענמו טובל צלילה

ומזה ציוס משמע שצריך להזות ציוס שטצל וי"ל דלעולם אין צריך
לטבול ציוס הזאה והתס קמ"ל דיכול לטבול צלילה אע"ג דטעילה
היא כתחלת הזאה דאין הזאה צלא טעילה והזאה ציוס היא א"י התס
אצירי טעילה דלאחר הזאה כדאמר צספרא' הקדים טעילה להזאה
לא עשה ולא כלום משמע דלאכא נמי טעילה לאחר הזאה:
מובלצין כדרכן בין בט' באב בין כו'. צפ"ק דתענית (דף יג).
פלגי עליה ר' חנינא סגן הכהניס ואמר דר' הוה צר
למימרא דרב ברי"ש ס"י. פי' צקוני' למימרל דרב
צבולי שנת כר' שמעון סצירא ליה ולי נראה' דאס כן הוה ליה לאקשוי מכרכי דזוי דרב אסר צפרק קמא (דף ע"ו): וכמה אמוראין דמתחלקין
צאסורי שנת כדאמר צפרק מפנין (לקמן קסח). צמוקסלה לאכילה סצר לה כר' יהודה צמוקסלה לטטטול כו' ונראה לר"ח דמשמע ליה
דטעמא דר' שמעון צמתי' משום דשרי דצר שאין מתחין ותיק' אסר ליה אפי' לתענוג משום דזימנין לרפואה קעצד ואסר צעלמא
דצר שאין מתחין ור"ש דמקיל צעלמא קשרי נמי הכא צשאין מתחין לרפואה והשחא אחי שפיר: האי מסוברייא אסור
צדחוקה ציומא טבא. פי' סתימת גיגית של סכר אסור להדקור משום סמיטה דפריס צקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא צאשכחן
דהוה חייס למסיתה אלא גצי מיס כדאמר צפרק ואלו קשריס (לקמן דף ק"ג): גצי היה מלך צצנת ופגע צאנת המיס דאמר לגמור צמית'
אחי לדי סמיטה וצפרק חצית (לקמן דף קמא). אמר הרוצח צמני מערה ונחספס צאלוגיעת לא ציצנה צידו ונפרש צגמלא דאמר דלמי
לידי סמיטה וצפרק שאל' (לקמן דף קמח). וצריס המציא כדי יין (פלה דף ג') גצי הני נשי דלא משמיין ניפרוש סודר' פירוש על הכד דלמא
(ג) מישמעט צמית ואחי לידי סמיטה אצל גצי יין לא גזרינן משום סמיטה כדאמר צפרק חולין (לקמן דף קלט): מסניין את היין צסודרין
ועטמא

ושנינן לא דהא תניא בהדיא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביה"כ. אומא אמרינן והיהיה טבילה
בשבת התורה נמי ביה"כ וכן פירשנו שמועה זו ציוס טוב: החושש בשנינו' לא יסוך יין וחומין אבל כן הוא שמן ולא שמן וודרים כו'. שפעני מיה דבני מלכים דרגילי מביטת שמן וודר אלו מביטת כו' ואלו חשבו ליה לפיכך
בשבת אסור הלכך בני מלכים ושיחיה להו ורגילי ביה לא מטי לפיכך אסור. ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים. כלומר כל ישראל מותרין בשמן וודר. אסור רב הלכה כר"ש. וחייתין (ורבי) (ורבי)
שמן (ע) לטעמיה לפיכך שנה כל אדם סך כדרכו ואינו מתכוין לרפואה ואם נתרפא נתרפא. ואקש' למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה דאמר דרב שאין מתכוין מותר לפיכך פסק הלכה כר' שמעון והאמר' משמיה דרב האי מסוברייא דנתייא אסור
למנתי

עין משפט גד מצוה

ב א מ"י פ"י מהלכות
ט א מצוה קרנות ה' י
סמג לאין של:
ב א מ"י פ"י מהל'
פ"י הלכה י
לאין קב טו"ש"ע ה"ע סי'
ה ספיק יא:
ב א מ"י שם הלכה ו
טו"ש"ע שם ספיק יב:
ג א מ"י כ"ד"א מהל'
שבת הלכה כג סמג
לאין קב טו"ש"ע א"ת סי'
שם ספיק ה:
ד א מ"י שם הלכה ד'
סמג שם טו"ש"ע שם
סי' שם ספיק ג':
ה א טו"ש"ע שם סי' ט'
ספיק יח:

רב נסים נאון

והאמר ר' יוחנן הן הן
החזירוני לנעורתי. עיקר
דילה במסכת גיטין (בפרק
מי שאחזק חרדיקוס (דף ע'
אמר אב"י מי שאינו בקי
בדרך ארץ ליתוי תלתא
בבבוי קרטימי חרדיי
ופורקינורו וניסילוק כל
יומא חדא מנייניה תימנוג
בחמורא וינשיחא אמר ר'
יוחנן הן הן החזירוני
לנעורתי: ולר' יוחנן כן
ברוקא דאמר על שניהם
הוא אומר ויברך אותם
אלהים: במשנת יבמות
(דף סה) בסוף פרק הבא על
יבמות:

רבינו חננאל

החושש בשיניו לא
יגמע בהן את
החומין. איני והא תניא
לא יגמע ופולט אבל
מגמע וברילע ומשני אב"י
כי תנן נמי מתני' לא יגמע
ופולט תנן. רבא אומר
אפי' תימא מגמע וברילע
והא דתניא שרי לפני
טבול כלילוי קודם אכילה
שרי במתנין דאסר לגמע
וברילע לאחר והוא לאחר
אכילה. ומנזאי דטיבול
לשון אכילה הוא דתנן
הביאוי לפניו מטביל
בחדות עד שמגיע
לפרות הפת וחוב אבל
מטבל במיני חרימא. ר'
צחק מטביל בריקן. תניא
נמי דהי' החשמש מטביל
בבני מינים וטעמא מאי
שהחומין קודם אכילה
אינו מרפא אבל לאחר
אכילה מרפא. ומפורש
בתלמוד א"י מורים
הכמיס י"ל במגמע חומין
של תרומה אחר טיבולו
שמשלם קין וחומש
שהחומין מיישב את
הנפש ודברי ר' מפורש'
ביה"כ. ואקשינן לרבא
והא מלפניו מטיבול שרי
לאחר טיבול נמי שרי.
דשמעינן ליה לרבא דאית
ליה הוראי דגרסי ב"ש
פרק [כ'] דתנן [החם]
מטיבילין כלום מלפני
השבת. כ"ע מיהא כלום
בשבת לא מ"ט וכל חד
אמר טעמא. רבא אומר
מפני שנראה כמתקן כלי.
ואקשי' או הכי אדם נמי.
ושנינן אדם נראה כמקר
ומחורין בימות הגשמים
ובמיס הריעס ג"כ אית
ליה אנפא שלא נראה
כמתקן כלום ואקשי'
התניא בשבת ויה"כ מי
שרי ברחיצה דאמרת
נראה כמיקר. אמר רבא
הואיל ואשתריי טבילה
בשבת אשתריי נמי ביה"כ
הכא נמי לימא רבא הואיל
לפני טיבול שרי לאחר
וטבול נמי שרי וקמא
קשיא זו על רבא. ושנינן
הדר ביה רבא ואמר בין
לפני טיבול בין לאחר
טיבול שרי ומיקר לה
למנתי דאבאי דאמר לא

סחדף שבת

ואצל בשכר אסור פירוש שכיר יום ד"א בתלוש אצל במחזור אסור וצריך אחרת בין בתלוש בין במחזור מותר אמר ר"ש בר כהנא בשם רבי אחא בשבט ובאבב ובע"ז¹² הלכה כר"ש בן אלעזר ורבינו תם נמי כשבטא את ביתו לא סמך על תשובתו ולא ראה להחיר:

דברי רבי יוסי
בל א"ל אבי ודילמא

אבל

דיו דלאו בר גיבול הוא.
והא דאמר צבמה מדליקין

ומתרפאת והוצאת כל השבת
בו"ה. ואם תאמר הא לאמר צפרק
שמונה שרצים (לקמן דף קסא:) שורין
קילורין מע"ש ומניח תחת העין בשבת
ואי"צ בשבת מני שרי להניח וז"ל לומר
לדקמן מיירי באלם צריח ואינו מניח
צעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג
וליצא למימחם לשחקת סממנים^א והכא
מניח צעין לרפואה ולא שריא אלא
מערב שבת^א :

וְלִימָא מר משום שבינת כלים.
ואס תאמר למאי דמסיק
מאן תנא שבינת כלים דלוריימא ד"ס
מאי פריך רב יוסף ולימא מר משום
מוגמר

בס. צערב שצח עם חשיכה ואפילו בחור החמס משום דכצסה צנכרי מידי דלא מיינכר וליכ
לצונה על גבי גחלים. תחת הב' ים. שנותן המחמה עם הלצונה והגחלים תחת הצגדים להכניס

האחרון חייב. משום לש שהוא אז
מלאכה: אפר. לאו בר גיטול הוא:
עפר. בר גיטול הוא לטיט של צנין:
והוא תניא. תרמי ממתיקת חדל דלפס
חדל דעפר: מיד גבי הדדי תנינחוי^א.
חדל תניא^ב ר' חייל וחדל תניא^ג רבי
וארשעיא^ד וחדל מייניה חניל לעפר
בשון אפר: פותקין. פותמין עושין
נגר קטן משפת המעין לגנה: מוגמר.
לצנה ומני בשמים ונתנין על האש
ומעשני הצגדים שיהא ריחן נדף:
גפרית. תחת כלי כסף שמציינין בהם
ספרים וטורות צהרם ומעשני צגפרית
הזן משמרות ומכרות וקורין יייל^ה:
קילור. תחבשת שקורין לח^ו:
ואספגית. רטייה: ברחיים ש"י מים.
וכ"ס ברחיים ש"י ושל חמור דלס
מנחה על שציתת בהמתו: שימחנו
מבעוד יום^ז. מפני שמשמעת את
הקול ואחוש מילתא בשבת ואיכל
זילות^ח: צרבות שביבת בלים. דכחי
לעיל מינה לענע יתח שורן ומחורין
וגו': והשתא דאמרת בית הלל אית
ההו שביבת בלים. דהא על כרחין
האי ממתיקת בית הלל מדשרי צהן
וקמי דרחמיס אקור משום שציתת
לגיס: דמומר ונפרתי אפאי שרו.

היה והיכא דעצד מעשה אכל היכא דלא עצד מעשה כי הו
והשתא דאמר רב אשישיא הא מני ב"ש היא. אומר ר"ת דהלל
 ריחים מותרים ללדידיה לב"ה שרי אפי' היכא דקעצ

נכרי ב' ובכו"ז ב"ה מתירין. והא דשרי צ"ח הלל צפרק קמא דשנא (י"ז) לימן כלס
נמוך הממוס אסור משום חסדא [מ"ק יב. ע"י בחוס' כאן ושם]. [ע"כ שייך לרף י"ז]. מוגמר

אלו ששנינו בברייתא

א] זו היא לישתן (דברי
יחזקאל) אולם רבאשינוס

קלד א מיי פ"ח מהל'
שנת הלכה טו קמג

תוספות ישנים

אלא שורה הקילור צמיס

אלא אמר רבה ישראל

အသံအသွယ်

(ח) לפיכך לא נמצא צפ' יש

בדשמואל⁵. דלמר חטה

יח שבת

יציאות השבת פרק ראשון שבת

אשר

[דף יג ע"ב - יח ע"א]

בִּרְתַּנִּי' ואלו מההלכות שאמרו צעליית חנניה בן ונמנו ורבו בית שמאי על בית הלל וי"ח

דברים גזרו צו ביום * :

[דף יז ע"ב] **לג ברתנני'** בית שמאי אומרים אין שורין דיו וסממנים

וכרשינין אלא כדי שיסורו מצעוד יום ובית הלל מחירין בית שמאי אומרים אין נותנין ב' אונין לתוך החנור אלא כדי שיהיו מצעוד יום ולא הנמר לתוך היורה אלא כדי שיקלוט את העין ובית הלל מחירין צש"א אין פורסין מזודות חיות ועופות ודגים אלא כדי שיזודו מצעוד יום ובית הלל מחירין בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא ככדי שיגיע למקום קרוב וב"ה * מחירין:

[דף יח ע"א] **גבו' ת"ר**—פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל

השבת כולה ומניח את המוגמר תחת הכלים ^הומתגמרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קלור על גבי * העין ואיספלגית על גבי המכה ומתרפאת והולכת כל השבת כולה. ומיירי בקילור שהוא עז דומיא דאספלגית הלכך דוקא מערב שבת אבל בשבת אסור להניחו על העין משום גזירת שחיקת סממנים

[ע] או גזירה שמה ימרח. אבל קלור ללול אף בשבת מותר להניחו על גב העין כדאמר פרק שמונה שרשים (דף קח:); שורין קלורין מערב שבת ומניחין על גבי העין בשבת [פ] דכיון דהוא ללול אינו אלא כרוחץ עיניו [צ] וליכא למיגזר (לה) משום שחיקת סממנין. ואין נותנין חטין לתוך ריחים של מים אלא כדי שיטחנו מצעוד יום. מאי טעמא אמר רבה מפני שמשימעות את הקול אמר ליה רב יוסף ולימא מר משום

תפארת שמואל

(לג) בין איסור חולבת פחות מד"א בו' כצ"ל: (לה) משום שחיקת סממנים. מכאן משמע שמותר לרחוץ פניו בשבת במי שושנים ובכל דבר צלול: (לה) **מאן תנא שביית בל"ם דאורייתא** הא מני ב"ש היא דאי ב"ה בו' כצ"ל: (לו) **אע"ג דקא עביר מעשה שרי**. ומ"מ התיר ר"י מקורביל היכא דישראל ממונה על המטבע ליתן כסף לנכרי לתקן לו מעות אפי' בשבת כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ואין כאן דעביד בשבילו. מ"כ בשם הגה' מיימוני. ולפי זה נראה דכ"ש מי שיש לו כלי העשוי במשקלות המשמיע קול לפי סדר השעות כצ"ל: (לח) **דמפרשין**. צ"ל דמפרשי:

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

[דף יח ע"א]

ע"א ד"ה כל) שהדיו האמור בתלמוד הראוי לספר תורה ותפילין ומזוזות אינו דיו של (עציצים) [עפצים], דההוא לח הוא ולא שייך (ליה) [ביה] שרייה. וי"ל דהכא סמנין של דיו שאנו שורין קודם הבישול קאמר:

דף יח ע"א

מאן תנא דנתינת מים (מים) [לדיו] זו היא שרייתו. פי' לאו דוקא אלא לומר שאינו צריך מעשה אחרים) ולמעוטי גיבול ולימא כי שרייתו זו היא גיבולו וכדמוכחא מלתא כולה בסוגיין. וא"ת ומנ"ל [דליכא] [דלימא] דתנא דמתני' הכי סבירא ליה. י"ל דאי לאו הכי לא הוה אסרי ב"ש משום שביתת כלים שלא אסרו אלא בדבר שהוא מלאכה מן התורה. וא"ת והא קתני אין טוענין עמו ולא מוכרין עמו והנהו אפילו בשבת אינן אלא משום שבות. וי"ל דהתם בדבר (שגופו) [שבגופו] החמירו אבל בכליו לא אסרו אלא מלאכה של תורה:

מודי גבי הדדי תניא. ק"ל אמאי לא אכרח ליה דאפילו באפר דלאו בר גיבול הוא פליג ר' יוסי כדאכרחינן ליה לאביי בפרק מי שהחשיך (לקמן קנ"ה ע"ב) מדתניא אין (שורין) [נותנין] מים למורסן בשבת דברי רבי [ר'] יוסי בר יהודה אומר נותנים, אע"ג דמורסן לאו בר גיבול הוא פליג ר' יוסי בר' יהודה דלא מחייב עד שיגבל. וי"ל דהוה דחינן הכא דדילמא שאני מורסן דהוי בר גיבול קצת (ואע"ג דלא) [ואפר לא] הוי בר גיבול כלל ודילמא מודה בהו ר' יוסי בר יהודה. והלכתא כרבי (מחבריו) [מחבירן] (ע"י עירובין מ"ו ע"ב). ושמעין מהכא שיש באפר משום גיבול לדברי הכל, ולא כמו שפירשו (הר"י) [הרי"ף] (ביצה ל"ב ע"ב) והרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' שבת ה"טז). והא דאמרין במסכת יום טוב (ל"ב ע"ב) וקטמא שרי, כבר פירשנוה יפה שם לדעת ר"ת ודעת מורי ז"ל בס"ד:

ת"ר פותקין מים לגינה ערב שבת עם חשכה. פירוש קודם בין השמשות. ומתמלאת והולכת כל היום כולו. פירוש לא חיישינן שמא יבא לתקן בו בשבת והוה ליה משקה שהוא אב מלאכה. ולא חיישינן נמי למה שהוא נהנה אחרי כן ממלאכה זו שנעשית בשבת בגרמתו:

ומניחין מוגמר וכו' ומניחים קלור על גבי העין ערב שבת ומתפא' והולך. ולא חיישינן שמא ימרח בשבת. וק"ל דהכא משמע דוקא שהניח קלור מע"ש, ואילו בפרק שמנה שרצים (לקמן ק"ח ע"ב) שרי מר עוקבא לתת קילור על גב העין בשבת. וי"ל דהכא על גב העין ממש בתוכו, והתם על גביני ענינו דעראי הוא וליכא למיחש לשחיקת סממנין:

אמר (רכא) [רבה] מפני שמשמעת קול. פי' ואושא מילתא והוה ליה עובדין דחול וכיון שהוא בביתו ותוך התחום אסור:

והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים. וא"ת מנ"ל דלב"ה קאמר רב יוסף. י"ל משום דמסתמא מתניא כהלכתא מוקמינן לה. ורש"י ז"ל פירש בענין אחר דמשמע לן דב"ש כיון דאסרי אוניו ויורה משום שביתת כלים ואע"ג דלא

ואין קורין, רישא דמתני' קתני וכל שכן איך. ולפיכך פירש הוא ז"ל (ולא) [דלא] יאכל הזב ממניינא, אבל האוכל אוכל ראשון ואוכל שני חדא חשבינן להו, אי נמי דהנהו תרתי חשבינן להו אבל הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו מים שאובים חשבינן חדא, שלא גזרו בטהור אלא משום לתא דטמא וכדאיתא לעיל בגמרא (י"ד ע"א) וכולה חדא גזירה הואי. ולפי הגירסא השלישית שכתבנו למעלה (י"ג ע"ב ד"ה גרסינן) ת"ש אין פולין ואין קורין ואלו מן ההלכות ש"מ ואלו תנן, הלין דבעינן למימר, אין פולין ואין קורין ולא יאכל הזב לא הוה ממניינא ואפיק הני תלתא, ופתן ושמנן ויינן ובנותיהן דלא חשיב להו רש"י ז"ל ור"י ז"ל אלא בחדא, חשבינהו בארבע דסוף סוף ארבע גזרות היו. וזו שיטת רבינו הגדול^(י) ומורי הרב נר"ו:

ועל בנותיהן משום דבר אחר. פירוש משום ע"ז. וא"ת דבשלמא למאן דמפרש התם במסכת ע"ז (ל"ו ע"ב) דבנותיהם היינו יחוד בנותיהם היינו דגזרו בה משום ע"ז, אלא למאן דאמר שתהא בת שלש שנים ויום אחד מטמאה בזיבה מאי משום דבר אחר. וי"ל דהא נמי גזרו כדי לעשות הרחקה ממגען כדי להרחיק מע"ז:

ועל דבר אחר משום דבר אחר. פירש רש"י ז"ל על דבר אחר (ולא) [שלא] נזכר כאן מפני דבר אחר שלא נזכר כאן. כלומר דבע"ז קרי לעיל דבר אחר משום כינוי, אבל הכא קרו להו דבר אחר לומר שלא היו בגזירת פתן ויינן ושמנן ובנותיהן, והיינו דאיתא שפיר לרש"י ז"ל הא דפרכינן לקמן ולר' מאיר [תשסרי] הויין, דאע"ג (דרשינן לה) [דרש"י ז"ל] פירש דפתן ויינן ושמנן ובנותיהם חדא, ליכא למימר דהא נמי כחדא חשיב להו בהדיהו, דהא לכ"ע גזירה אחריתי הואי, דענין בפני עצמו הוא ולא שייך בפתן וחבריו:

גזרו על תינוק וכו'. ואפשר שלא גזרו עליו אלא כשהוא בן תשע שנים ויום אחד דחזי לביאה כשם שלא גזרו על גויה פחותה מבית שלש שנים:

אלא לר' מאיר (שיתסרי) [תשסרי] הויין. ולא מצי לשנויי ליה דילמא ר' מאיר לית ליה דר' עקיבא, דהא פרישנא לעיל (י"ז ע"א ד"ה גירסת) דאף ר' טרפון לא נחלק בה. וגם [לגירסת] רש"י ז"ל נמי ליכא לשנויי הכי, דהא ר' מאיר תלמידו של ר' עקיבא היה:

גירסת רש"י ז"ל אוכלים וכלים שנממאו במשקין כחדא חשיב להו. ויש גורסים אוכלים ומשקים בחדא חשיב להו. פי' דהאוכל אוכלין ושותה משקים טמאים בחדא חשיב להו, (וחהו) [וזון] יותר נכונה דהא בגמרא אקשינן עלה לעיל (י"ד ע"א) דהיינו הך:

מתניתין אין שורין דיו וכו'. פלוגתייהו בשביתת כלים כדאיתא בגמרא. ומכאן הביא ראי' ר"ת ז"ל (ע"י תוס' לקמן כ"ג

(י) ע"י בחי' הרמב"ן לעיל י"ד ע"ב ד"ה הא:

לדיו מחייבת וכמו שפרשנו במשנה וכבר מצאתי לחכמי הדורות⁶²⁴ סעד לשיטה זו שהם מפרשים בפרק אחרון במה שאמרו ונותנים מים למורסן ושאלו מתניתין מני ר' יוסי בר יהודה היא דתניא אחד גותן קמח וכו' ודילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל במורסן דלאו בר גיבול הוא אף הוא מודה שנתנת מים היא גבולו ותירץ הא תניא בהדיא אין גותנים מים למורסן דברי רבי, ר' יוסי אומר גותנים שבר גבול הוא ומכל מקום מה שהתירו לכתחלה כן ובקמח לא התירו אלא שאמרו שאינו חייב מפני שאי אפשר לגבולו כקמח ונמצא מחסר גבול ואין גבולו גבול כ"כ או שמא לצורך תרגולין הוצירו. וזה שלא אמרו כאן לא ס"ד ממורסן והביאה מאמר שאינו בר גיבול כלל כמים לדיו ונמצא לדעת זה שכל שהוא מחסר גבול וגבולו גבול (בקמח) [בקמח] ועפר אינו חייב בנתינת מים ומ"מ לכתחילה אסור שמא יגבל ומה שאינו מחסר גבול כלל חייב בנתינת המים (בדיו) [כדיו] ואמר שהדיו כשנתנו העפצים שחוקים לתוך המים עם שאר הסמנין הידועים אצלם הושחרו מיד ונעשית המלאכה לגמרי והאמר למה שאדם צריך לו כגון שריקת פי תנור וכיוצא בו משנתנו המים לתוכו הוא ראוי לכך ומה שהוא חסר גבול ואין גבולו גבול כל כך מותר לכתחילה בנתינת מים כגון מורסן וחול וכיוצא בהם והדברים נראים.

ומה שאמרו במסכת יום טוב⁶²⁵ וקייטמא שרי ומטעם שאינו בר גיבול אפשר לפרש שם⁶²⁶ מטעם שאינו מתגבל ומתייבש למחרתו ונמצא שזה מכשיר שאי אפשר לו מבערב ויש שפירש שם קייטמא שרי אעפ"י שלא ציירו מאתמול.

פותרין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה ר"ל עשיית נגר או אמה מן המעין לגינה והגנה מתמלאת והולכת כל היום כלו וכן מניחים מוגמר תחת הכלים ר"ל לבונה ובשמים על האש תחת הבגדים להקליטן ריח בשמים והם מתגמרים והולכים כל השבת [וכן]⁶²⁷ מניחין גפרית תחת הכלים ר"ל תחת כלי כסף על האש לעשן בעשן הגפרית להשחירן לעשות בהם פרחים וצורות שמתוך שחרותן ניכר להם יפה וקורין לה הצורפים ניאילר⁶²⁸ ואמר שמניח גופרית זה בסמוך לחשיכה והם מתגמרים והולכים כל השבת. מניחין קילור על העין ואספלגית על גבי מכה והם מתרפאים והולכים כל השבת כלה, ויש שואלין בקילור שיראה מכאן שבשבת מיהא אסור ובפרק שרצים⁶²⁹ אמרו שורה אדם קילור מבערב שבת ונותן על גבי עיניו בשבת ואיפשר שבכאן התירו אפי' בעמץ ופתח שהדבר ניכר שלרפואה הוא עושה, אבל בלא כן מותר אף בשבת והוא שאמרו שם חזייה דהוה עמץ⁶³⁰ ופתח אמר כולי האי לא שרי ואעפ"כ אין גותנין חטים לתוך רחים של מים אלא בכדי שיטחנו מפני שיש בה השמעת קול ופרסום גדול והוא זלזול שבת ויש מתירים אף בזו מדמיון האחרות ולא יראה כן.

דף י"ח ע"ב לא תמלא אשה את הקדרה עססיות ותורמוסין והם מיני קטניות שצריכים להתבשל ביותר ותנית לתוך התנור עם חשיכה לכוונת מוצאי שבת ואם עשתה אסורים למוצאי שבת בכדי שיעשו. וכן לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם עשה אסורים בכדי שיעשו וכל אלו גזירה שמא יחתה אחר

624 ע"י בחי' הרמב"ן להלן דף קנה: ד"ה	עבודת הקדש בית מועד שער ב' סי' ב'.
דהא, ונראה לי שאין כונת רבנו לדבריו.	627 מכי"ס.
625 דף לב:	628 בכי"א: כיילר, בד': באיילד.
626 בב"ה שם בד"ה היה עומד (ירושלים	629 להלן דף קח:
צד 196) מביאו רבנו בשם גדולי הדור, היא	630 לפנינו שם מייץ, וג"י רבנו כג"י כמה
הרשב"א שם בחדושו ד"ה וקייטמא ובס'	ראשונים, ע"י בד"ס שם.

רבינו ז"ל אסף בכאן בסוף סימן ס"ה ההלכות דרבנן באיסורי שבת.
דוגמת הרמב"ם ז"ל מפרק אחד ועשרים ואילך בהלכות שבת.

הגה"ה

גרסינן בפרק קמא דשבת תנו רבנן מניחין קילור בעין ואספגנית ע"ג מכה ע"ש ומתרפאת והולכת כל השבת כולה אבל לא בשבת גזירה שמא ישחוק סמנין בשב' ואם נפל תנן בפרק המוציא תפילין מחזירין רטיה במקדש בשבת אבל לא במדינה ודווקא אם נפלה בארץ אבל אם נפלה על הכלי מחזירין אותה כדאיתא התם. גרסינן בירושלמי דפרק כמה אשה אמר רבי יוסף מכה שנתרפאה נותנין עליה רטיה שאינו אלא כמשמרה ונותנין עליה על גבי מכה בשבת שאינו אלא כמשמרה אמר ר' תנחום חוץ מעלי גפנים שהן לרפואה והא דשרי בפרק שמנה שרצים קלורים אפילו בשבת [א] היינו לתת על גב העין ומסקינן התם שלעצום עיניו ולפתוח כדי שיכנס הקילור שעל גב העין בעין אסור והכא מיירי בתוך העין ממש הלכך מערב שבת דווקא מותר ולא בשבת: ואין נותנין חטים בתוך הרחיי' אלא כדי שיטחנו מערב שבת ואמר רבה הטעם מפני שמשמעת קול ויאמרו רחיים של פלוני טוחנות בשבת ויסברו דבשבת נתנו החטין רב יוסף אמר משום שביתת כלים ופסק ר"ח דהלכה כרבה דרבה ורב יוסף הלכה כרבה וסתמא דתלמודא נמי הכי אית ליה דקאמר לקמן מאי שנא רבית שמאי שרו לטעון קורות של בית חבד על הזת' והענבי' המרופקי' והולכין ומתמצין בשבת יותר ממלאכות דמתניתין אין פורסין מצודה ואין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור ומתרין התלמוד כולו דאי עביר להו בשבת חייב חטאת גזרו בהן ע"ש עם השיכה והשתא אמאי לא אמר בלא גזרה משום שביתת כלים ואף על פי שהדבר מונח מערב שבת בכלי כיון שישנו בתוכו בשבת אסור מן התורה

משנת אברהם

אחרת שיש בה משום שחיקת סממנין. לריק לומר דהוא צעלמו לא אחי למטעי משום דידוע דאסור לו לפתוח ולסגור את עיניו ממילא ידע דרפואה צעצת אסורה.

הגה"ה

וכבר כתבתי לעיל במלאכת העשיה מהא דשבת נ"ג: שחיקת סממנין גופא תנאי היא, היינו דפליגי דרפואה שבה אי אפשר לצא לידו שחיקת סממנין כגון צהמה שאכלה כרשיין דלא ירילנא בחרר או לעיל מינה צהמה שאחזה דם שרפואתה להעמידה צמים, צה פליגי תנאי אם יש משום גזירה, ממילא הא דר' ירמיה בכאן הוא כרבי אבשיא דלעיל דמתיר.

והרמב"ם ז"ל דפסק כרבי אבשיא דפרק כ"א—ל ולא פסק כהן כר' ירמיה משמע דמחלק בין רפואה צדאם ובין רפואה צבהמה.

והר"ן ז"ל כתב שם צעצת: והאי קילור דאמרינן הכא דווקא מערב שבת מותר להניחו על גבי עין ולא בשבת עצמו, היינו דוקא דקילור שהוא עב דומיא דאספגנית הולכך להניחו צעצת איכא למיחוש שמא ימרה אי נמי משום שחיקת סממנין אבל קילור קך וללול אפילו צעצת מותר להניחו על גבי העין כדאמרינן לקמן בדף ק"ח: שורין קילורין בערב שבת ומניחין על גבי העין צעצת, דכיון שהוא ללול אינו אלא כרוחץ עינו צמים וליכא למיגזר משום שחיקת סממנין. ע"כ. נראה שפוסק כרבי אבשיא דף נ"ג דדבר שחיקת סממנין מותר אפילו צדאם.

סימן ס"ה

רפואה שאין בה חשש משום שחיקת סממנים

[א] **היינו** לתת על גבי העין וכו'. והוא צעצת ק"ח: וצרמצי"ם ז"ל כ"א—כה. והנה שם צגמי: דרצין שאל לר' ירמיה מהו למימשי מהני מיה — ומימי של ימא דסדום — פירש"י מי אסור משום רפואה דגזר רבנן בכל רפואות צעצת משום שחיקת סממנין ואלו מרפאות את העין. א"ל שפיר דמי. פירש"י דלאו מוכחא מילתא דלרפואה עבד אף על פי שמרפאין שרי דטעמא דרפואה דאסירא ליתא אלא גזירה שמא ישחוק סממנין דדמי לעשיה שחא אב מלאכה. מהו למימך ולמיפתח — פירוש דרצין שאל אם מותר שיסגיר ויפתח עיניו כדי שחמים יכנסו להעין — א"ל בתוך העין אסור על גבי העין מותר, ע"ש. וצרמצי"ם וכן רצינו לא הביאו את הדיון של מיה דסדום אלא הדיון של יין בלבד. ומרש"י הבי'ל: דלאו מוכחא מילתא וכו' משמע שרנא לומר דצאמת אין האיסור מה שמרפא כי הרפואה צעצת מותרת אלא הטעם משום גזירה דשחיקת סממנין וצמים ליתא להאי גזירה כי אין כאן סממנין לשחיקה. אלא דאכתי יש לחוש שמא הרואה יחשוב כשם שמוחר לרפאות צמי סדום כך מותר לשחוק סממנין לרפואה, על זה אמר לר' ירמיה דאין לחוש משום דלאו מוכחא מילתא דלרפואה עבד כי כל אדם אפילו הצריח רוחץ פניו ועיניו.

ואין להקשות אצל זה הרוחץ את פניו הוא יודע שלשם רפואה הא עבד וא"כ יש חשש שהוא ילמד מזה להתיר לו רפואה

מן הקרקע טפח (קי) ואומר הרב רבינו ברוך (ספר התרומה סימן רל"ו) דאסור להניח זמם של עגלים שלא ינקו דהוי כמו פרה בעור הקופר, פי' שרץ שקורין הריצו"ן בל"ע שקושרין אותו בדדי הפרה שלא ינקוה שרצים דאסור, ולא יצא חמור במרדעת אלא אם כן קשורה לו מערב שבת ושאר בהמה אפילו קשורות אסור, ואסור להסיר האוכף מעל הסוס ומרדעת מעל החמור אפילו בחצירו אך ליתן רק מרדעת על החמור שרי שלא תצטנן (קיא).

ואסור להעמיד הסוס במים לרפואה (111) אבל להוליכה לחצר מותר כר' יאשיה (שבת דף נ"ג) אם יש לה חולי שקורין ויווא"ש בל"ע וצריכה להוליכה כדי שתשלשל, ואין נותנין אספלנית על גבי מכה שאין בה סכנה בשבת, וכן קילור על העין שיכנס בעין אבל חוץ לעין מותר (112) [טו] כיון שאינו נותנו על גבי המכה פי' דאינו נראה אלא כרוחץ עינו, וכן מכה שנתרפא מותר לתת עליה אספלנית לשמרה ומערב שבת מותר לתת קילור אפילו בתוך העין וכן אספלנית על גבי המכה אע"פ שמתרפאת בשבת, אבל אם נפלה על גבי קרקע לא יחזיר דדמי כמו שנותנה בתחילת אבל על דבר אחר יחזיר (קיב). וסכין ומפרכסין לאדם, פי' מותר להסיר

הסמ"ק מצוריד

(קי) בחבלא דביני ביני כלומר שבין ידו לסוס נטירותא דבהמה נמשכת בו דאי לא יגביהנו מן הקרקע טפח לא מתחזי נטירותא דבהמה אלא במשאוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו, בהרי"ל.

(קיא) משום דאית ליה צערא טובא בקור כדאמרינן (שבת דף נ"ג) חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה. אבל על הסוס אסור, עכ"ל תו' (שם). ובחול (110) מותר לסוך לתוך חטטין מחלב ומאיסור ואע"ג דסיכה כשתיה הני מילי משום תענוג אבל צערא כגון לחטטין ולמכה מותר שהרי ביום הכיפורים שנינו (יומא דף ע"ז) היו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש. כתב רבינו ברוך (בספר התרומה סי' קל"ח) שתינוקות אסורין לסוך מאיסור שאין זה אלא תענוג אלא יניח לגויה לסוכן ולהאכילן דלהזהיר גדולים על הקטנים אינו אסור אלא דווקא שמאכילן ישראל בידים ור"ת מתיר, עכ"ל ס"ג.

(קיב) ומקנח פי' המכה ורטייה עצמה לא יקנח לפי שהוא ממרח ואם מרח חייב חטאת, רב אלפס (עירובין דף ק"ג).

הגהות

ליקוטים

110 זה שייך במצוה שלא לאכול חלב [טו] ענייני רפואות לקמן (מאחרי אות ק"ס). (מצוה ר"ב).

111 גזירה משום שחיקת סממנין, מרדכי (שבת סי' של"ד).

א מיי פ"ג מהלכות שבת
הלכה ב סמ"ג לאוין סה
טוש"ע או"ח סימן רנב
ספיקו ה'
ב מיי שם פ"ג הלכה טו
סמ"ג שם טוש"ע או"ח
סימן רנב ספיקו ה' והגהה
שם:
ג מיי שם פ"ג הלכה יב
סמ"ג שם טוש"ע או"ח
סימן רנב ספיקו ה'
ד מיי שם פ"ג הלכה יב
טוש"ע או"ח סימן רנב
ספיקו ט'

שלמי הגבורים

א פ"ג דברי ר"ת
(פסחים והשחא) מותר
לחם חטים ביום הריחים
ומעטן יטחון כל היום
כולו ודוקא ריחים של
מים דאין כאן אלא
משום שבת כלים ואין
אנו מזהירים על שבתן
ולדברי ר"ת (שם פסחים
והגהות) אסור להניח
בבית חטים כדי
שיטחנו בשבת דאע"פ
שאין אנו מזהירים על
שבת כלים איכא משום
השמעת קול ואוושא
מילתא ולא סמיכמו רוב
הפוסקים הרא"ש (פי'
ג) והעור (פי' רנב)
וסמ"ג (ליה שם יט, ט)
ורבינו הביא שם הדעות
ולא הכריע מיהו גרסא
לי דלכ"ע אס הריחים
הם של תמור וכו'א בזה
שאסור להניח הטחינה
בזה בשבת אס התמור
של ישראל וכן מותר לחם
חטים לטחון כדרי ע"פ
אע"פ שישטחם בשבת
בביתם שלו:
לשון ריא"ז
[ה"ה אות ב] אב"ד אין
נומים חטים לתוך
ריחים של מים מע"י
כדי שיטחנו בשבת לפי
הסם משמיעים קול
וגרסא כאלו טוחנין
בשבת כמו שצ"ח מו"ה
(עמ' רי) ולי"ג שאף בזה
המירו לחם שם החטים
מבעוד יום והם נטחנים
והולכים לה שבת
כמבואר בקונטרס
הראשון:

אלא שבתם צהמה בלדג. והך פלוגתא בתרייתא לבית שמאי לא
אינטריקא דמקמייתא שמעינן לה אלא משום ב"ה נקטה דס"ד
אמינא נהי דלית להו שבת כלים צהא מודו שמא יתמה צתלים
קמ"ל דלא משום דכיון דלוינן של פשתן קשה להו זיקא לא מגלי
להו כדאמר בגמרא (י"ט) ובכל הך
צ"ד דאפילו צ"ח שמאי וצ"ח הלל
איכא לריכותא כמו שאפרש בכל
אחד ואחד בס"ד.

ובגמרא (י"ט) גיגית וגר וכו') מקשינן
אס כן לבית שמאי נר
שדולק בשבת וקדרה שהתבטל
מתבטל זה ליחסי ופריק דמפקר
להו אפקורי ואז אינו מנזוה על
שבתתן ואף על גב דקיימא לן
דבעי הפקר בפני שלשה כדאיתא
בגדרים בסוף פרק אין צין המודר
(מה). הכא לא צעין דכיון
לדאפרושי מאסורא הוא מסתמא
מפקיר להו בגמר דעתו וכתבו
בתוספות (י"ט) ד"ה דמפקר) שאין
לסמוך על זה להשאיל לנכרי
צהמתו ולהפקירה דהכא שאני
מפני שאי אפשר צעין אחרי.
והרשב"א ז"ל (י"ט) ד"ה גיגית כתב
דהא דהכא משום הפקר צ"ד
(יבמות פט:) נגעו זה לזכ צ"ד
מתנה עליהם להפריש העם
מאסורא וצנר וקדירה (א) התנו
מפני נורק שבת אלא צהמה לדין
לא שייך האי טעמא:

ואמרינן

תו בגמרא (י"ט) מוא תנא נתינת מים לדין זו
היא שרייתו אמר רב יוסף ר' היא דתניא אחד
נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי
רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגביל א"ל אביי
דאמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יוסי בר' יהודה התם
אלא קמח דבר גבול הוא אב"ד דיו דלאו בר גבול הוא
בנתינת מים הוא דליחייב לא פלגא דעתך דתניא אחד נותן
את האפר ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי ר'
יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגביל. ומהך סוגיא
שמעינן צהדיא דפ"י איכא לחיוב צהמית מים צמדי ללאו צר
גבול הוא מהיכא דהו צר גבול צהמית ללאו צר גבול הוא
צעין⁽¹⁾ לנימיר דצמית מים ליחייב.

ומכאן

תשובה על מה שפרש"י ז"ל צו"ט צפרק המציא
(צ"ה לב: ד"ה וקטמא) צהא דלמרינן וקטמא שרי דשרי
לחם לתוכה מים ולשרוק זה פי התמור משום דלאו צר גבול הוא
וליתא דסוגיין מוכחא* דלדרכה כל שכן דמיחייב לפיכך פי' ר"ת

[י"ח] - [י"ח]

ז"ל (מוד"ה אב"ד דיו) דהכי קאמר וקטמא צלא מים לשרוק פי
התמור שרי וקמ"ל דלא גזרינן דילמא אחי לגבל:

[י"ח] - [י"ח]

גמ' תנו רבנן פותקין מים לגנה. פותקין פותקין עושין
נגר קטן משפט המעין לגנה: מוגמר. לצונה ומיני

[י"ח] - [י"ח]

גמ' תנו רבנן פותקין מים לגנה ערב
שבת עם חשיכה והיא הולכת ומתמלאה
כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים
והם הולכין ומתגמרין כל היום כולו
ומתגפרין כל השבת כולה ומניחין קילור
על גב העין ואספולית על גבי מכה והם
הולכין ומתרפאין כל השבת כולה ואין
נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא
כדי שיטחנו מבעוד יום ואוקימנא אליבא
דב"ש דאית להו שביתת כלים אבל לב"ה
לית להו שביתת כלים * ושרי⁽²⁾ ואיכא
מאן דאמר אסור ואפילו לב"ה מפני
שישמעת את הקול [י"ח] ת"ר לא⁽³⁾ תמלא
אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותניח לתוך
התנור ערב שבת עם חשיכה ואם עשתה כן
למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו י' כיוצא
בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח
לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם
עשה כן למוצאי שבת אסורים בכדי שיעשו
מאי טעמא גזירה שמא יחתה בגחלים ואי

קאמר וקטמא צלא מים לשרוק פי
התמור שרי וקמ"ל דלא גזרינן דילמא אחי לגבל:
גמ' תנו רבנן פותקין מים לגנה. פותקין פותקין עושין
נגר קטן משפט המעין לגנה: מוגמר. לצונה ומיני
צמשים נותנין על האש ומעטין את
הצנדים שיהא ריחן נודף: גפרית.
חמם כלי כסף שמציינן צהם פרחים
ולזרות צמט ומעטנן בגפרית וכן
משמיעות וניכרות וצנע"ו ויאי"ל:
קילור. מחצות לעין: ואספולית.
רטיה לשאר הגוף ואוקימנא* לז"ש
דאית להו שבת כלים אפילו בכלי
דלא עבד מעשה כיורה דמתני'
וכ"ש צריחים דקא עבד מעשה
אלא צ"ה לית להו שבת כלים
אפילו היכא דעבד מעשה הילכך
לז"ה אפילו ליתן חטים לתוך
הריחים מבעוד יום והם טוחנין
והולכין בשבת שרי. ובגמרא פריקין
אס כן דהא מתני' צ"ש קמתי לה
מ"ט שרו צמוגמר וגפרית והא
לז"ש אית להו שבת כלים אע"ג
דלא קא עבד מעשה ומפרקין
כגון דמנחי אחרעא שאין מונחין
הגחלים צללים אלא* על גבי קרקע.
הלכך לפי שטה זו מותר לחם
חטים לתוך
הריחים מע"ש וכן טוחנין והולכין
כל השבת כולה ולא חיישינן אע"פ
שמשמעת את הקול והך היא

אוקימתיא דרבי יוסף בגמרא וזו היא דעת ר"ת ז"ל (מוד"ה והשחא)
אלא צמקת נוסחי ההלכות כתוב וי"א מפני שמשמעת את הקול
והך היא אוקימתיא דרבה בגמרא דלמאי דמאי דקמתי ואין נותנין
חטים לתוך הריחים אפילו צ"ה מודו זה לפי שמשמעת את הקול
ואוושא מילתא ורבינו חננאל ז"ל (בד"ה הלכה כד"ה) פוסק כן כרבה.
והאי קילור דלמרינן הכא דמניחין אותו על גבי העין מע"ש
מכלל דצצת אסור היינו דוקא צקילור שהוא עב דומיא
דאספולית הלכך להניחו בשבת איכא למיחש שמא ימרח אי נמי
משום שחיקת סמנין (ג:) אל קילור רך וצלו אפילו בשבת מותר
להניחו על גבי העין כדלמרינן לקמן פרק שמה שרצים (קס:)
שורין קילורין מעצם שבת ומניחין על גבי העין בשבת דכיון
שהוא כלול אינו אלא כרוחץ עיניו צמים וליכא למגור משום
שחיקת סמנים:

[י"ח] - [י"ח]

רבנן רבנן לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין.
מיני קטניות ון וריכין צישול יומר (צ"ה סה:): בכדי
שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת שבת⁽⁴⁾: יחתה בגחלים. למחר

המאור הקטן

דאמר רב אושעיא מאן תנא שביתת כלים ב"ש היא. מדאמרינן
השתא דאמר רב אושעיא אלמא הכין היא מסקנא דגמרא והכי
לכתבא, הילכך לא חיישינן בריחים של מים לא לדרכה ולא
לדבר יוסף. ומה שהוסיף הרי"ף בהלכותיו בריחים של מים ויש
אומרים אסור מפני שמשמעת את הקול, אגן לא חיישינן לה ולא
מיד.

מלחמת ה'

וה"ק והשחא דלמרי רב הושיעא דשבת כלים לב"ש הוא דאית להו
וצ"ה לית להו כלל לדידך דלמרי טעמא משום שבת כלים אי הכי
מוגמר וגפרית מ"ט שרו צ"ח שמאי אלא רבה סגר לה כרז הושיעא
ואפילו הכי מוקי לה כצ"ה ואסור מפני שמשמעת את הקול ואין
ק"ל דכל רבה ורז יוסף הלכתא כרבה והא נמי פלוגתא דמרייהו
היא הילכך כרבה קיימא לן וכל שכן דמוקי צרייתא כהלכה ורז יוסף
מפיק לה מהלכה וזהו טעמו של רב חננאל ז"ל שפסק כרבה וכן כתב
אף על גב דקיימא לן כצ"ה וצ"ה לית להו שבת כלים מחמת חטים
לריחים של מים צערב שבת להטחון בשבת אסור דלא אמרינן משום
שבת כלים אלא רז יוסף ורבה אמר מפני שמשמעת את הקול
וכוונתה מתבאר עד כאן ולדברי ר"ת הללו חשש רבינו הגדול ז"ל
וכתב הדבר בלשון יש אומרים וקרוז הוא הדבר להכריע כדברייהם וכן
פסק רז שמעון צעל הלכות ז"ל [עמ' קיח] וזו מדרך תשובה הראצ"ד
ז"ל.

הגהות וצינונים

מב"ח וישאר מפרשים
(א) מת"י ואיכא מ"ד
עד הקול ליתא בכ"י:
(ב) ג"ב ועוד שאין הדבר
מפורסם (א"י): (ג) ג"ב
לב ב"ד (א"י): (ד) הוה
בעי כצ"ל ותי' הוא נמחק
(א"י): (ה) ג"ב בנעשית
באיסור (א"י): (ו) ובעשין
בגפרית כצ"ל (ב"ח):
(ז) בשלהי פ"ק דביצה
(ס"י) (תתע) תני חטין
לעשות מהן עססיות
(תרי"ג):

מסכת

מדרבי

[דף יז ע"ב - יח ע"א]

דאי אפשר צענין אחר ועוד שאין הדבר מפורסם. ע"כ לשון התוספות פרק קמא בשבת וכן כתבו וז"ל ואם ישראל השכיר או השאלו בהמה לנכרי ועכזה אללו בשבת נרין להפקירה בפני שלשה דמסתמא לא מפקיר לה עכ"ל:
וְהַהֲגִיזָה נֹכְרִי לְרִכְוֹז עַל סוּס בַּשָּׂבֶת לֹא יֵדְעֵמִי אִיסוּר דְּבָשׁוּם מִקּוּם לֹא מֵזִינוּ שְׂגוּרָו עַל שְׂבִיתָה דְּרִצְנָן דְּרִכִּיצַת סוּס דְּרִצְנָן הוּא כְּדִמְשַׁמַּע הֵבֵא שֶׁהִי נוֹשֵׂא אֶת עַמְלָמוּ ע"כ לשון [*תוס'] שאנן פ"ק דע"ז על הלכה כן בחירא:

רמבם [דף יז ע"א] וּמִנִּיחִים קִירוֹר בַּעֲיָן (בו' מע"ש) וּאִיפְסָלִית ע"ג הַמִּבְּחָ בּו'. ואם נפלה האיספולית בשבת לא יחזיר דהא תנן פרק המואל תפילין [עירוינן דף קג:]- מחזירין רטיה בשבת במקדש אבל לא במדינה ודוקא נפלה על הארץ אבל נפלה על הכלי מחזירה כדאיתא התם והא דשרי פרק שמנה שרצים [שנה קס:]- לתת קילור אפילו בשבת י"ל דהתם צלולו והכא בעצה ושייך למגור משום שחיקת סמינין ותדע דקמני הכא דומיא דאספולית אי נמי (הכא בתוך העין והתם ע"ג העין) דהתם מיירי לתת ע"ג העין והכא מיירי בתוך העין ולכן דוקא מע"ש ולא בשבת ורבינו שמשון משאנן החיר לכרוך ללול בשבת למי שלקה צאלצבו ששרי לא אסור אלף גמי ומשום דמסי [*כאן שיך הגה"ה ח"ד רמב"ם וכו' עד פ' המואל תפילין] (זו"ב) לית להו שְׂבִיתָה כְּלִים וּשְׂרוּ ר"ת פסק *כִּרְכִּצָּה דלוקי מתני' דלין נוטין חטין לתוך הריחים אפילו כז"ה ומשום השמעת קול ומשום שציתא כלים אין איסור לז"ה ואפילו עמיד בכלי מעשה וא"כ מותר להשאל קרדומו או מחבתו לנכרי ואף על פי שעושה זו הנכרי מלאכה וגם עמיד בכלי מעשה אבל להשכיר לו הכלי מערב שבת אסור מפני שנראה כשכיר שבת אפילו שוכרו לשבוע או לתדש אבל צריצעי או צחמישי מותר לשכור לנכרי לשבוע שלם אבל ליום אסור אפילו צריצעי (*כגון) [*כמו] שוכר לשמור פרה אדומה ולשמור הזרעים לעומר דשכיר יום אסור דנראה כשכיר שבת ושכיר חדש ושבוע שרי לקמן פרק (*השואל) [ה"הזב צ"מ דף מג.]- אבל בשבת עמלו אסור אפילו להשאל את הכלי אבל בהמתו אסור להשאל ולהשכיר לנכרי אפילו דג' אם צרור לו שיעשה זו מלאכה בשבת שנאמר למען יומו [*כאן שיך כתוב בספר המנוח וכו']:

רמבד הגה"ה (לעיל) [עירוינן דף קג:]- תני רצנן רטיה שפירשה מעל גבי מכה בשבת מחזיר אותה בשבת רבי יהודה אומר אם הוחלקה למעלה דוחקה למטה למטה דוחקה למעלה ומגלה מקצת רטיה ומקנה פי המכה ורטיה עצמה לא יקנה מפני שהוא ממרח ומייצ חטאת א"ר חסדא מחלוקת שפירש ע"ג כלי אבל ע"ג פרקע דברי הכל אסור להחזיר וקיימא לן כת"ק ואע"ג דרזי יהודה פסק כר' יהודה הא רב אשי שהוא צתרא עבד עובדא כת"ק עכ"ל רי"ף פרק המואל

רמב"ה תפלין:-- וּבַתְּרוּב בַּסֵּפֶר הַמִּצְוֹת צָבֵם רַבִּינוּ שֶׁמֶשׁוֹן מִשְׁנָן וּמִיָּהוּ אִם לֵאמֹר לִיהַ רַבִּינוּ צִהֲמִי קְנוֹיָה לָךְ מוֹתֵר וְנִשְׁאֵל לְרַבִּינוּ גִּרְשׁוֹם רֶאֱזֹנָן שֶׁהִיא לֹא תִנּוּר וְצִחְרוּ צִרְשׁוֹתוֹ וְאִפּוּ (ב) אֲנָשִׁי הַפֶּחֶה [ש"י האופיס] בתוך התנור שלו צעל כרחו ונתנו אנשי הפחה בשכר התנור פת אם יוכל ליהנות מאותו פת או לא והשיב דודאי אסור לקבל מהם שכר שבת דתניא [ע"ז דף כא:]- רשב"ג אומר לא ישכיר אדם מרחצו לנכרי מפני שנקרא על שמו ותניא מרחץ והוא הדין פורני מפני שנקראת על שמו ואפילו צדיעצד אסור למישקל שכר שבת דאמרין [שס כג:]- לא יאמר לנכרי טול אתה בשבת ואני אטול חלקי בחול אלמא כל שכר שבת אסור אפי' צדיעצד דהא קמני אם צאו לחטצון אסור משום דמיחזי כשכיר שבת והאי אם צאו לחטצון כמה נטל הנכרי בשבת וכמה הישראל צאחד בשבת (כא) דיעצד הוא ואסור (ב) לכתחלה) הלכך אסור ליה לרֶאֱזֹנָן לִמִּישְׁקֵל שֶׁכֶּר שַׁבָּת וכן הלכתא [*כאן שיך וכן פי רבינו גרשום עד מן הדין] (וכן) פסק רבינו מאיר על אדוות היהודים הקונים מכסיים (*ומשכירין) [*ושוכרין] להם נכרי לקבל מכס בשבת ונראה

דבקיצולת מותר* דצ"ה מתירין עם השמש ליתן [ה"הר"י מקורביל ממור היכא דשכר נכרי על המטעב לתקן לו אפי' בשבת כיון שאין קול שהוא של ישראל ואין כאן מערים לנכרי עמיד בשכור. ע"כ הג"ה. וכתב עוד שם בהג"ה מה"ר ממקום שמשלים שכר ישכור היהודי מחמת של נכרי והנכרי יתן לו מחמת שלו. מקושערם הר"י מקורבילן]:

דוקא בקבלנות אבל בשכירות אסור וכ"כ הר"ן דבקבלנות איירי ע"ש:
(ב) **אנשי הפחה**. לשון שררה:
(כא) **דיעבד הוא ואסור לכתחלה**. ברוב ספרים נמחק מלת לכתחלה ונ"ל דיש ליישבו ע"ד שכתב הטור א"ח סי' תנ"ג ישראל שיהיה לו תנור ואפו בו נכרים חמץ בפסח אפי' מצות אסור לקבל בשכרו דהו"ל משתכר באיסורי הנאה ואם קיבל כבר המעות מותר ליהנות מהם עכ"ל ע"ז אמר דאף אם בדיעבד

ש"טצי הגבורים

שתתחד בגדים לימי נדוּתָה כּדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד שהיא נדה. ובקושי התירו לה להתקטש בימי נדתה אלא כדי שלא תתגנה על בעלה. ע"כ י"ד:
(א) בתוס' כתבו דנותנין מזונות לפני הנכרי אבל לא ישים בידו משום דהוי עקירה

חדושי אנשי שם

[א] וק"ק ששניהם אמרו אסור וא"כ מאי אכל. ונ"ל דאכל קאי אדאמר רב יוסף אסור לומר תעשה בשבת משמע דוקא כשאמר לו תעשה בשבת אבל נתן לו מצע"י סתם לעשות מלאכה מותר על זה קאי אבל בספר התרומות אסר אפי' צבע"י ליתן וכו'. וכ"כ ג"מ (ש"י):
[ב] ומכאן נמי אסר רבינו שמואלן קן רבינו צדוק ליתן לנכרי מעות מע"ש כדי שיקנה לו בשבת אבל

קוביץ מפרשים

(א) לשון רי"ף [גליון:]- (ב) ג"מ מ"ז [גליון:]- (ג) מדתניא פ' שהחשיך. נ"ב ע"י ב"י סי' רמ"ד ובשו"ת מוהר"א ששון סי' קנ"ז ובמשנה למלך פ"ו משבת הלכה ט' שהאריכו בביאור דברי המרדכי האלה [מעשה אילפס]:

שבת

עורות לעצדן אע"ג דמלאכה דאורייתא היא אבל בשכירות אסור כדגרסינן בירושלמי פ"ק דע"ז [הלכה א'] אומנין נכרים שהיו עושין עם ישראל בתוך ציחו אסור בתוך ציהם מותר אמר ר"ש בן אלעזר דצ"א בקיצולת אבל בשכיר יום אסור דצ"א בתלוש מן הקרקע אבל במחוצר לקרקע אסור ופסיק התם כותיה בשבת וצע"ז ובאבל הלכה כר"ש בן אלעזר והיכי דמי קיצולת גבי מכס כגון שהשכירו כך לכשתגבה זה ק' ליטרינן אתן לך כך וכך [*כאן שיך ואח"ל וכו' עד המנחם מיד]:

הגה"ה יִשְׂרָאֵל שֶׁשֶׁכֶּר נֹכְרִי לִצְנוּת צִית בְּקִצְלוֹת אִסוּר לִצְנוּת בַּשָּׂבֶת. ולא דמי רמזו לעורות לעצדן וכלים לכובסן לנכרי דמותר שהם תלוש אבל צית שהוא מחוצר אסור כדפסק בירושלמי [ע"ז שס] פירקא קמא כרשב"א דאסר מחוצר (ותוך התחום דהכי איתא בהג"ה בלשני בשמעתין) וכדמוכח בתוספות [וצפ"ק] דע"ז ולתקן האצנים והקורות והנסרים דזו הוה תלוש מותר לנכרי לתקן רחוק ממקום בנין הציט שלא יהא נראה צנינין ישראל ושמצא גם זה אסור כיון שצורך מחוצר היא (כב) ובמחוצר (צבה) [כה"ג] פליגי ופסיק כרשב"א דאלו לעשות הצנין שמה אף רצנן מודו דאסור דכלים לכובס דשרו היינו צרשות נכרי דוקא ע"כ לשון ס"ה (סימן רכ"ג) ועוד עיין סוף פרק כל כתבי ופ"ק דע"ז צוה הספר ובתוספות שאנן [עכ"ה] ואם ח"ל שיש לחלק בין הנך שאין צריח קוצב המלאכה לנכרי לעשות רק בשבת וצנדרו זה שקוצב לו לטוול המכס בשבת מ"מ נראה להציא ראייה להחיר (ג) (מדתניא) (דמתנא] [לקמן קנב.]- פ' מי שהחשיך לו

דצרך* נוטן כיסו לנכרי דמשום פסידא שרי ליה רצנן דאי לא שרי ליה אחי לאתויי ד"א צרשות הרצים ה"ג ל"ש וכ"ש להצייל מידם דאי לא שרי ליה יפסיד כל חוצו דיתחיי כל שהוא אבל לישב אלל הנכרי המקבל המכס אסור כדאמרין סוף פרק צכל מעריצין [עירוינן דף נח:]- לא יהלך אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה ולא יטייל אדם על פתח המדינה כדי ליוכנס צצית המרחץ מיד וכן פסק רבינו גרשום °צאחד שקנה סוס בשבת לצריך ללנות מכת מרדות מדרצנן ואם יעלו דמי מכירת הסוס על דמי לקיחתו שקלינן ויהצינן לעניים שלא יהא חוטא נשכר ואם אותו מקום פרוץ הוא לענין שבת לפי מה שיראו יחמירו זו יותר כדאמרין בטנהדרין [דף מו.]- צ"ד מכין ועושין שלא מן הדין:

[דף יז ע"ב] ° (אין) [ואיין] מוּבָרֵין לַנִּכְרִי וכו'. [*פ"י] אע"ג דהנך אי עמיד להו בשבת לא מיחייצ חטאת ומיחו מאחר דהנכרי מתממר או נושא על יד הישראל והישראל היה אסור לעשותו מן התורה גזרו רצנן שלא [ימכור ולא] יגציה ויטעון צדיים ומכאן פסק ה"ר יוסף (ב) שאסור לומר לנכרי צעריצ שבת תעשה מלאכה זו בשבת מפני שהוא כמחייב (כב) אבל בספר התרומה מציא ראייה מפרק מי שהחשיך לו צדרך נוטן כיסו לנכרי ופירש רש"י מצעוד יום יתן לו וצגמרא צעי מאי טעמא פירוש הלא שלוחו הוא ומשני אין אדם עומד על ממונו ואי לא שרית ליה אחי לאיתחיי ד' אמות צרשות הרצים אלמא אסור אפילו מצעוד [א] יום ליתן לנכרי אי לאו משום דילמא מייחיי ליה ישראל ופיסה והא לא שייך בצאר מלאכה כמו עשיית האש והדלקת הנר

[ב] וצנסמ"ג פסק דמותר

תפילין

תפילין

נעשה כך שהנכרי משתמש בתנורו של ישראל אסור לכתחלה לישראל לקבל שכר עבור זה ואם קיבל אז מותר ליהנות בהם:
(כב) **מחובר בהא פלגי**. דהא רשב"א קאי אתתיק וקאמר דבמחובר אפי' בבתייהם של הנכרי אסור והיינו ע"כ צורך מחובר וק"ל:
(כג) **אבלי בספר התרומה מביא ראייה מפ' מי שהחשיך**. ק"ק והלא שניהם דבר א' אמרו דאסור א"כ מאי אבל הוא זה וי"ל דקאי אמה שאמר הר"ר יוסף דאסור לומר

רמז

רמב"ם

רמב"ם

רמב"ם

חמת שלא הוא צריך לו ולא כל העולם צריכין לו, שאין צורך לעולם במת, אבל אם חוציא כגרוגרת אכלין אע"פ שלא היה צריך לחם חייב הוא כיון דחשיבי לעלמ' יי, והם חבי נמי בצידה היכא דצד דבר שבמינו ניצוד וחשיב לעלמ', אע"פ שהוא אינו צריך לו חייב, דמלאכה חשובה היא, ולא מיפטר אלא כשצד דבר שאינו במינו ניצוד וגם הוא אינו צריך לו.

(ג) הכא נמי מיחייב משי עוקר דבר מגידולו. פי' והוי תולדה דגוזזי דשייך בבעלי חיים, דאין קוצר בבעלי חיים^ט, אבל מאן דקטיל כשותא הוי תולדה דקוצר.

דף ק"ח ע"ב

(ד) יין בתוך העין אסור על גבי העין מותר. פי' בתוך העין אסור משי דמוכחא מילתא דלרפואה קא עביד, אבל על גבי העין מותר דמיחוי כרוחץ אותה, ואע"ג דכוננו לרפואה, לא גזרי' ביה משי שחיקת סממנין, דתלמ' חכם ידע ולא גזרי' אלא מפני עמי הארץ הרואין, ואפי' אי אתי עם הארץ וגמלך אם הוא מותר ליתן יין על גבי העין לרפואה, שרינן ליה, שאין לחלק תלמ' שלא הותר אלא לתלמ' חכם, ואי אמרת כיון דעם הארץ הוא דילמ' אתי למישחק סממנין, אתה צריך לומר דמודעינן ליה שלא...^ט) אבל הרואין ליכא דמודע להו ואתו למישחק, ומשי' הכי אסרי' דבר המוכיח.

(3*) דאח דדברי רבנו להלן קמא, ב ססקא ג' שהביא דבריו שבכאן.

(4) כ"כ התוס' בע"ז כו, א ד"ה סבר ובבכורות כה, א ד"ה ואמר, וראה במאירי להלן קמא, ב "ובתוס' פי' שמפרק בבע"ח תולדת גוזזי, ע"ש. ולדעת רבנו צ"ל דיש הברל בין הך דחולב, שהרי בחולב ס"ל להלן קמא, ב דהוא משום דש, ולמ"ד אין דישה אלא בג"ק איסור חולב אינו אלא מדרבנן, ועיין במאירי לעיל עג, א ד"ה יש שואלים בשם יש מפרשים דכל מפרק חייב משום תולדה דגוזז, ע"ש. וזהו שיטת הר"ש ב"ר אברהם שמואל בשטמ"ק כתובות ס. א דחולב חייב משום תולדה דגוזז. שכל מפרק דומה לגוזז שמפרק הצמר מן הבהמה, ע"ש. ולשיטת הר"ש ב"א ברור דבהך דלדל עובר במעי בהמה החיוב משום תולדת גוזז, וכמוש"כ התוס' ורבנו. ולהך שיטה של הר"ש צ"ל דמה שאמרו בחילין מו, ב דבשאר שקצים ורמשים (חוץ משמונה שרצים) אם יצא הדם לחוץ חייב, החיוב הוא משום תולדה דגוזז. כמו בחולב, (ובעינין שיהא צריך לדם, ויש להאריך בזה מענין המחלוקת אם בעינין בגוזז מלאכה הצריכה לגוסה), ויתכן שאין כאן גוזז משום דם ממילא קנסיק ולא דמי לחולב, אולם זה ודאי שאם יסחש הדם לחוץ יהיה בזה משום תולדה דגוזז.

(5) צ"ע ממה שמבואר בירושלמי במכילתין פי' הצר כחורא חייב משום קוצר, אולם ראה ברמב"ן לסנינו שגם הוא הוכיח שאין קוצר אלא בגדולי קרקע, וכתב דהאי ירושלמי לא אתיא כשיטתא דגמרא דילן, ע"ש.

(6) מחוק בכת"י, יצ"ל: "ישחוק". יכ"ה בנופס.

ז' ומותר לפתוח מים וכו'. נרייתא פרק קמא דשבת (דף י"ח). פי' [רש"י] עושין נגר קטן משפת המעין לגנה סמוך לחשיכה והם נמשכים בכל השבת: וז"ל הניח קילור וכו'. שם ומניחין קילור על גב העין ואספלינית על גבי מכה ערצ שבת עם חשיכה ומתפרצת והולכת כל היום כולו ופירש רש"י קילור. תחבוסת: אספלינית. רטייה: ומ"ש רבינו דח"ק בין עב דרך וצ"ל. הוא מדברי הרא"ש פרק קמא דשבת (סי' לג) דהקשה מהא דאמרין פרק שמנה שרצים (קמ): שורין קילורין מערב שבת ומניחין על

גב העין בשבת דלמלא דאף בשבת שרי ומיישז דהכא מיירי בקילור שהוא עב דומיא דאספלינית הילכך דוקא מערב שבת אבל בשבת אסור להניחו על העין משום גזירת שחיקת סממנים או גזירה שמא ימרח אבל קילור כלול אף בשבת מותר להניח על גב העין דכיון דהוא כלול אינו אלא כרוחץ עיניו וליכא למיגזר משום שחיקת סממנים עכ"ל. וסבירא ליה לרבינו דבקילור עב נקט הרא"ש דאסור בשבת מתרחי טעמי דלא מצינן דלית ביה משום גזירת שחיקת סממנים אלא דלית ביה נמי דהך קילור גופיה גזירה שמא ימרח כיון שהוא עב אבל בקילור כלול אין צריך לפרש דלית ביה משום שמא ימרח כיון דלא שייך מירות כלול אלא אף משום גזירת שחיקת סממנים לית ביה ואף על גב דלית גופיה ידע דלרפואה קעביד אפילו הכי

כיון דכלול הוא מימר אמר כיון דדרך רחילה הוא התירו לו אבל לא שאר רפואות. ואף על גב דמפירוש רש"י (שם ד"ה ונתן) מוצא דאף כלול לא התירו לו אלא לשרותן מערב שבת דהשתא הוי היכרא לדידיה וליכא למיגזר משום שחיקת סממנים הרא"ש לא סבירא ליה כפרש"י ט"ז אלא דאף כלול נשרן מערב שבת ליכא למיגזר כיון דדרך רחילה היא כדפירשתי והא דקאמר שורין קילורין מערב שבת לאו דוקא אלא קאמר הכי כדי שיהיו רכין וכלולין בשבת על ידי שרייה מערב שבת וכן צריך לפרש לפי דעת התוספות שאכתוב בסמוך דלאו דוקא קאמר שורין קילורין מערב שבת. ונתבאר דברי רבינו שמה שכתב ולהניח קילור עבה וכו' ונקט ממרח לפי דגוירה זו שייך בקילור עבה גופיה ואין צריך לומר דלית ביה משום גזירת שחיקת סממנים דגורו חכמים בכל מידי דעביד לרפואה. ונקט על העין משום דאפילו תוך העין שרי בערב שבת וברייתא דנקט על גב העין לאורו דיוקא דשבת עכ"ל אסור אפילו על גב העין אי' נמי גם דברי רבינו צריך להגיה על גב העין ונקט לישנא דברייתא אבל פשיטא היא דבערב שבת שרי אפילו בתוך העין אבל כלול לא התירו בשבת אלא דוקא על גב העין משום דהוי ליה כרוחץ עיניו אבל תוך העין דמוכחא מילתא דלרפואה קעביד אסור משום גזירת שחיקת סממנים ואפילו על גב העין אסור אי עמין ופתח כדליתא פרק שמנה שרצים. וגם כתב בסתם דרך וכלול מותר אפילו לא נשרן מערב שבת וכדפירשתי דברי הרא"ש. אך קשה דלקמן בסיון ש"ח (קכ) כתב רבינו דכלול נמי לא התירו אלא אם כן נשרן מערב שבת וז"ע: מידה התוספות דפרק קמא (י"ח ד"ה ומתפרצת) כתבו דהגירסא בפרק שמנה שרצים הוא שורין קילורין מערב שבת ומניח תחת העין בשבת ומפרשים דבאדם צריא מיירי ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקת סממנים והכא מניח בעין לרפואה ולא שריא אלא מערב שבת עכ"ל ולפי דבריהם לרפואה אפילו ברך וכלול אסור אפילו על גב העין אפילו לא עמין ופתח משום גזירת שחיקת סממנים ואין צריך לומר בעבה דאיכא נמי משום ממרח ואפילו באדם צריא ותחת העין לתענוג נמי אסור בעבה לדברי הכל ואף על פי שהספר התרומה (סי' רמז) והסמ"ג (ל"ח סה' י"ט ע"ב) והסמ"ק (סי' רפ"ב עמ' רנח) והמרדכי (פ"ק סי' רמז) לא כתבו לחלק אלא בין תוך העין ובין על גב העין ולא כתבו החילוק בין עב לכלול לא משום דעל גב העין שרי בשבת אפילו בעבה דהא פשיטא היא דבעבה איכא משום ממרח לדברי הכל כדפירשתי אלא דמשמע להו דכיון דנקט הכא והכא קילורין בסתם משמע דאידי כלול אלא דבפרק קמא דשבת מיירי בתוך העין דאסור בשבת משום דמוכחא דלרפואה קעביד ובפרק שמנה שרצים מיירי על גב העין דמיחזי כרוחץ ושרי אפילו בשבת: ב"ה דמילתא בעבה בשבת אסור אפילו לא עביד אלא לתענוג ותחת העין משום ממרח ואין צריך לומר על גב העין או בתוך העין לרפואה דאסור גם כן משום שחיקת סממנים אבל בערב שבת שרי אפילו בעבה ואפילו בתוך העין אפילו לרפואה אבל כלול לדעת הפוסקים שרי על גב העין כלול עמין ופתח ואפילו בשבת ואפילו עביד לרפואה ולדעת התוספות אסור אי עביד לרפואה והדעת מכרעת כדעת הפוסקים המחמירין וכן פסק בשלחן ערוך סימן ש"ח סעיף כ"א אלא דאינו מחיר אלא על ידי שרייה מערב שבת וכפירוש רש"י. ומיהו יש לדקדק על דברי רבינו מפני מה השמיט י"ז ולא כתב הך דמניחים אספלינית על גבי מכה מערב שבת השנויה בברייתא באותה צנא דקילור:

ח' ומותר לתת מוגמר וכו'. גם זה בברייתא הנוכרת. ופירושו דהנגדים הם תלויים ביחד או על קלונסות וקולטין ריח טוב של צמחים

דרכי משה

(ה) ומדברי הרמב"ם אין ראיה דאפשר דההוא מיירי בדלא נתן לו כלום: (ו) צ"ע (אות ד) כתבתי בשם אור זרוע כדברי הרוקח ואית ביה גם כן טעם לדבריו כדי שלא יהנה ממלאכת

פרישה

(ד) אפילו בשבת מותר להניחו וכו'. משום דנראה כרוחץ ולא חיישין לשחיקת סממנים דיש היכרא לצריך לשרותן מערב שבת, רש"י (קמ: ד"ה ונתן):

הגהות והערות

ט"ז תיבות אלו ליתא ברוב הדפוסים, ובטור שעם הבי' דפוס' ובמהר"ח איתיה, ובטור שעם הבי' דפוס' הוא בסוגריים עגולים ועיי' בב"ח כאן שנו"ג למה נקט הטור דווקא טעם זה. (ובמהר"י אבוב נקט ב' הטעמים עיי' ש ונראה ג"כ שלא הי' גורס כאן משום ממרח): ט"ז עיי' קרבן נתנאל על הרא"ש שם אות פ' שפירש דהרא"ש ס"ל כרש"י, וכ"מ בב"י לקמן סימן ש"ח דף קב ע"א ד"ה שורה: י"ז עיי' אליה רבה סקיד' שמיישב השמטת הטור דין זה: יח' אלא קצין עמו לעשות לו כלי שאם ירצה הנכרי יעכבה לעצמו אם עשאו א"י מותר (רוקח):

קטן כחולה שאין בו סכנה דמי (רבי' ירוחם נ"ז ח"ט ורמב"ן ורשב"א) וכל שאסור לעשותו ע"י ישראל אפילו על ידי החולה נעלמו אסור אבל כשעושה לו העכו"ם מותר לחולה (כג) לסייעו קצת דמסייע אין בו ממש. (נ"י גמ' צ"ה דף כ"ז):

יח. (כד) הקיז דם ונצטנן עושים לו מדורה אפילו בתקופת תמוז:

יט. חולה שאין בו סכנה (כה) מותר בבישולי עכו"ם:

כ. אין נותנין יין (כו) לתוך העין וליתנו על גביו (כז) אם פותח וסוגר העין אסור ואם אינו פותח וסוגר מותר (כח) ורוק תפל (כט) אפילו על גביו אסור דמוכחא מילתא דלרפואה עביד:

כא. (ל) שורה אדם קילורין (לא) מערב שבת ונותן על גב העין שאינו נראה אלא (לב) כרוחץ והוא דלא עמיץ ופתח (לג) ולא חיישינן משום שחיקת סמנים דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מערב שבת איכא הכירא:

תוספת שבת

תנאים לענין רוק תפל, זה הוא לענין העברת הכתם כדאייתא בנדה, אבל לנידון (טז) דכאן מקרי תפל כל שלא טעם כלום משניעור. מג"א: (כט) אפילו על גבי העין אסור. דמאוס לרחוץ בו ומוכחא מלתא, ואם רוחץ פיו במים ואח"כ הוא מעבירו על עינו שרי דאמרין לרחיצה בעלמא הוא דעביד, ואם אינו יכול לפתוח עינו יכול ללחלחן ברוק תפל, דאין זה רפואה. רש"ל והב"ח: (ל) שורה אדם קילורין. במים. כן פירש"י. ועיין בסמוך: (לא) מע"ש. והיינו ברכה, אבל כשהוא עבה דמוכחא מלתא דלרפואה עביד אסור ליתן בשבת, אלא צריך ליתנו מע"ש והולך ומתרפא בשבת כמ"ש סי' רנ"ב ס"ה, כ"ה דעת הרא"ש והר"ן, והתוספות מחלקים בזה דהכא מיירי באדם בריא ואין נותן בעין לרפואה אלא לתענוג, ולכן מותר אפילו בשבת, ובסי' רנ"ב איירי שנותן לרפואה ולכן בעינן שיתן מע"ש: (לב) כרוחץ. ומאן דחזי סובר שהוא יין, והב"ח הוסיף וכתב או מים, ולפי מ"ש בשם רש"י דההיא דשורה קילורין מיירי במים, ומסיק דמאן דחזי סובר סובר שהוא יין, ומשמע דבמים אין היתר, וגם מדברי המג"א שהבאתי סקכ"ז שכתב דהאינדא שאין דרך לרחוץ ביין אסור, משמע נמי דבמים אין היתר, מיהו י"ל דשם יש לאסור (יז) מחמת עצמו שהוא יודע שהוא יין, וגם לית ליה היכרא כי התם דהתם שורה מע"ש: (לג) ולא חיישינן לשחיקת סמנים. ר"ל דהוא היודע דלרפואה קעביד וכו', וצ"ל דהא דלא חששו בסעי' כ' משום הוא עצמו, שאני

מוקצה בידים אם א"א בענין אחר ע"כ. ותליא [ב] בפלוגתא הנ"ל: (כג) לסייעו קצת. היינו שבלאו איהו נמי הוי מתעבדא, אלא שמסייע קצת כגון עכו"ם שכוחל את העין וישראל סוגר ופותח העין כדי שיכנס בו הכחול, אבל אם אינו יכול לעשות אלא על ידי ישראל (יד) אסור, ואפילו במלאכה דאורייתא שרי מסייע דאינו ממש, מג"א דלא כע"ש: (כד) הקיז דם וכו'. דהוי סכנה ואפילו אם אפשר לחממו בבגדים, מכל מקום עושים כל מה שרגילים לעשות בחול, ועס"ד והוא דעת המ"מ, אבל הב"י הביא בשם רש"י דסבירא ליה דאם אין סכנה במניעת הדבר ההוא אין עושין: (כה) מותר בבישולי עכו"ם. ואם נשאר למוצ"ש, כתב הרא"ה דמותר גם לבריא, דכל כי ה"ג איכא היכרא ומביאו רמ"א בי"ד סס"י קי"ב, אבל הרשב"א במשמרת הבית חולק עליו וכתב דאסור דדמי לנבילה דשרי לחולה שיש בו סכנה, ואם הבריא אחר כך ודאי אסור לו, והוא הדין נמי בזה אסור אף לדידיה אם הבריא, וכן כתב הט"ז שם להלכה, (טז) וגם בספר מנחת יעקב הביא בשם באר שבע ושיורי כה"ג להחמיר כדעת הט"ז: (כז) לתוך העין. שנראה לכל שעושה משום רפואה, ואיכא למיגזר משום שחיקת סמנים: (כז) אם פותח וסוגר אסור. דמוכחא מלתא שעושה לרפואה, אבל אם אין פותח וסוגר אמרינן דלרחיצה בעלמא עביד, וכתב מג"א דהאינדא דאין דרך לרחוץ ביין אסור, עס"י שכ"ז: (כח) ורוק תפל. היינו כל שלא טעם כלום משניעור רש"י, ומ"ש הד"מ עוד כמה

ביאורים

ודווקא איסור פחות מד"א צרה"ר, לא התירו אלא משום היוקא דרבים, אבל במוקצה שהוא איסור קל, אפילו ליחיד התירו, אבל המו"ש שם בס"ק כ"ז פי' דהתם מיירי בחשש דהיוקא דרבים, הרי דס"ל דנשכיל יחיד לא התירו אפילו איסור מוקצה, ולכן י"ל דחולה שאין בו סכנה דמי להיוקא דיחיד, ונכחי פליגי המו"ש והפמ"ג, מ"מ למעשה הסכימו האחרונים דאם אפשר לר"ך להאכילו נשינו,

[ב] במג"א לא הזכיר שחלוי במחלוקת, ועי' בפמ"ג שהעיר בזה, וכתב דאפשר איסור טלטול קיל הוא, ומותר בלי שניו, ואפשר לומר דהמו"ש לשיטתו לא נחא ליה צהא, וחלוי במחלוקת לעיל נסי' ש"ח סעי' ו' דאיתא שם דאם נשברו זכוכית במקום שהולכין, מותר לטלטל השברים שלא יזקו בהם, וע"ש בפמ"ג צא"ל ס"ק ל"ז שפרש דדין זה מיירי אפילו במקום היוקא דיחיד,

ציונים

(יד) ובשו"ע הרב סעי' כ"א במוסגר מחיר לסייע, אף אם נעשה יותר בטוב מהיכא שהגוי עושהו מעלמו. (טז) ובמ"ז ס"ק כ"ג הכריע ג"כ לאיסור, וכ"כ במשכ"ז ס"ק ו', ועמ"כ נסי' ש"ח ציונים ו' דדברי סותרין א"ע. (טז) ובשע"ש ס"ק מ"ז מפקפק על המג"א, וכתב דכא"ז משמע כהד"מ. (יז) ועי' במחנה"ש ס"ק כ"ז שכתב דיש איסור מחמת הרואים אפילו במים ע"ש.

הלכה ג מתני' אין אוכלין איזוב יון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברועה כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקים הוא שותה חוץ ממי דקריין וכוס העיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקריין לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה : **גמ'** חד בר נש שאל לר"ש בר כרסנא מהו מישתי קרורטין בשובתא. א"ל אם לתענוג מותר. אם לרפואה אסור. ולא מן השפה ולפנים הוא. פתר לה בלבד דבר שהוא של סכנה : אבל אוכל הוא את יועזר. פוליטרכוין : ושותה אבוברועה. כשמוע. ר' בא שאל לרב ירמיה מה ניתני דקריין דקליין. א"ל דקריין שהן דוקריין את המרה. אמר רבי יונה לא מסתברא לא דקליין שהן יוצאין מבין שני דקליין. שמעון בר בא בשם רבי חנינה זה שהוא לוחש נותן שמן על גבי ראשו ולוחש בלבד—שלא יתן לא ביד ולא בכלי. רבי יעקב בר אידי רבי יוחנן בשם רבי ינאי נותן בין ביד בין בכלי. מה ביניהון מאיסה. מאן דאמר נותן בין ביד בין בכלי מאוס הוא. מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו אינו מאוס. אמר רבי יונה

ביאור

בית מיחוש של סכנה הוא הלכך לרפואה אסור : פוליטרכוין. מאי יועזר פוליטרכוין ומין מאכל שהי' ידוע להם : כשמוע. אבוברועה כמשמעו שקורין לו גם היום כן : מה ניתני דקריין דקליין. היכי ניתני במתני' מי דקריין או דקליין : שהן דוקריין את המרה. שהן דוקריין את המרה ומנקין אותה שכל החטאים באים מן המרה כדלקמן : לא מסתברא לא דקליין. וכי לא מסתבר דצריך למיתני דקליין. לא כמו אלא : שהן יוצאין מבין שני דקליין. מעיין יש שיוצא מבין שני דקלים ומים שלו טוב לרפואה : זה שהוא לוחש. על המכה ודרך הי' לשום שמן על הראש וללחוש : נותן שמן. בשבת : ובלבד שלא יתן ביד. כדרך שהוא עושה בחול שניכר שללחש הוא עושה כן אלא יתן בכלי כדרך שעושה לסיכה ויהא דומה דלסיכה עבד כן וס"ל דלחש אסור בשבת דומיא דרפואה : נותן בין ביד בין בכלי. דס"ל שהלחש מותר בשבת : מאוס הוא. ליתן שמן על הראש ולא הוי סיכה ומ"מ מותר דלחש מותר בשבת ולא דמיא לרפואה : אינו מאוס. אלא סיכה הוא וכשמשנה מדרך שעושה לחש בחול שרי :

מתני'. אין אוכלין כו' לפי שאינו מאכל בריאים. ומוכחא מילתא דלרפואה אכיל ל' : אבל אוכל הוא את יועזר. מין מאכל שהרבה אוכלין אותו כשהן בריאין הלכך אפי' אכלו הוא לרפואה שרי : חוץ ממי דקלים. אין דרך בריאים לשתותו ושותין אותו לשלשל המעיים ולנקותן מרעי שבהם : וכופ העקרים. משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים וסכין אותו לרפואה : מפני שהן לירוקה. לחולי ירקון ואין דרך בריאים כלל לשתותו הלכך אי שותהו לרפואה אסור אבל לצמאו שרי וכדמסיים : **גמ'.** קרורטין. מין רפואה וטוב לשיניים ומהו לשתותו בשבת : אם לתענוג מותר. אם שותה לצמאו מותר ואם לרפואה אסור וכמי דקליין דמתני' : ולא מן השפה ולפנים הוא. והלא קרורטין טוב הוא לשיניים ותנינן להלן דכל מכה שהיא לפנים מן השפתיים שרי לרפאותו בשבת דלא אסרו חכמים בכה"ג : בלבד דבר שהוא של סכנה. טעם שלא אסרו מן השפה ולפנים משום דאיכא למיחש לסכנה אבל דבר דליכא סכנתא אסור וקרורטין גמי לחולי שאין בו

(6) מוספתא ש'קרי. כל מיני ירק שלוק: החושש בגרונו. וירק לתת ט שמן הרבה דהוא ליה שמן עיקר ואניגרון טפל: **לא יערענו בשמן בשבת.** למשהי ליה בתוך גרונו ואינו שלולט^ט וכיון דלא בלע ליה מוכחא מילתא דלרפואה הוא ומכאם גזרו על כל רפואות הנכרות משום שמיקת סמינים שהיא מלאכה:^ט תחלה. כלומר לכתחלה לא יתן השמן צפוי לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בא להשהותו ישהנו: **דאית ליה הנאה מיניה.** לצד הרפואה יט לו הנאה אכילה: והלכתא וכו' עד פטר לכו לא גרסין ומה"ג הוא: **קמחא דחמי.** אוכל קמח חמים כמות שהיא: **בורא פרי האדמה.** כשאר כוסס חטין דחמיה לקמן בפירקין (ד' ג.) שמצדק בורא פרי האדמה: **דאשתני.** וגרע הואיל ולא אשתני לעילוי מעלייתא: במלתיה קאי. והוא ליה כסוס חטין: **הכא אית ליה עליוא אחרינא.** הלכך ילא מכלל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא. אלל השמן מיד בא בשניו לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכן נטעוהו הלכך פרי הוא: **מאי לא.** מדלמר שמי מכלל דס"ג צמתי בצה"א דחשיב: וזי גרע במלח וזמית. והיכי מיסק אדעתין דלא נצטי ברכה: **וזמית.** שלמי"א (6): **קוקיאני.** חולטים שנמעים: **דאית ליה הנאה.** כשהלכה קורא. כך של דקל. כשנמיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כל האילנות הטוסף בשנה זו כך ובשנה שניה מתקשה ונעשה עץ: **צנון סופו דחקשות.** שאם אינו חולטו צעמו הוא מתקשה כעץ: **אדעתא דפוגלא.** לאכלו כשאוף כך ושמו פוגלא: **צ"ף.** מין עץ: **אדעתא דפרחא.** אם פרי: **מיני נצפה.** הוא ללף. לפי שגדלים טו כמה מיני אכילה קרי ליה מיני: **תמרות.** בתוך העלים גדלים כמין תמרות ויולטין בעלה כמו צעלן של ערבה: **אבינות.** הוא הפרי: **קפריסין.** הוא קליפה^ט גדולה שצמיט הפרי כעין קליפה הגדילה סביב אגוזים דקיס: **צ"ף נטעי אינשי אדעתא דשותא.** לאכול את העלים ואת התמרות שאין מנעטין את האילן בכך: **דקלא לא נטעי אינשי אדעתא.** לאכול את הקורא שהאכולו מנעט ענפי האילן: **ע"ה בחוצה בארץ.** מדברי סופרים (ה"ב): **דכל המיקל בארץ.** בערלה הלכה כמותו בחולה לארץ. דכיון דלמיה מן המורה הלך אחר המיקל: **גבי מעשר.** דהא דר"ע לגבי מעשר איתמר דמעשר פירות האילן דבארץ גופה דכנען המורה לא חייב חציבה לעשר לאלל דגן תיורס וזהו: **כלאיים בכרם.** קסבר מין ירק הוא: **מ"ב לב"ש** הוה ליה ספק ע"ה וכו'. (3) האז מ"מ מסקנא דפירכא דרבינא הוא ולמימר שאף הפרי עצמו מותר בחולה לארץ דהא בארץ ספק הוא וכן ספק ערלה כו': **ובסוריא.** ארס צרע שבע דוד וסופיה על גזל ארץ ישראל: **ובחוצה לארץ.** הלוקח הבעד סביב הלוקח מתרס שיש ט נטעות וילת חקטא ושכלל יודע שהוא נכנס שם ולוקט לכתחלה לקיימין לה:.

לעזי רש"י

שמי"א. פירות זמית. מלח. לר מלח (שמי"א מקובלת טס): **אישכאני.** פירות קמח שאינו נטון ל"כ וטו צו פדיון טסט חטה (מוספתא דה"פ):.

ליקובי רש"י

דבוליהו ש"קרי. כל מיני ירק שלוקט (שבוטות כג.). של ירק מיני ירקן וימא ע"ה). **כיון דאית ליה הנאה.** שהרי מכלל הוא צמי ברכיו (לקמן לה). **קוקיאני.** חולטים צמתי חמיס (שבה טק: **קורא.** כך הגדל בענפי הדקל בכל שנה כדרך שאר אילנות ושנה שנה הוא מתקשה ונעשה עץ (לקמן ד' קור. דבר כך הטוסף על הדקל בכל שנה וקוטם ענפיו וישת המעיס ויתקשה וישנה עץ קרי ליה קור וטוי לחולל הוא ויורדין בה: **צ"ף.** מין אילן הפטון ג' מיני פירות אצוות וקפריסין וליגלן וזי חוקים להא לזמיה ליהא דלמרי ברית חוקת הכמים (כ"ב דה): (ושבה ל'.) אילן גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלש מיני אילני ים פטוריהו אצוות קפריסין וליגלן (שם ק:.) פרי שלל ניכר מן הים ונמך לטוף ג' ויסיס (בבב בה:.) כל המיקל בור. גבי ערלה הוא הדין לכלאיים שאף היא מטה העליה בלחץ וארסה נכנס מן המורה אלל בלחץ (ושבה קט:.) ספק ע"ה. ספק ע"ה. ע"ה שלל ע"ה או נמי פירס שיש ט נטעות ערלה ואלו נטעות ולקט עמד כסביב מן הפירות ואלו ידוע מתיק. **ובסוריא.** היא ארס צרע שבע דוד וימסה שם ארץ ישראל וקסבר כיטס יודע לא שמייה וקטם הלכך ספקין מותר וישמן (לקמן ט:.) פריסין ולי ואלו הלכה למשה חמיי הוא בחולה לארץ הילך מיקל כפריסין וקטס חילוק לא נאמרה וטענת חילוק לא נאמרה וטענת חילוק מותר בחולה לארץ והלא אסור. **ובחוצה לארץ.** דלחוק טפי ולא מתחיל. יורד. ישראל וקטם מן העלוי סביב הלוקח מתרס שיש ט נטעות וילת חקטא ושכלל יודע שהוא נכנס שם ולוקט לכתחלה לקיימין לה:.

הגהות וצינונים

(6) בבתי" נוסף רב יהודה **אומר בפניה** פירא הוא ואצי"ג דאישתני במילתיה קאי רב נחמן אמר שהג"ב הוא"ל ואשתני אשתני (וכ"ה ברא"ש ר"ה ש"מ"ק ובה"ה): [3] בבתי" הגירסא דשמואל ור' יוחנן (וכ"ה ברא"ש ובתרי"ג): [4] **ציל תניא** (ע"ב). ועוד וכו' בתי"ג (וכ"ה [1] בבתי"ג ודא (גירסא אמרייתא היא דלא אמרין "ורמיתיה" אלא היכי דרמין ברייתא אהדי, דקיס): [5] עין חוט חולין ו צ"ב ד"ה התור רבי גרסיס הים מעשר ור"ק (וכ"ה בבתי"ג): [6] **ציל תניא** (התרי"ג לנחא, רבאשי"ט ותר): [7] **ציל בחושש** בבורנו (יד דוד מהר"ק וכו' בבתי"ג). רש"י קאי אגמרא ולא אברייתא, אולם עיין במב"א סימן בר משב"ט סק"ב שאומר דרש"י איירי לענינן שבת ולפ"ז צ"ל כלפנינו: [8] **אמר** לשון וטעו כדה (בבתי"ג כב). (ר"ב בשהני): [9] **צי הגויז** אות א', ונראה פשוט דרש"י קאי אגירסת כתי' הגיל, וכ"ה בכל דפתי' שד"ה במלתיה קאי הוא על רב יהודה והוא קודם ל"ה אשתא (מלכו ל"ה) שוה על דבר רב נחמן, וקטן רבינא הוא צ"מ מהחשיל שהפך והגיה דאשתני צ"מ הגמי לפינוי אבל לפי"ז דברי רש"י אינם מובנים הטיב, דקיס): [10] נודע"ל הוא הקליפה הגדולה סביבות הפרי (באמ"ה) וכו' בריש"י שבירף: [11] **משקין לרפואה** כצ"ל רשא (גיליון) וכו' בתוריס: [12] חיתת "שורע"ל ט"ס דהא מין שערוריס הוא ולכריש ברכתו שהכל (הגר"צ אדלר, עוללות אפרים הל' ברכה"ס ח"ד) או שצריך להגיה כקמח במקום "קמח"ה וכו' בתוס' ריה"ח: [13] **ציל בקליפתין** (ברכת ראש):

כיצד מברכין פרק ששי ברכות

דבוליהו ש"קרי. כל מיני ירק שלוק: החושש בגרונו. וירק לתת ט שמן הרבה דהוא ליה שמן עיקר ואניגרון טפל: **לא יערענו בשמן בשבת.** למשהי ליה בתוך גרונו ואינו שלולט^ט וכיון דלא בלע ליה מוכחא מילתא דלרפואה הוא ומכאם גזרו על כל רפואות הנכרות משום

דבוליהו שלקי א"כ *הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטרי את הטפלה הכא במאי עסקין ב'בחושש בגרונו דתניא ⁶החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל גותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע פשיטא ⁷מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכיין לא לברך עליה כלל קמ"ל דכיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: **קמחא דחמי** רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדבריו ⁸א"ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל⁹ קיימי בוותיה דאמר ¹⁰רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן וית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג דאשתני במלחיה קאי ה"ג אע"ג דאשתני במלחיה קאי מו דמי התם לית ליה עליוא אחרינא הכא אית ליה עליוא אחרינא בפת וכו אית ליה עליוא אחרינא לא מברכין עליה בורא פרי האדמה אמר שהכל והא"ר יורא אמר רב מתנא אמר שמואל יאקרא חייוא וקמחא דשערי מברכין עליהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחמי בורא פרי האדמה לא דחמי נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעינן דחמי וכו"ש דשערי אי אשמעינן דחמי הוה אמינא ה"מ דחמי אבל דשערי לא לברך עליה כלל קמ"ל וזי גרע ממלח וזמית דתנן ¹¹על המלח ועל הזמית¹² אומר שהכל נהיה בדברו אצטרך סד"א מלח וזמית עביד אינש דשדי לפומיה אבל קמחא דשערי הואיל ¹³וקשה לקוקיאני לא לברך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: ¹⁴קורא רב יהודה אמר פרי האדמה ורבינא אמר שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה ¹⁵שינא בוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות ¹⁶ומברכין עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא וכל היא היכא דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכין עליה והרי צלף דנטעי אינשי אדעתא דפרחא¹⁷ ותנן ¹⁸על מיני נצפה על העלין ועל התמרות ואומר בורא פרי האדמה ועל האבינות ועל הקפריסין ואומר בורא פרי העץ ורב נחמן בר יצחק צלף נטעי אינשי אדעתא דשותא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל: אמר רב יהודה אמר רב ¹⁹צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האבינות ואוכל את הקפריסין למימרא דאבינות פרי וקפריסין לאו פירי ורמינהו²⁰ על מיני נצפה על העלים ועל התמרות ואומר בורא פרי האדמה ועל האבינות ועל הקפריסין ואומר בורא פרי העץ הוא דאמר בר"ע דתנן ²¹רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואבינות וקפריסין ר"ע אומר ²²אין מתעשר אלא אבינות בלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ קמ"ל ²³כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הג"מ גבי מעשר ארץ²⁴ דבארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא אלא ח"ל נמי גגורו קמ"ל רבינא אשכחיה דמר בר רב אשי דקא זורק אבינות וקאכיל קפריסין א"ל מאי דעתך בר עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי מפי דתנן ²⁵ט צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם ובי"ה אומרים ²⁶ב"ש כלאים בכרם ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספקין מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש הוה ליה ספק ערלה ותנן ²⁷ספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד ולוקח

לו.

עין משפט
נר מצוה
יד א ב מיי פ"ח מהל' ברכות ג' ב סמו ע"ש מ טוס"ע א"ח סי' רב סף ד: **ג** א מיי פ"ח מהלכות שבת הל' ב טוס"ע א"ח סי' שמה הל' ב טוס"ע א"ח סי' שמה ספק ג' (רב אלפס שמה ס"פ י"ד דף מ"ד): **ד** א טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **ה** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **ו** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **ז** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **ח** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **ט** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **י** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **יא** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **יב** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **יג** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **יד** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **טו** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **טז** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **יז** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **יח** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **יט** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **כ** א מיי פ"ח מהלכות ברכות הל' ב סמו ע"ש טוס"ע א"ח סי' רב ספק ח: **כא** א מיי פ"ח מהל' מ"ש סמו רע"י הלכה ג סמו ע"ש קט טוס"ע י"ד סימן דלד ספק ג: **כב** א מיי פ"ח מהל' תמרות הלכה ד: **כג** א מיי פ"ח מהל' ברכות הל' ב טוס"ע י"ד סי' רב ספק טו: **כד** א מיי פ"ח מהלכות מהלכות אסורות הל' א סמו לאין קמד טוס"ע י"ד סימן דלד ספק ט: י:

הגהות הב"ח

(6) רש"י ד"ה זמית שלמי"א. ל"כ סי' מי מלח: (3) ד"ה מ"מ ל"כ"ס וכו' ערלה וכו' ובולה האז מ"מ: (4) חז"ר ד"ה לא יערענו וכו' או שלולט. ל"כ והאי ובעל כלומר או טולט: (ד) ד"ה מין וכו'. ונראה דהכריס. כ"כ ע"י לקמן דף ל"ט ע"ה גבי שמי"א רכה:

גליון הש"ס

גמ' הוא"פ וקשה לקוקיאני. לחלפתא שבת דף קט:

רב נסים נאון

אי אמר הכי הוה אמינא הני מילי מעשר (ירק) [אילן] דבארץ גופיה מדרבנן שנינו במסכת ראש השנה ב'ף א באחד בחשתי ראש השנה לשנים ולשמטים וליובולו לנטיעה ולירקות ובברייתא (שם דף יב) לירקות ולמשרות ואמרין לירקות מאי ניהו מעשר ירק חייו מעשרות נתא דרבנן וקתני דאורייתא וליחתי דאורייתא ברישא אידי דחביבה ליה אקדמה ותנא דידן נתא דרבנן וכל שכן דאורייתא ובמסכת יומא פירקין ויט הכפרים (דף פג) איתא נמי גזוזין כרישין ואוכל ואני צריך לעשר והני מילי ירק דרבנן ובתחיל' מסכת מעשרות דבני מרבא אמר ירקות מנין אסי' בן עקיבא אומר המשעורות לירק מדבריהן לפי שהכתוב לא זכר אלא דוד הארץ ופרי העץ דכתיבין וכל מעשר הארץ מוציא הארץ מפרי העץ אבל ירק מדרבנן הוה כדפרש"י:

הוא יתיב רבינא וכו' וקא סלקא דעתיה שהוא פסולת דבר כתוש. אמר ליה קורטמי קאמרת. פירוש פסולת הנשאר מתמרים שעושין מהם שר. או דשומשומי או דפורצני קאמרת. אמר ליה רבא חשילתא קאמרת פירוש תמרים שמפצעים אותם ומתוך הכתישה נדבקין זה עם זה כעין עיגולי דבילה.

תמרים של תרומה מותר לעשות מהם טרימא. מפני שאינו מפסיד אותם אבל לעשות מהם שר אסור כיון שמפסיד גופן לגמרי ואפילו כהן אינו רשאי להפסיד שום תרומה. אבל כשעושה מהן טרימא [אכתי במילתייהו קיימי. והילכתא תמרי דעבדי טרימא] מברכין עליה בורא פרי העץ מאי טעמא במילתייהו קיימי כמעיקרא. ושמענין מינה דטעמא דבמילתייהו קיימי הא נתרסקו לגמרי עד שעברה צורתן לא ואין מברכין עליהם אלא שהכל. וזו בנין אב למשקין היוצאין מן הפירות חוץ מזיתים וענבים שאין דינן כמותן ואין מברכין עליהם אלא שהכל.

שתייתא. פירוש קמח קלי מבושל. הא בעבה הא ברכה. רכה דלרפואה עבדי לה ואין דרך לאכלה כך מברך שהכל דכל אכילה שלא כדרכה מברך שהכל.

ושוין שבוחשין השתייתא בשבת. פירוש שמעברו יפה במימיו. אמר ליה אביי ואת לא תסברא. פירוש דכהאי גונא מותר והתנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה. ואף על גב דההיא ליתא אלא באוכלין שדרך בריאים לאכול לפעמים ומשום כך אפילו אוכל אותה לרפואה מותר אבל בדבר שהוא מיוחד לרפואה ודאי לא גזרו משום שחיקת סמנים ואם כן מאי קא מקשה מהא לשתייתא דהיא מיוחדת לרפואה כשעושין אותה רכה ומשום הכי נפקא מדין ברכה שלה. יש לומר דשתייתא שאני מדבר שהוא מיוחד ממש לרפואה מפני שהיא גופה מזון גמור הוא כשהיא עבה וכשהיא רכה אין בה שינוי מזון אלא שמרבה בה מים וכיון שהיא גופה מזון גמור מותרת בשבת דבכלל כל האוכלין אוכל אדם לרפואה הוא. תדע לך דאלו יש כאן חולה שאינו רשאי לשתות יין אלא כשהוא מזוג ביותר עד כדי שאין שותין כיוצא בו הבריא ודאי מותר הוא לו יין זה ואפילו מתכוין בשתייתו לרפואה דיין גופיה בכלל כל המשקין אדם שותה הוא. אף שתייתא נמי כענין זה הוא. היכא דעבדא קלישתא. פירוש דעשאה רכה כל כך דיצאה מתורת אוכל דאין דרך לאוכלו כך. לא מברך עליה ברכתו הראויה לו אלא שהכל. ומכל מקום שהכל מיהת מברך ואף על גב דמתכוין לרפואה דמכל מקום הוא נהנה.

דף ל"ח ע"ב: והלכתא המוציא כרבנן. ומשום הכי איצטריכנין למיפסק כרבנן משום דבמוציא כולי עלמא לא פליגי. ואפילו הכי המוציא עדיף בהא משום דמשמע עבר והווה ועתיד והחטה ממיני זרעים שיוצאין תדיר מה שאין כן בפירות אילן שאין פירותיהן יוצאין אלא מזמן לזמן ושייך לברוכי עלייהו בורא ולא הבורא דאין צומחין תדיר [כמו זרעים]. ואחר שבפירות האילן תקנו בורא בפירות האדמה נמי תקנו גם כן בורא דלא לאיפלוגי בפרי. אבל בירושלמי אמרו דטעמא דרבנן בהמוציא כדי שלא לערבב ראשי אותיות. פירוש דלא לימא מלך העולם מוציא כדי ליתן ריות בין הדבקים. ויש אומרים דהלכתא אף המוציא קאמרינן והוא הדין שיכול לברך מוציא. והנכון כפירושא קמא וכן עמא דבר.

מה פת שנשתנה על ידי האור אף ירקות שנשתנו על ידי האור. ולא דוקא דומיא דפת ממש דבפת בעינן דוקא שנשתנה על ידי האור ואי לא לא מברכין עליה המוציא ובירקות מברכין בין נשתנו בין לא נשתנו. אלא הכי קאמר דומיא דפת דאפילו נשתנו מברכין עלייהו וכל שכן בשלא נשתנו.

בו ועל ידי שהוא דבר רך ומתפשט בשפיכתו נקרא ריהטא שהוא תרגום ריצה. דחקלאי פירושו עם שבשדות. דמפשי ביה קמחא בורא מיני מזונות. אבל אין מברכין בו קמח כמו בתבשיל חביץ קדרה דאם כן היינו חביץ קדרה דאמרינן לעיל. ולא אתא לאשמענין הכא אלא דאפילו לא מפשי בה קמחא מברך עליה בורא מיני מזונות ולא אמרינן דובשא עיקר ואף על פי שהרבה נותנים בו והכי אסיקנא.

אמר רב יוסף האי חביצא. פירוש פתיתין של פת שנתבשלו בקדרה שנקרא אצלינו לחם אפוי ועל ידי הבישול נדבקין קצת ולפיכך נקרא חביצא שכל דבר הנדבק נקרא חביצה. ואי לית ביה פירורין כזית וכו' ולבסוף ברכה אחת מעין שלש דסבר רב יוסף דפירורין פחות מכזית לא חשיבי לחם לענין ברכה.

נמלן לאכול אומר המוציא לחם מן הארץ. פירוש הא מיירי במנחת מאפה תנור ובהן ראוי לברך המוציא. אבל במנחת מחבת או מרחשת כל שהוא על ידי משקה לא חשיב פת ולא מברכין המוציא עליה כדמוכח בפסחים.

הכא במאי עסקינן בשערסן. פירוש שדבק הפירורין זה עם זה עד שנעשו כעין עיסה ונפקי להו מדין פירורין.

אלא הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול. פירוש והאי דלקט מכולן מיירי בשעשה מן הפירורין לחם אחד וליקט מן הלחם מעט מעט ואכל עד שאכל מאותו לחם כזית בכדי שיעור זמן אכילת פרס.

מאי הוי עלה אמר רב ששת אף על גב דלית ביה פירורין כזית מברך המוציא. אמר רבא והוא דאיכא עלייהו תוריתא דנהמא. פירוש דהא דאמרינן דאפילו פירורין בפחות מכזית מברך המוציא הוא שיש בהם תואר לחם שלא נתבשל כל כך שתעבור צורתו. ומיהו היכא שאין שם בכולו אלא פחות מכזית דוקא לפניו הוא דמברכין המוציא דבלפניו לא שני לן בין מרובה למועט כדמוכח לקמן. אבל לאחריו ולא כלום שאין בפחות מכזית ברכה לאחריו.

מאי טרוקנין כובא דארעא. פירוש שבכירה עצמה עושין כמין גומא ומסיקין אותה ונותנים שם קמח ומים ומגבלין אותו לשם ונאפה שם. ואף על גב דליכא גלגול מכל מקום כל שהוא פת חייב בחלה.

ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח. פירוש לחם העשוי ליתן במוריין ואמרינן בסמוך לחם האפוי לכותח פטור מן החלה. שאף על פי שיש בו גלגול ועיסה מתחייבת משעת גלגול כיון שהוא נעשה על דעת שלא לאכול ממנו פטור מן החלה. ודרכן היה לשנות צורת אותו לחם שעושין לכותח ומשום הכי אמרינן דאם עשאה כעבין חייבת כלומר דאם עשאה כצורת עוגות דמוכח דעל דעת אכילה נמי עשאה מתחלה חייבת. כלימודין פירוש פתין ארוכין פטורה דחזותן מוכיח עליהם שהם מיוחדים לכותח. ויש מפרשין עשאה כמתלמד שאינו קפיד בלישתה ובקיטופה.

דף ל"ח ע"א: אמר רב בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עליה שהכל נהיה בדברו וכו'. פירוש מיחל מתוק הנוסף מן התמרים קרי ליה דובשא. כמאן כי האי תנא דתניא דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סתוניות. פירוש ענבים שאין מתבשלים לעולם ועושין מהם חומץ. ר' אליעזר מחייב קרן וחומש פירוש לשותה ממנו בשוגג דמשקה שלהן חשוב כמותן. ור' יהושע פטר. פירוש רש"י לפי שלא נתן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד הא שאר מי פירות זיעה בעלמא הוא ואין שם תרומה חלה עליו והיינו כבר בר רב אשי.

טרימא מהו. פירוש דבר כתוש מלשון מכה טריה. ואידי דשמע לעיל שהמשקה הזב זיעה בעלמא היא שאל על הפסולת.

דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סתוניות מברכין עליהן כדרך שמברכין על המורייס.

ומכל מקום מדברי כולם נלמוד בדבש הזב מעצמו מן התמרים שאין מברכין עליו כי אם שהכל, אבל בפירושי רבינו האיי גאון ז"ל ראיתי שכתב בשם מקצת מרבוותא ז"ל דהא דמר בר רב אשי דוקא בששרה את התמרים במים ובשלן, כהאי גוונא הוא דהוי זיעה בעלמא דאזוקי מזיק ליה, אבל אם הניח חטובות תמרה וזב מהן דבש שלא על ידי האור לאו זיעה הוא אלא פרי העץ הוא והכתוב קראו דבש, וקצת סיוע יש לדברין מהא דשלך את התמרים לא דמי למיא דכולהו שלקי, אע"פ שהדברים מתמיהין מצד עצמן, דהא מוקמינן להא דמר בר רב אשי כי הא דרבי יהושע, וההיא דרבי יהושע אפילו במשקה והדבש הנסחט ממנו הוא, ועוד דהוה ליה כיוצא מן התאנים ומן הרמונים, ובפרק כל שעה (פסחים כ"ד ב') חשיב להו זיעה בעלמא ואינו סופג את הארבעים אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים גבי ערלה, דאמרין תמן עלה דההיא דכל איסורין אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן, אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים ואילו מתאנים ורמונים לא מאי טעמא לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן, ואמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן פירא גופא ולא קאכיל ליה דרך הנאתן שפיר אלא הכא משום דזיעא בעלמא הוא, ומההיא נמי דפרק כל שעה איכא למידק כדידי דלא מברכין איין רמונים בורא פרי העץ אלא שהכל, דזיעה בעלמא הוא, ומכל מקום לגבי דבש תמרים אפשר כדברי הגאון ז"ל דדבש כתיב בפרשה ולא תמרים, דאלמא אף על הדבש מברך בורא פרי העץ ולבסוף מעין שלש, והיינו בדבש הזב מאליו.

שתייתא. אסיקנא דבעבה מיני מזונות משום דלאכילה קא עבדי לה אבל רכה שהכל משום דלרפואה עבדי לה, קשיא לי ואפילו עבדי ליה לרפואה מאי הוי ליברך עליה בורא פרי האדמה, דבשלמא מיני מזונות לא מברכין עליה כיון דלא עבדי ליה לאכילה ולמיון, אבל פרי האדמה מיהא ליברך עליה, דבמילתיה קאי, וכקמחא דחיטי לרב יהודה דלעיל (ל"ו א'), ואי הוה קיימא לן כרב נחמן דאמר בקמחא דחיטי שהכל שפיר, אלא אי קיימא לן כרב יהודה תיקשי, דהא קיימא לן נמי כי האי מסקנא דרב חסדא דהכא, ואם תאמר דכיון דלא מיכיון אלא לרפואה בעלמא לא מברכין עליה אלא

שהכל, והא שמן שעל ידי אניגרון היכא דמיכיון לרפואה מברכין עליה בורא פרי העץ, ואפשר לומר דשאני הכא דכיון שאין דרכו ליהנות ממנו בהכין אלא לרפואה בעלמא ואין עיקר הנאתו בהכי לא מברכין עליה אלא שהכל דלאו במילתיה קאי, אבל שמן על ידי אניגרון, דרך הנאתו היא בדרך שתיה, אלא שכל שהוא לבדו מזיק, ומכשירין אותו על ידי אניגרון, וכשהוא עושה האניגרון עיקר אי אפשר לברך עליו, משום דהוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפלה לו, אבל כשמתכוין לרפואה הוה ליה שמן עיקר ודרך הנאתו, לפיכך מברכין עליו בורא פרי העץ ואע"פ שהוא מתכוין לרפואה כדאמרן דמכל מקום דרך עיקר הנאתו הוא, כן נראה לי.

ואי סלקא דעתך לרפואה קא מיכיון רפואה בשבת מי שרי. פירוש דקסבר רב יוסף דאם איתא להא דרב חסדא שאין דרכן של בני אדם לעולם לשותות שתייתא רכה אלא לרפואה אם כן אסור לשותותה בשבת, והיינו דלא קשיא ליה שתיית שמן בשבת על ידי אניגרון למי שחושש בגרונו, משום דאניגרון כיון שדרכן של בני אדם לשותותו כך ליהנות בו לפעמים ושלא מחמת רפואה, השתא נמי דשתי ליה לכוונת רפואה לא גזרינן ביה משום שחיקת סמנין, דאיכא למיתלי דילמא לשתיית הנאה בעלמא קא מיכיון, ולא פלוג רבנן בין שותה לרפואה לשותה לכוונת הנאה, אבל שתייתא כיון דלעולם לא עבדי לה רכה אלא לרפואה, אע"ג דאוכל הוא, לא ליכליה בשבת, דאית ביה משום שחיקת סמנין, והיינו נמי דלא אקשי ליה אביי מן החושש בגרונו לא יערער לתוכו שמן אבל נותן הוא לתוך האניגרון וכדאמרן (ל"ו א'), אלא אקשי מדתנן כל האוכלין אדם אוכל לרפואה, דמשמע כל האוכלין ואפילו אותן שאין דרכן של בני אדם לאוכלן אלא לצורך רפואה, דמכל מקום כיון דתורת אוכל יש להן אע"פ שאינו אוכלן אלא לרפואה אפילו הכי שרי, כן נראה לי.

דף ל"ח ע"ב. והלכתא המוציא. ואם תאמר ומאי שנא מבורא פרי הגפן דלא מברכין הבורא, ומיהו בירושלמי (ה"א) איכא מאן דאמר הכין דלדעתיה דרבי נחמיה מברך בורא פרי הגפן ועל דעתיה דרבנן מברך הבורא, אבל בגמרא דילן לא משמע הכין, ופוק חזי מה עמא דבר דבהמוציא אסיקנא הלכתא המוציא ובבורא פרי הגפן מברכין בורא ולא מברכין הבורא, אבל בירושלמי סברא אחרת שאמרו (שם) דטעמא דרבנן בהמוציא כדי שלא

מותר ומכל מקום י"ל דבזה פליגי הלשונות דלשון
שני לא דייק כל על זה]:

וצריכא דרז וכו'. פירוש דליכא למימר
דאחי לאשמועינן דאינו מצרך צורא

מיני מזונות, דהוא מילתא דפשיטא דבשמה
אומר שהכל כמו שכתב החוס', גם אין לומר
דאשמועינן דלא נימא דאין צריך לצרך כלל,
גם זה הוא מילתא דפשיטא דהא חזינן
שמותר לשמות בשבת ע"כ הוי אוכל וכיון
דהוי אוכל ע"כ צריך לצרך עליו דלא גרע
ממלח וזמית, ומשני דהוה אמינא דאין צריך
לצרך כלל, משום שסתמא אינו אלא לרפואה,
ומה שמותר בשבת היינו משום דבשבת מוכרח
לכוין [גם] לאכילה משום שבת לכך מותר,
אבל הכא מי מכריחו לכוין לאכילה והוה
אמינא דלא מצרכינן עליה כלל, קא משמע לן
דמצרכינן עליה שהכל:

רש"י ד"ה ור' נחמיה סבר דמפיק משמע
כו' והמוציא לך מים כו'. וקשה האין
יתרץ רש"י כמה פסוקים דכתוב המוציא
דהתם ודאי משמע לשעבר (כגון ולא תחללו
את שם קדשי וכו' המוציא אתכם מארץ
מצרים וכו' שצפ' אמור וכן צפ' עקב ורם
לצבך וכו' המוציאך מארץ מצרים וכו' וכן
צפ' ראה והנביא ההוא או חולם החלום וכו'
המוציא אתכם כו') אלא המירון הנכון
דמוציא יותר טוב לומר דהוא ודאי לשעבר,
אבל דהמוציא אע"פ שצכל מקום הוא לשעבר,
אך כיון דאשכחן בחד מקום להבא לכך אין
לומר אותו (ובזה יתיישב תמיהת הג' ר'
עקיבא אייגר בגיליון הש"ס):

שלא נשתנה לגמרי מצרכין עליו צורא פרי
העץ וצלבד שלא יהיה מחמשת המינים (עי'
ציאורו סי' ר"צ ס"ק ט"ז ועי' שם בט"ז
ס"ק ד' ובמ"א ס"ק י"ח):

תוס' ד"ה הא דבשא דחמרי וכו' ועוד
בשמה אומר שהכל. וזה הטעם הוא
העיקר וכן כתבו החוס' לקמן דד"ה והא
תנן כל-האוכלים כו' וחזרו שם החוס' מטעם
הראשון שכתבו כאן דהכא לא הוי ממש
שעורין, משום דקשה ממה שאמרו בשמיתא
רכה דמצרכין שהכל הא הוי בעין, אלא ודאי
שאינו תלוי בצעין כלל, אלא עיקר הטעם
הוא משום שהוא לשמה (ועי' ציאורו סי'
ר"ח ס"ק י"ז) [א"ה יתכן שחוס' לא חזרו רק
ס"ל שני הטעמים אחת הן מחמת שאינו ממש
שעורים רק טעם צעלמא משום זה לצד מועיל וגם
טעם בשמה אומר שהכל, ולקמן גבי שמיתא דלא
שייך טעם ראשון דשמיתא רכה הוה עדיין ממשות
ולכן כתבו טעם השני, ונראה שכן ג"כ כוננו
בכאן]:

ד"שנא אחרינא גברא לאכילה קא מכיין
ורפואה ממילא הוי. (וג"מ בין
הלשונות דללשון א' מותר לכוין אף משום
רפואה אבל ללישנא צהרא דוקא רפואה
ממילא הוי אבל לכוין אסור) אבל לכוין אסור.
אבל קשה דהא צמחיתין תנן כל האוכלין
אוכל אדם לרפואה וכו' משמע אפי' הוא
מכויין ג"כ מותר [ולכאורה יש למחך דשמיתא
שנעשה לרפואה חמור ואסור כשמכויין ג"כ לרפואה
ורק החוס' דייקי מלשון כל דגם כשנעשה לרפואה

בראינו ונפרשים זו ארבע הגדל בין הקנים יש קורין ארבע יות
צמקלת הי"ד והי"ו כלומר שצד מאריך ימים ואמר שאין אכולים
אחרים בשבת לפי שאין מאכל צריכים כלל והדבר ברור שאין
אכולים אלא לרפואה להוליך החולעים שצמקתם והוא שאמרנו עליו
לקוקרין וכל שהוא צריך שאוכלו לרפואה יס לגזור בו מוסר שחוקק
סממן אצל אכול הוא חת יועזר והוא עשיר דוע אכלם לחולעים
שצבצב והוא האומר בגמ' עליו לארקה והיו הרבה מן הצריכים
אכולים אחרים ופוסקת חת ארבע רואה והוא מפקק דוע אכלם
והיו אף הצריכים שותים מותר הרבה פעמים והוא עוזר לרפואה
למי ששהה מים מובלים:

שם כל האוכלים אדם אוכל לרפואה ר"ל כל האוכלים שברך
וערך הצריכים לאיכלן ואפי' היה צו קלת רבקה
שלרפואה הוא אוכלו כגון שהוא מתיק ללחיה דבר כגון עמוד
שהוא מתיק לשיניים והוא אוכלו לרפואה ללחיה דבר אין חוששים
שיאמר הי"ך אפשר שהוא אוכלו והרי הוא מתיק לשיניים אלא
שהוא אוכלו לרפואה שמהלך שהוא מאכל הרבה צריכים צחול אף
חוששין לכך וכן שותה כל המעשים שותים מותרים אחרים
צחול (אין חוששין לכך וכן שותה כל המעשים שותים מותרים אחרים)
חון מוני דקלים שהם מושלשלים לגמרי ופירשו בגמרא שלא צכל
מי דקלים הוא אומר כן אלא ששני דקלים היו צמקוס דוע להם
שהיה מעין יולא מצינים שבים ח' והם היה מרפה צר מעים
ומריחם והשיי היה מושלשל שגשול גמור וצירושלני טסחא אחרת
והוא מי דקרים ופירשו שם שדוקרין את המכה וכן כוס של
עקרון אקור והוא מפקק שכותשין לחומו עיקר עשבים וצמקוס
ומתוך כך הוא קרוי כוס של עקרון והוא עשוי למעין פחות
יותר מודאי שלא ירד דמו או לרפואת יקרון וקורין לו ג"כ כוס
של עקרון מפני שהשמה מהם הן איש הן אשה נעשה עקור
מלהוליד עוד וצאלו הדבר כיכר שלרפואה הן אצל שותה מי
דקלים ללמנו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה:

שם החושש צשימו לא יגמע זהם את החוץ מפני שהכל
מכירים של רפואה הוא עושה ואעפ"י שכתוב כחונן
לשינים צמקוס מכה שאני כמו שהצבצב צמקוס ומכל מקום לא
נאמר אלא כשהוא מוגמע ופולט אצל מוגמע וצולע מותר ויתבאר
בגמרא שאף צמקוס וצולע לא הותר אלא קודם אכילה שאינה
שבת רפואה אצל לאחר אכילה אקור שזו היא רפואת' אף
צצליע' ואעפ"י שאמרנו צמקוס זה בגמרא דר ציה וכו' ומכנה זו
מועדה כן והוא שאמרנו מועד' הוא צו פחו ואוכל ואם נחרפה
נחרפה. ההושע צמקוס לא יסוך יין וחונן אף שלא צמקוס
רפואה שזו היא רפואה ידועה לכל אצל כך הוא צמקוס ואף
לא צמקוס ורד מפני שדמיו יקרים והכל מוכיר' שאינו עושה
אלא לרפואה:

שם צי מלכים סכים מכותיהם צמקוס ורד שהרי דרכן כן
אף צחול ואין הדבר כר' כמתכין לרפואה ר"ש אומר כל
ישראל צמי מלכים הם כל' ומותרים זו אחר שאין מתכין ופירשו
בגמ' לרעהו אף צמקוס שאין השמן מלוי אלא שחלק רצ לומו
דוקא צמקוס ששמן זה מלוי ויש פוסקים אף צמקוס שאין השמן
מלוי כמו שיתבאר בגמ':

שם זהו ציור המעשה וכן הלכה ודברים וכו' מל' ארבע
האומר צמקין פרה אדומה הוא שהיה אדם עשור טעל
שליש קלחים של ארבע ומוגדן אדומה אחת וכל קלח וקלח אין
לרד שהיה צו אלא צד ח' ועובל (שני) [שליש] הנצטולים צמים
שצבלי ומתכין ומזה על הגמול על הלך שיתבאר צמקוס. כזר
ציארנו שהחכם שותה ונשיא אי אצ. צ"ד ששמן ומספידין אותו
כל אחד כפי מנה שראוי לו כמו שציארנו שם ומכל מקום
מנכסיק המנהג' ומן הראוי למרצה המורה וחכמה שהיה העם
למעט צמקוס' ולגדור זה גדרים כל זמן שילא לדיק מופלג
מצינים והעובר זהם צמקוס נחש של תלמידי חכמים והוא
שאמרנו כי נח נפשיה דרז גזר ר' ילחך דלך למנוי איכס אסא
לצי הולך כל שותה אול חד חנוני ועריקה חיוא והיו משתדלים
הרצ' צמקוס והיו ידוע להם צמקוס נשיכת נחש לקרוא את
החומר ולהוסיף את הנשך עליו וצבצב שלא ימלא טריפה ואמרנו
על

ועיקר הדברים צמקוס זהו שאמר תחלה אין עושים דברים אלו
כל ידי גרים ועל ידי קנים לא סוף דבר שאין לרד צכך אלא
שאין ראוי לעשות כן אלא ע"י גדולי ישראל שנה יאמרו הרופאים
צמקוס התייר פקח נפש ולא רלו להחיר אלא ע"י גוי וקטן
וצאל לפעוץ ומ"מ צמקוס עושים על דם וז"ש אין עושים צמקוס
ולא ע"י כותים פירשו שאין מייחדים להם מלאכות אלו כלומר
לא יתעסק צדד זה אלא פליתא או פלוי כותי שמה ילח לצם
וצאל להרר ולומר הם אינם מנעסקים ומשקלים אותנו להתעסק
הם מנעסקים מלך דבר זה והיו מופי שולטופ' לדעת אחרת
כלומר למחשבה שאינה. ויש מפרשים שאמרנו מלחך שהם מתיירים
לם האקור להם אף כמה דברים כן או שהדברים אלו מותרים
לם אף בשאין צו ככה. ויש גורסים אצל מלטרפ' ומפרשים
אין אומרים לעשות דברים הללו ע"י נשים ועל ידי כותים כלומר
אין קוברים עליהם להחיר על דם את החלול ר"ל כשיאמרו הם
חולי זה יס צו ככה אצל מלטרפים לדעת אחרת שאם יס כאן
שרופאים שיאמרו שאני ראוי לחלל וא' אומר שראוי ואשה זו
מלטרפת עמו ואומרת שראוי מחללי' ומפקק נפשות וראיה אצלי
לפי' זה שלא אחר אין עושין דברים הללו ע"י נשים ע"י (ס'
צבים קפריס) [מהם כמ"ק צבים וקטני'] אלא אין אומרים
לעשות. אלא שיש מערערים צפי' זה הי"ך נאמר שלא לחלל על
פי אשה צקיה והם אומר קורין לה הכמה מוקוס אחר וכן אומר
אם היתה לריכה לר חצרת' מדלקת לה את הכר ואם היתה
לריכה שמן וכו' ומכל מקום אומר אי שכל לענין הולדה צקיה
היה [נאמנת] ואין מדיני' שאר חולים לענין זה ונ"מ אף הם
מערערים זה מלך הלשון שהי"ל אין מחללין על פי נשים ומפרשים
כמו שכתבנו תחלה:

שם כל מאכל שאין אכילתו כרכת שהיא לרפואה אעפ"י שהוא
מפני לרפואה ושהוא אוכלו לכוונת הרפואה מותר שאין
הדבר מוכיח שהוא נעשה לרפואה כגון שאכל גריד להחיר את
הפירס או תרדן לגוף וכיוצא צאלו שהרי אף הצריכים אוכלים
אחרים שלא לכוונת רפואה וכן הדין צכל המרקות הרפואיים או
המחזקים שכלם אף הצריכים אוכלים אחרים דרך הנאה ומזון
אצל הכבצ' שאין אכילתם לעולם אלא לרפואה אקור לאוכלן
צצבצו שריקא טויה והוא למדוק ולטוח שמן וצלים מוגלגלים
על הל' כשהוא הם משחציבא מותר הולל ומוגלגלים הם
וראיים לאכילה צל כך אין מעשיו כלום וצבצב שלא יהא רוחה
כדי לצבצב ולחנק לגמרי אצל פעמיו ציעי ר"ל למדוק צלים
מוגלגלים צקערה אקור מפני שנראה כרוכה להצליבם צקדירה:

שם טיח אדם יין ללול ומים ללול למדוק המעשרת צצבת ואין
רובם שמהלך שבתית' ראיה צל כך אין מעשיו צמקוס
שאין שם מליכה מי שלקה ידו או רגלו ונגפה לוונתה צין
ואינו חושש אצל לא צמקוס מפני שהוא רפואה ומי שהוא
עשור וידיו רכות עד שהיין יפה לו כחונן אף צין אקור ודוקא
כשאין המכה צבצב היד או צבצב הרגל צאלו כן כזר אומר צמקוס
שכל צבצב היד ורגל שהיא כמכה של הלל ומחללים עליה את השבת:

שם מים שדרכן כל צר אדם לרוא' זהם צחול שלא לרפואה
מחללין צהן צצבת ואף לרפואה כגון מים שמוליחים
מעט ולא כל כך או חמי טצריא וכו' זה אומר רוחלים צמי גרר
צמי חונן צמי עקיא שכל אלו אעפ"י שהם מלווים קלת אדם
טוב לרחוק זהם צחול וכן צמור צצריא ואפי' נשתהא שם כונה
מותר ואפילו היתה קצתו כרכת כגון שהיו לו חמטין צראשו
וכיוצא צאלו. ויש הגדול מותר לרחוק צמים היפים שצו שאף
אלו דרך צמי אדם לרחוק זהם צחול ואף צמקוס אצל מים הרעים
צצו אקור אם נשתהא שם עד שהיה נראה מדעתו שדעתו
לרפואה אצל אם לא נשתהא שם מותר וכן הדין צמי מותר
ר"ל מים שטורין צהן את הפשטן וצמיה של קדוש (אף כפי'
צצב מותר) שמוצו לחלוחתם אין טהבים לרחוק זהם צחול ואקור
וצבצב כשהוא (כפי' צרייא' צמריית') וכן הדין צמחילת ידים
מים הצלוצים או צמקוס לרפואת הגרר והכחוד שאקור:

שם ע"כ המעשה השלישי והכוונה זה ציור החלק השלישי
והוא שאמר אין אוכלים ארבע יות צצבת ופירוש צו אכרחה

אמר "מר עוקבא מי עסיגפה ידו או רגלו שורה" בין ואינו חושש פי' כדי לשכך הדם ומיתחי דלרחיצה קא עבד.

איבעיא להו חלא מאי אמר ליה "רב הלל לרב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה" אמרי' "חלא לא. רבא" איקלע לבי רב אשי חזייה דסליקא "ליה חמרא אגבא דכרעיה והוה" יתיב וקא צמית ליה בחלא אמר ליה סבר לה מר להא דרב הלל חלא לא אמר ליה גב היד וגב הרגל שאני, דאמר רב זביד "גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה" את השבת פי' חילול בזה שהוא מדרבנן, אבל דאורייתא לא אף אם היה מסוכן למות.

תניא רחצין במי טבריא וביס "הגדול אבל לא במי המשרה ולא בימה של סדום דמוכחא מילתא דלרפואה קא עבד וים הגדול נמי דווקא דלא אשתהי אבל אשתהי מוכחא מילתא דלרפואה קא עבד.

[דף קט, ב] **מתני'** אין אוכלין אזור "יון בשבת לפי שאינו מאכל בריא" אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברואה כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל משקין הוא שותה חוץ ממי דקרים "וכוס עיקרין מפני שהן לירוקא אבל שותה הוא מי דקרים לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה פי' אין אוכלין אזורביון בשבת לפי שאינו מאכל בריא" כי אם לרפואה אוכלין אותו ומוכחא מילתא לכולי עלמא דלרפואה אכיל ליה, וכל מידי דמוכחא מילתא לכולי עלמא אסור גזיר' משום שחיקת סממנין דיל' אתי למישחק סממנין דהוי תולדה דטוחן.

אבל אוכל הוא את יועזר לרפואה שגם הבריאין אוכלין אותו.

41. וכן הגי' בדיס אות ש' ובכ"י א"ס.

42. וכן הגי' ברא"ש אות ח'.

43. וכן הגי' בדיס אות א'.

44. דברי רבינו צ"ע שהרי אפילו על ספק נפשות מחללין. ועיין בע"ז דף כ"ח ע"א כל מכה של חלל אינה צריכה אומדנה. ואולי רבינו מפרש כפי' הראב"ד [הוצאת ידיד נפשי הרה"ג אברהם סופר שי'] וז"ל: "ודוקא דכאיב ליה טובא אבל מיחוש בעלמא לא. והדברים הללו צריכין פשטוש גדול".

45. גי' רבינו צ"ע ואולי ט"ס כאן.

46. וכן הגי' בשינוי גוסחאות.

47. וכן הגי' שם, ועיין בגמרא לקמן ק"י ע"א.

ושותה אבוברואה לרפואה שגם הבריאים שותין אותו.

כל ^{הוא חסיד} האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין הוא " שותה לרפואה שכיון שגם הבריאים אוכלין ושותין אותן לא מוכחא מילתא, וכל מידי דלא מוכחא מילתא אע"פ שהוא מתכוין לרפואה שרי שכל הגזירה אינה אלא מפני הרואין שלא יאמרו סממנין שחק שם ויתירו שחיקת סממנין".

חזין ממי דקרים וכוס עיקרי עשבים מפני שהן שותין אותן לחולי ששמו ירוקא ומוכחא ^{אוצר החכמה} מילתא דלרפואה קא עביד.

אבל שותה הוא מי דקרים לצמאו ואע"ג דהרואה סבר דלרפואה קא מיכוין כיון שהוא אינו מתכוין אלא לשתות לצמאו שאין אוסרין לו המאכל והמשתה שלו מפני שלא יאמרו דתרתו בענן שיהא מתכוין לרפואה ולא מוכחא מילתא, אי נמי אינו מתכוין אלא לצורך אכילה ושתייה אע"ג דמוכחא מילתא ^{הוא חסיד} והרואה סובר דלרפואה קא עביד שרי.

וכן נמי הוא " שמן של עירקין שלא לרפואה אלא כדרך הסכין שמן להתענג ולא חיישינן מפני הרואין.

מאי " אזוב ומאי " איזובין, אזוב אברתא בר המג אזובין בר הנג " פי' להם היו ידועין אלה השמות ואיזוביון משונה הוא מאזוב כדתנן בפרה " באזוב ולא אזובין.

ולמאי מעלי " לקוקאני פי' לתולעים שבבני מעים, וזהו ששנינו לפי שאינו מאכל בריאין שאין אוכלין אותו לרפואה זו.

48. ורבינו בתוס' מה"ג לעיל ק"ח ע"ב כ' וז"ל: "... ואע"ג דכונתו לרפואה לא גזרי ב' משום שחיקת סממנים דת"ח ידע ולא גזרי אלא מפני עמי הארץ הרואין ואפי' אי אתי ע"ה ונמלך אם הוא מותר ליתן יין ע"ג העין לרפואה שרינן ליה שאין לחלק ולומר שלא הותר אלא לת"ח, ואי אמרת כיון דעם הארץ הוא דילמא אתי למישחק סממנין אתה צריך לומר דמודיענן לי שלא ישחק אבל הרואין ליכא דמודע להו ואתי למישחק ומש"ה אסרי דבר המוכיח".

49. אולי חסר תי' "סך".

50. וכ"כ ברי"ס אות ז' שכ"ה גם בכ"י א"פ.

51. גירסא כזו לא מצאתי.

52. וכן הגי' ברש"י בר"ה אמר. ובערוך ערך אזובין ובדי"ס אות ח' ובכ"י א"פ.

53. פרה פייא מ"ז ואילך.

[מג] ואפי' לסייעו במלאכה דאורייתא כו'. מג"א שם:
[מד] בד"א כשהי' הגוי יכול כו'. מג"א שם. ועי' לעיל
ס"ק ל"ח אות כ"ה כ"ו:

[מה] מצטבי ולא שפין את השנים כו'. רמז"ס וטור
ש"ע סי'

שכ"ח בשם המוספתא. ועי'
בס"ק שאחר זה:

[מו] (א) שדרך בריאים
לאכול

ולשמות כו'. הנה במוספתא
הוצאה ברמז"ס [פכ"א הכ"ד]
ובפוסקים ונמש"ע סעיף
ל"ו אין לועסין את המונטכי
ואם בשביל ריח הפה מותר.

ובחידושי רעק"א הקשה על
הר"י פורת שבמוס' ס"ד:
בהא דיוצאת אשה בפלפל
ובגרגיר מלח וצלנד שלא
תמן לכמחילה בשבת. ופי'
הר"י פורת גזירה משום
שחיקת סמנים כיון דלרפואה
הוא. והא פלפל אמרינן

בגמ' שהוא לריח הפה. והא במוספתא הנ"ל דאין בריח הפה
משום רפואה והניח בל"ע. והי' נראה לי דהא דאין בריח
הפה משום רפואה היינו בשהוא להעביר הריח לפי שעה
בעוד שהוא לועס את המונטכי אבל גוף המיחוש אינו
מחפץ. והר"י פורת מייירי כשמנחת הפלפל לרפואת המיחוש
כמ"ש כיון דלרפואה הוא. אך נראה דרעק"א שפיר מקשה
שהרי סגולת הפלפל הוא להעביר הריח לפי שעה כהא
דכתובות ע"ה. דריח הפה דהוי מוס' בנשים ולא בכהנים
משום דאפשר דנקיט פלפל בפומי' ועבד עבודה. פי' רש"י
ועבד עבודה. עד שיעבד עבודתו. אבל אשה שמדבר עמה
כל שעה לא אפשר. הנה דסגולת הפלפל לפי שעה. שוב הגיע
לידי ספר חפצת ירושלים מהרב מקוטנא על משניות וסירן
כמו שרצינו לומר. ולימא כמ"ש. ובעיקר הדין נראה דרעק"א
מודה במרפא מיחוש ריח הפה דאסור. אך ס"ל בפשיטות
דפי' המשנה ג"כ להעביר הריח לפי שעה. אך אף אם הי'
הפלפל מרפא ג"כ. מבעיא לי' טובא כיון דעכ"פ נמי מעביר
הריח לפי שעה כדמוכח הא דכתובות. שוב יש לדמותו להא
[קט:] דכל האוכלין אוכל אדם לרפואה. ומשום שאינו מוכח
שהוא לרפואה ה"נ בזה דאינו מוכח שלרפואה מכיון דאפשר
כוונתו להעביר הריח לפי שעה:

(ב) וטעם ההיתר דאינו ניכר שלרפואה מכיון אף שבאמת
הוא מכיון לרפואה מצינו כה"ג ביצה י"ד. גבי
טבילת כלים דאסור מפני שנראה כמתקן כלי. אי הכי אדם
נמי. אדם נראה כמיקר. וכחצ הנל"ח דלכאורה קשה הלוא
האדם עצמו יודע שטובל לטהר מטומאתו. וסירן דהא דנראה
כמתקן פי' ויצאו לתקן כלי. ואולם על האדם עצמו לא שייך
הגזירה שאם הוא ע"ה לא ידע גזירת חכמים ואם יבא לשאול
יאמרו לו זה מותר הוא דלאו מתקן הוא. ופשיטא שאם הוא
זורבא מרבנן לא שייך למיגזר גזירה זו. והגזירה הוא רק על
הרואה כשראה זה טובל מטומאתו יסבור שהטבילה חשובה

לעמוץ ולפתוח [מג] ואפי' לסייעו במלאכה
דאורייתא שמשייע אין בו ממש. [מד] בד"א
כשהיה הגוי יכול לעשות בלבדו בלא סיוע
הישראל. אבל אם א"א לו לעשות בלתי סיוע
הישראל אסור אף לחולה עצמו לסייעו:

כא אין לועסין מן שרף הנקרא [מה] מצטבי
ולא שפין את השנים בסם. אימתי
בזמן שמתכוין לרפואה ואם נתכוין להעביר
ריח הפה לשעתו מותר:

כב אוכלין ומשקין [מו] שדרך בריאים לאכול
ולשתות. וכן מיני סיכה ורחיצה
שדרך בריאים לסוך ולרחוץ בהם אף שניכר
שהוא חולה וידוע שדברים הללו מרפאים אותו
מותר לאכול ולשתות ולסוך ולרחוץ הואיל
ואינו ניכר שכוונתו לרפואה אף שבאמת כוונתו
לרפואה. אבל שאר דברים מבלעדי אכילה

דחנן [קט:] אין אוכלין אזור יין בשבת. פרש"י שאינו מאכל
בריאים ומוכח מילתא דלרפואה אכלי לה. וגבי סיכה נמי חנן
סך הוא את השמן אבל לא שמן ורד. פירש"י לפי שדמיו יקרין
ואינו מצוי ומוכח מילתא דלרפואה עבד. וע"כ הכא נמי
ההיתר הוא משום דאינו ניכר דלרפואה עבד. ואף שסך על
הבני מעים לבד אין בזה היכר שעושה לרפואה דהא חנן
[קיא.] בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך
בחול בלא מכה. ואף דהשתא הוא סך ע"ג מכה. כ"ש כשסך
על הבני מעיים לבד שאין בזה היכר שלרפואה הוא עושה.
וא"כ ל"ל הטעם משום דסיכה כשחיה:

(ד) ונראה דהנה במכילתין ק"ט: במשנה כל האוכלין אוכל
אדם לרפואה וכל המשקין שומה אדם לרפואה
חוץ ממי דקלים וכוס עקרון מפני שהם לירוקה [פרש"י לחולי
של ירקון ואינו מאכל בריאים] אבל שומה הוא מי דקלים
ללמאן וסך שמן עקרון שלא לרפואה. פירש"י ללמאן. אם אינו
חולה. מבואר שאם הוא חולה אף שכוונתו אינו לרפואה
אסור. אבל המוס' קי"א. בד"ה למימרא. בהא דהחושש
במחניו סך הוא את השמן אבל לא שמן ורד ור' שמעון מחיר.
כתב ר"מ דמשמע לי' לרב טעמא דר"ש במתניתין משום
דשרי דבר שאינו מחכוין. וס"ק אסור לי' אפי' לטעוג משום
דזימנין דלרפואה עבד ואסר בעלמא דבר שאינו מחכוין.
ור"ש דמיקל בעלמא שרי נמי הכא בשאינו מחכוין לרפואה.
עכ"ל ועי"ש. ומבואר מדבריהם דלמה דקיי"ל כר"ש מותר
בשאינו מחכוין לרפואה. וא"כ הא דשומה מי דקלים ללמאן
אפי' הוא חולה רק שכוונתו אינו ללמאן מותר. ולרש"י
ג"ל משום דפסיק רישא הוא הרפואה. והנה מבואר גם
ממוס' דלר"י דאסר דבר שאין מחכוין אסור אפי' אינו
מחכוין לרפואה. וקשה לי דבש"ס ברכות ל"ח. הטעם דכל
האוכלין אוכל אדם לרפואה משום דגברא לאכילה קמכוין
ורפואה ממילא הוי. והשתא לר"י דאסר דבר שאין מחכוין

מיקון ויצא לתקן כלי. אבל אדם שנראה כמיקר ואין חשש
על הרואה. אין חשש על האדם עצמו דממ"נ כנ"ל עכ"ד.
וה"נ בנ"ד ברפואה אין לאסור רק מפני הרואים. וכן מבואר
ברש"י נ"ג: בד"ה אין מיקר לבהמה. אין דרך להקר בהמה
הלך כ"ע ידעי דלרפואה
מכוין ואפי' למישרי שחיקת
סמנים עכ"ל. והיינו כנ"ל
דלדידי' אין חשש דממ"נ
דבדרי הנל"ח הנ"ל שאם
יצא לשאול יאמרו לו שאר
רפואות מותרין ובסמנים
אסור:

(ג) אך הנה בסנהדרין
ק"א. ח"ר סכין
וממשמשין בבני מעים
בשבת. פירש"י וממששים
במעים של חולה בשבת ואין
בו משום רפואה דסיכה
איתקש לשחיה עכ"ל.
ולכאורה חמוה הא באוכל
גופי' אין היתר אלא"כ אינו
ניכר שהוא לרפואה כהא

דחנן [קט:] אין אוכלין אזור יין בשבת. פרש"י שאינו מאכל
בריאים ומוכח מילתא דלרפואה אכלי לה. וגבי סיכה נמי חנן
סך הוא את השמן אבל לא שמן ורד. פירש"י לפי שדמיו יקרין
ואינו מצוי ומוכח מילתא דלרפואה עבד. וע"כ הכא נמי
ההיתר הוא משום דאינו ניכר דלרפואה עבד. ואף שסך על
הבני מעים לבד אין בזה היכר שעושה לרפואה דהא חנן
[קיא.] בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך
בחול בלא מכה. ואף דהשתא הוא סך ע"ג מכה. כ"ש כשסך
על הבני מעיים לבד שאין בזה היכר שלרפואה הוא עושה.
וא"כ ל"ל הטעם משום דסיכה כשחיה:

אי אפשר לאסור כל רפואה באוכלין ומשקין אפילו במקום דליכא למיחש לשחיקת סמנים דא"כ כל שמית המים יאסר. וכיון דשמי' מותר במקום דליכא למיחש לשחיקת סמנים. ה"ה אכילה דאין לאסור במקום דליכא למיחש לשחיקת סמנים. דאכילה ושמי' אחת הוא דשמי' בכלל אכילה. וכן סיכה שהיא כשמי' אין לאסור במקום דליכא למיחש לשחיקת סמנים. וכן רחיצה דחשונה כסיכה [כדלף י"ומא ע"י] מקרא דוסוף לא סכמי דהוה מני למיכתב לא סכמי

ומיבת וסוף לרחיצה ואפקי' כלשון וסוף דחשונ' כסיכה] וע"כ כל אוכלין ומשקין שהם לשמי' ולסיכה ולרחיצה שדרך בריאס בכך ואין היכר שכוונתו לרפואה וליכא למיחש לשחיקת סמנים לא נאסרו. אבל שאר דברים שאינם באוכלין ומשקין אף שאין היכר שכוונתו לרפואה וליכא למיחש לשחיקת סמנים כיון שנאסר רפואה נאסר. והא ניכר שרפואה הוא והוא חולה. ולא גרע מבינה שנולדה ציו"ט שהוא בכלל פירות הנושרין וכיון דאיהו מתכוין לרפואה אסור. וא"כ הנומן דבר צפוי להעביר ריח הפה לפי שעה ומרפא ג"כ אסור. ולרש"י אפי' אין כוונתו לרפואה ופסיק רישא הוא שמרפא אסור:

(י) ריש להביא רא' לזה מהא דעירובין ק"ג: כהן שלקה באצבעו כורך עליו גמי במקדש אבל לא במדינה. ובגמ' שם ק"ד. משום דגמי מס'. וע"כ בשאין לו דבר אחר לכרוך בו דאי גש דבר אחר שאינו מרפא למה יתירו שבות בחנם. וע"כ שאין לו. וא"כ אין היכר שכוונתו לרפואה דאפשר שכדי שלא יתראה מכתו הוא מתכוין. ואפי' במדינה כה"ג שהוא במקום גדולים דלאו אורח ארעא שמראה מכתו יהי' מותר. אלא ודאי כיון שניכר שמרפא אף שאינו ניכר שכוונתו לרפואה גמי אסור ויש לדחות רא' זו דשבות במקדש הימר הוא כלשון הש"ס עירובין ק"ג. שבות במקדש במקדש המירו. ודומה להא דפ"ק דיומא [י:] בלישנא בתרא למ"ד טומאה הותרה בציצור אפי' איכא טמאים וטהורים בהאי בית אב טמאים גמי עבדי. אך ללישנא קמא דהיכי דאיכא טהורים לפנינו אפי' למ"ד הותרה טהורים עבדי טמאים לא עבדי. ה"נ אם יש דבר אחר לפנינו יאסר הגמי. וע"כ דליכא אחר. וא"כ אין היכר שכוונתו לרפואה. וע"כ במידי דלאו אוכל ומשקה אסור בזה] וכן מוכח מהא דש"ע סעי' כ"ג נותנין חתיכות בגדים יבשים חדשים שאינם אלא כדי שלא יקרעו הבגדים את המכה. וה"מ חדשים אבל ישנים אסור שהם מרפאים. ואף שאפשר שכוונתו רק שלא יקרעו בגדיו את המכה. וכן שם סעי' כ"ד צעלי גפנים כה"ג ואף שכוונתו רק לשמור המכה:

(ח) ובעיקר הקושיא שהקשה הגאון רעק"א על הר"י פורת לא ידענא מה קשיא לי' דמנ"ל דהאי ולא תמן קאי גם אפלפל. והרי הסמ"ג נסתפק אם מותר לנאת צלפל דאפשר האי ולא תמן קאי רק אנרגיר מלת.

יאסור. ולרש"י גם לר"ש יקשה. אך נראה דלק"מ דהנה צריך להצין דברי המוס' הנ"ל שכתבו וס"ק אסר אפי' למענוג משום דזימנין לרפואה עבדי. ולמה לי' טעם זה הלא הטעם משום דאסר דבר שאין מתכוין אסור אפי' אינו מתכוין לרפואה. ואפי' אם לעולם לא יתכוין לרפואה יאסור. אך ציאר דצריהם דהנה מה שאסרו רפואה הוא משום גזירה דשחיקת סמנים ומבואר צרי"ף פ' צמה בהמה דמתוך שאדם צהול על רפואתו יצוא לשחוק סמנים. וא"כ לא שייך הגזירה רק כשמתכוין לרפואה אבל בשאינו מתכוין לא שייכא הגזירה. ע"כ כתבו משום דזימנין לרפואה עבדי ונאסר הסיכה בשמן ורד למי שחושש במחניו. וכיון שנאסר נאסר ושוב אסור אפי' אינו מתכוין לר"י כמו בכל איסורין. וע"כ אי' לאו דזימנין לרפואה עבדי לא הי' נאסר כלל הסיכה בשמן ורד כיון דלא שייכא הגזירה. והשתא ניחא סוגיא דצרכות הנ"ל דודאי אף דהש"ס אמר משום דגברא לאכילה קמתין אין הפירוש דאין הימר אלא בשאינו מתכוין לרפואה דפשט המשנה דאוכל אדם לרפואה הוא אף שמתכוין לרפואה. וכן משמעות כל הפוסקים שהעתיקו המשנה ולא כתבו דהיינו במתכוין לאכילה ולא לרפואה. אלא ודאי בכל גוונא מותר. ומשום דאין ניכר שהוא לרפואה. אלא דא"כ ניכר שהוא חולה וידוע שדבר זה מרפא אותן הרי ניכר הרפואה. לזה אמר הטעם משום דגברא לאכילה קמתין. כלומר דמ"מ אינו ניכר שכוונתו לרפואה דאפשר לאכילה קמתין. וע"כ אפי' מתכוין לרפואה מותר משום דאין ניכר. וע"כ מותר גם לר"י דאסר דש"מ. מ"מ צאינו מתכוין לרפואה הא לא שייכא הגזירה דשחיקת סמנים. ואפי' מתכוין. הא אינו ניכר שמתכוין. ולא יתירו הרואים לעצמם שיכונו. ואין חשש שחיקת סמנים. וא"כ לא נאסר כלל האוכל לרפואה. ודוקא דבר שאינו משקה בריאס כמי דקלים דעכ"פ אסור כשמתכוין לרפואה ע"כ אם לפעמים שותה לצמא אסור לר"י. ולרש"י גם לר"ש:

(ה) ואבתי יש לעיין צמה שכתבו דבאוכל שאינו ניכר שכוונתו לרפואה לא שייכא צו הגזירה דשחיקת סמנים ולא נאסר. דמ"מ צעלמא נאסר רפואה משום גזירה ושוב נאסר כל רפואה. כמו צינה שנולדה ציוס טוב שהיא בכלל פירות הנושרין [צינה צ:] אף דלא שייך צינה הגזירה דיעלה ויתלוש. והא ניכר שהוא רפואה (ד). [ואף דרמב"ם פכ"א ה"י כתב צהא דמעלין אזנים ומעלין אונקלי משום שדברים אלו אינם נעשין בסמנים. היינו דמשום הכי הוא שבות קל ומותר במקום צער ועיין לקמן סעיף קטן ע"ט אות ד' ואות ה']:

(ו) וליישוב זה נראה דהנה כל שמית מים הם לרפואה כמ"ש הר"ח שבת ע"ח. הובא צמי' הרמב"ן והר"ן שם שהמים כולן אפי' שמיתן הם רק לרפואה. וא"כ

הגהות וחדושים

(ד) ליתא לפי מה שכתבתי סוף מלאכת גוזל. [ס' קנ"ג ז']:

שבארתי לעיל ליישב הרשב"א מהוכחת הר"ן דמודה במכחול מעיקרא לק"מ דהכא במכ"ח נמי יש שבות דאיסור כבוי מבלעדי השבות דגזירת שחיקת סמנים וכ"ע מודים בו וק"ל:

סעיף כה וע"י גוי מותר. כתב המ"א דוקא במקצת חולי ר"ל ולאפוקי מיחוש. וכ"ז לשיטתו ועיין סעיף א':

הג"ה ואסור ליתן עליה אפר. כתב המ"א וצ"ע דלפי מה שכתבתי וכו'. אין זה צ"ע אלא לשיטתו שאינו מעמיד דין הרמ"א בסעיף ל"ז בהג"ה אלא ע"פ שטת הה"מ בדעת הרמב"ם כדכתב שם ס"ק מ"ד אבל ע"ש מה שכתבתי דדין דשם הוא לכ"ע תו אין כאן שום קושי. ומ"ש ונ"ל דמיירי כשלא חלה כל גופו. המעיין במרדכי יראה דליתא שהרי כתב שאינו מותר אלא בסכנת נפש ונהי דהמרדכי אפשר דאזיל בשטת הר"ן שבסעיף י"ז מ"מ נראה להרמ"א ליפסק כמותן בנדון זה כיון דלדעת הרמב"ן עכ"פ שינוי בעי. ולדעת הב"י בהרמב"ם זה דומה להנעשה בסימנין דאליבי אף להרמב"ם אסור והוי רבים לגבי הה"מ. והברור דאיירי אפילו במצער הרבה דהוי בכלל חולי שאין בו סכנה ומ"מ ל"ק עליו מידי:

סעיף לג וי"א עיין מה שהביא המ"א בשם בעל המלחמות דמשום צער רעבון אין מתירין שבות. וקשה הא ההנקה מבואר ביבמות וכתובות דאינו אלא

מפרק כלאחר יד ומ"מ אין סברה גבו לומר דמשום צער רעבון התירו ב"ט ואילו גבי הדין דמוללין מלילות דבסי' שי"ט סעיף ו' מסכים עם הרי"ף דבשבת מותר ע"י שינוי ובי"ט שרי בלא שינוי ואין התירו אלא מפני דהוי דש כלאחר יד כמבואר בר"ן סוף פ"ק דביצה וברמ"א סי' הנ"ל ובע"ז סי' תק"ו. ומ"מ שרי לאכילה אף בלא שינוי בשלמא לדעת בעל המאור במלילה דאיכא כלאחר יד עם שינוי מותר לאכילה אף בלא צער רעבון והנקה דהיא כלאחר יד בלא שינוי צריך צער רעבון. אבל דעת בעל המלחמות צ"ע לי:

סעיף לו הג"ה וכן אם נפל למשכב והוא הדין אפילו לא נפל למשכב אלא שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו כדלעיל סעיף י"ז בהג"ה והנה הט"ז תמה על פסק זה ממה דנראה לו ליפסק בסעיף י"ז כהרמב"ם ע"פ פי' הב"י עיין בו והמ"א מסכים להיתר ע"פ פי' הה"מ בהרמב"ם דשבות מותר לישראל בחולי שאין בו סכנה ועובדא דאמימר וכו' כמ"ש לעיל. ועיין נמי לעיל אמנם העיקר דין זה מפורש בהרמב"ם פרק כ"א הלכה כ' שהרי כתב לפיכך אסור לבריא להתרפאות בשבת וכתב הה"מ משנה אין אוכל אזור יון בשבת וכו' ופי' כל דינין אלו הן בבריא שאין נופל למשכב ולא חולה כמו שהזכרתי בפ"ב ועל הלכה זו מבאר בהלכה כ"א לא יאכל וכו' ולא דברים המשלשלים כגון לענה. הרי מבואר להדיא דחולה שאינו בריא מותר אף בדברים המשלשלים ומה

יענה הט"ז לדברי רמב"ם אלו. וכן הב"י
כתב ריש הסימן והא דאסרין לעשות כל
רפואות בשבת פשיטא וכו' וחולה שאין בו
סכנה כלל ע"י נכרי מיהו עושין לו כל
צרכיו הילכך ע"כ לומר דביש בו מיחוש
בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא כך הם
דברי הה"מ בפ"ב והר"ן בפ' ח' שרצים וכך
הם דברי הרשב"א בתשובה וקשה הא
לשיטת הר"ן דאוסר שבות לישראל וכן
לשטתו בדעת הרמב"ם מאין מוכח דכל
הרפואות לא איירי אלא במיחוש מדלחולה
שאין בו סכנה ע"י גוי מיהו עושין מה
הראיה משבות דאמירה לגוי לשבות
דישראל עושה דהיינו אכילת הרפואה א"ו
שסמך על דבריו שכתב תו על דין דסעיף זה
בלשון זה כל אוכלים וכו'. וכבר כתבתי
לעיל שכל דינין אלו באדם שחושש ואינו
נופל למשכב ולא חולה אלא שחושש והוא
מתחזק והולך כבריא אבל אם היה חולה
שאין בו סכנה הרי אמרו שצרכיו נעשים
ע"י גוי ומשמע דאוכל הוא אוכלים
המרפאים אותו. ובלי ספק לדברים אלו אינו
מוכרח אלא לשיטת הר"ן ולשיטתו
בהרמב"ם דאילו לשיטת המתירים שבותים
ע"י ישראל פשיטא דזה נמי שרי לחולה
והוציא זה אף לשטתם מלשון הגמרא אומר
לגוי ועושה ומי לא איירי בשצריך נמי
לרפואה ע"י אכילה או שתיה שהגוי עושה
ואף במאכלים שאין בריאים אוכלים. א"ו
דזה לכ"ע שרי וה"נ מבואר בהרמב"ם פ"ב
שכתב חולה שאין בו סכנה אומרים לגוי
לעשות והוא עושה לבשל ולאפות ולהביא
לו רפואה וכי נימא דההוא לבשלו היינו

דוקא מאכלים בריאים דודאי משמע שמלת
רפואה סובבת על לבשל לו נמי וסתם
בישול רפואה פשיטא שאינו מאכל בריאים
ולחכי מוכרח לידחק לשיטת המחמירים
ליכתב ולא חיישינן שמא ישחק סמנים כיון
שלא התירו לעשות מעשה הרפואה ע"י
ישראל ואפילו ע"י החולי עצמו ור"ל דוקא
בהמעשה רפואה דהיינו מלאכת הרפואה
כמו להר"ן הכוחל ולהרמב"ם למשל אפילו
תערובות הסמנים הנשחקים מע"ש זה לא
התירו ע"י ישראל אבל משקה רפואה
שעבד הגוי ע"י סמים יהיה באיזה אופן
שיהיה ומכ"ש שתיית משקין שאינם מאכל
בריאים מותר לחולה שאין בו סכנה לכ"ע,
ודברים מוכרחים בהר"ן גופיה לחלק בהכי
שהרי הר"ן עצמו בפ' ח' שרצים מסיים
מיחוש בעלמא כגון חושש בשיניו וכיוצא
בו אין מתירין לו ולא עוד אלא אפילו
דברים המותרים לבריא אסורין לו כל
שמעשיו מוכיחין שהוא מתכוין לרפואה.
הרי דמוקים כל אכילת רפואות הנאמר
בהמשנה אך בחושש. ות"ל הא סובר אפילו
שבות אסור ע"י ישראל א"ו כדמחלק הב"י
שאינו אוסר אלא מעשה הרפואה הא
השתיה ודאי שרי כדמוכח מהגמרא
שהוציא הב"י מן המשמעות דאומר לגוי
ועושה, ואפשר הוא מן הטעם המבואר
בהר"ן פרק חביות גבי גונח משום דא"א
בענין אחר [ועכ"ז א"י ליישב דעתם ממה
דשרי הפסח מורסא דהא נמי הוי מלאכת
שבות דהיינו מלאכה שאצ"ל ומשום צער
שרי ואולי נאמר דשבות זה דמלאכה שא"צ
לגופה קילה זולת גבי כבוי משום דיש כבוי

דאורייתא וצ"ע] וכל זה ברור דלא כהט"ז ודלא כהמ"א. אך לפ"ז קשה מה דאיתא ברכות דף ל"ח מתיב רבי יוסף ושון שבוחשין את השתות בשבת ואי ס"ד לרפואה קמכוין רפואה בשבת מי שרי. ומה הקושיא הא נ"מ לחולה שאין בו סכנה דמלאכת הגיבול ע"י ישראל אפילו לחולה אסור ושון שבוחשין שמלאכה זו אין בה משום שבות והשתי מותרת להחולה אף דעיקרה לרפואה, וצ"ל אה"נ הוי מצי לשנויי הכי אלא דהאמת משני דשרי אפילו למיחוש, אמנם עדיין יש לתמוה על הסוגי' דע"ז דף כ"ח דבעי ר"א ככי ושיני מהו כיון דאכושני ניהו כמכה דבריא דמי או דילמא כיון דגוואי קיימו כמכה של חלל דמי אמר אביי ת"ש החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ חושש הוא דלא הא כאיב ליה טובא שפיר דמי דילמא התנא היכי דכאיב ל"י טובא חושש נמי קרי ליה ומה פשט אביי מזה הא ודאי היכא דכאיב לו טובא ומצטער ממנו הרי דינו דין חולה שאין בו סכנה ושרי כדמבואר בהרמב"ם וש"ע ומכל מקום לא הוי מכה של חלל לחלל עליו שבת ובע"כ נמי לומר דהוי מצי לשנויי הכי אלא דהאמת משני אבל לפ"ר הא אינו אמת כדאיתא סעיף ג' בהג"ה:

ובזה מיושב לי מה דתמה הב"י ריש הסימן על הר"ן שנראה שפוסק הכי וכיון דדרך דחי' איתמר ספק נפשות הוא ולקולא, ואפשר שאף הר"ן לא אמרה לפסוק אלא לפרש טעמא דההוא דדחי ואפ"ה נראה דס"ל דספיקא לקולא ובודאי

מכוין אל האמת שהר"ן נמי פוסק האיבעיא לקולא שהר"ן גופיה שם פסק הכי אלא שהב"י ז"ל העביר עינו לפי שעה מאותן מלות קצרות אבל מה שדחק לפרשו אין הלשון של הר"ן ואמרינן נמי וגם מה שמסיים בהטעם לפי שדבר זה אינו חולה אלא מיחוש מורה אלא שלדינא כתב הכי ואל"ה כולו מותר, להכי הנלענ"ד ברור שכדי ליישב תמי' הנ"ל סובר כדכתבתי שהאמת משני ומ"מ האיבעיא לא נפשטה שהרי האיבעיא בגמרא סובב על מכה שבשניים אם קרוי דגוואי או דבראי ואביי שבא ליפשוט דכאיב ליה טובא מחללין כעל מכה שבחלל ע"כ דסבר כאיב ליה טובא היינו מכה ולהכי משני לו האמת, ובודאי היה יכול לשנויי לו דלא נפשט האיבעיא דלעולם י"ל דלא נקרא דגוואי ולא מחללין אלא היכי דכאיב ליה טובא הוי חולה שאין בו סכנה כדפסק באמת הא"ח וכמו דשרי האמירה לגוי בחבלה דאורייתא ה"ה דשרי בשתיית החומץ אלא דהאמת משני לו דבשיניים אפילו כאיב ליה טובא אינו אלא מיחוש אבל מכה במקום שינים עדיין הבעיא לא נפשט ושפיר פסק הר"ן האיבעיא לקולא ולהכי נראה שהר"ן חולק על פסק הא"ח ומה יפה כחו דהב"י אף שמביא הא"ח לא קבעו להלכה אפשר מדראה שאין מוסכם עם הר"ן ודו"ק:

סימן שכ"ט

סעיף ב' אבל אם נעקר כולם עיין מה שמביא המ"א בשם או"ה ולדידי דברים אלו עדיין צ"ע בהסוגיא דע"ז

(אלף סה) שאלת ממני אודיעך דעתי בחולה שאין בו סכנה אם מותר לשתות משקה המשלשל בשבת:

תשובה גרסין בפ' מפנין כל צרכי חולה נעשים בשבת ע"י ארמאי וכדבר המנונא דאמר רב המנונא דבר שאין בו סכנה אומר לעכו"ם ועושה. הרי לך בהדיא דאפי' מלאכות של תורה כגון לבשל ולאפות וכיוצא בהם אומר לעכו"ם ועושה וכן פסקו כל הפוסקים והלא דברים ק"ו אם מותר לעכו"ם לעשות מלאכות אלו כ"ש שיהיה מותר לשתות סמנין דלית בהו אלא משום שחיקת סמנין דאמירה לעכו"ם שבות והא נמי גזירה דרבנן בעלמא היא וקילא טפי מאמירה לעכו"ם ומשום שבות דרבנן ואפי' מאמירה לעכו"ם בשבות דרבנן. וכן כתבו בשם הרמב"ן והרשב"א ובעל מגיד משנה והר"ן ז"ל עלה דהאי מימרא וז"ל ודוקא בדבר שיש בו ממנו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה כל שלשים יום וכן לכחול את העין בסוף האוכלא שהיא /שהוא/ נופל למשכב או מצטער וחולה ממנו אבל חושש והוא מתחזק והולך כבריא אין מתירין לו אפי' שבות דדבריהם ואפי' עכו"ם ולא עוד אלא דברים שאין בהם מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סמנים כ"כ הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל ודברים ברורים הם יתבארו בדברי רבינו פ' כ"א עכ"ד מגיד משנה. וכיוצא בזה כתב הר"ן ז"ל בפ' שמנה שרצים ע"ש. הרי לך בהדיא דקיל טפי שתיית סמנין מאמירה לעכו"ם אפי' בדבר שהוא משום שבות. והא דתנן אין שותין אזור יון וכו' דוקא בחושש בא' מאיבריו איירי שאין כל גופו חולה מחמת חולי וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ' כ"א וז"ל לפיכך אסור לבריא להתרפאות בשבת גזרה שמא ישחוק סמנים כיצד וכו' ומדקאמר לבריא משמע דלחולי מותר והא דשתי ליה משום מיחוש בעלמא הוא וכן כתב בהדיא בעל מגיד משנה וז"ל ופי' כל הדינים אלו הן בבריא שאינו נופל למשכב ולא חולה כמו שהזכרתי בפ' שני ע"כ. ודברים פשוטים הם לא היה כדאי לישאל עליהם. ואפשר שהר"י בעל הטורים הטעה את השואל שכתב וז"ל כל מאכלין ומשקין שהם מאכל בריאים וכו' וכל שאינו מאכל בריאים וכו' אבל אם אוכל ושותה אותו לרעבו ולצמא ואין [לו] חולי שרי ע"כ. ודייק טעמא דאין לו חולי הא יש לו חולי אסור והא ודאי ליתא דהאי חולי דקאמר היינו חושש בעלמא או חולי אבר א' אבל חולי כל גופו פשיטא דמותר. ולגבי השותה לרעבו ולצמא חולה קרי ליה וכן כתב הוא ז"ל כל צרכי חולה שאין בו סכנה אומר לעכו"ם ועושה כיון שאין בו סכנת הגוף ואפי' יש בו סכנת אבר א' אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין באיסורא דרבנן אף על גב דעביד מעשה ע"כ. הרי לך בהדיא דבכל איסורי דרבנן מחללין וכ"ש שתיית סמנין דקיל טפי. וכן צריך לפרש מ"ש הריטב"א ז"ל עלה דהך מתני' דכל האוכלין אוכל אדם וכו' וז"ל הא דתנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה טעמא דמלתא דכיון שהבריאים דרכן לאוכלו או לשתותו שלא לרפואה אין לגזור בו בחולי שאין בו סכנה משום שחיקת סמנים ע"כ. וטעמא שדרך הבריאים לשתותו אבל אם אין דרך הבריאים לשתותו אסור לחולה שאין בו סכנה הכא נמי לאו בחולי כל גופו קאמר אלא בחושש בעלמא שאינו נופל למשכב או שיש לו חולי באבר א' וכן הדבר מוכרע שהרי הוא בעצמו כתב בפ' מפנין ז"ל ואם אין בו סכנה אלא שנופל במטה מותר ע"י עכו"ם או ע"י ישראל ובשבות ע"י שינוי ואיכא צד אחר שהוא מסוכן אותו אבר מותר אפילו ע"י ישראל שבות דרבנן ואפי' שלא ע"י שינוי כדאמרין בע"ז עין שמרדה מותר לכתחלה סבור מינה הנ"מ היכא דשחקי סמנים מאתמול הדר אמרי אפי' לא שחקי מאתמול דשורייני דעינא בליבא תלי' מ"מ מעיקרא דלא ידעין האי טעמא שרי היכא דשחקי סמנים מאתמול והיכא שאינו נופל במטה אלא מיחוש בעלמא אסור לעשות לו כלל אלא ע"כ הוא כעין כל האוכלים אוכל אדם לרפואה וכו' ע"כ. הרי לך בהדיא שהריטב"א ז"ל בעצמו מפרש להך מתני' במיחוש בעלמא דאם הוא מאכל בריאים מותר ואם אינו מאכל בריאים אסור דגזרינן משום שחיקת סמנים ואם שותה אותו לצמא מותר כדכתב ר"י בעל הטורים ז"ל אבל בחולה בכל גופו אף על פי שאין בו סכנה הדבר ברור שמותר לשתות משקה המשלשל או זולתו מהמשקין המרפאין. ואני לא ראיתי בזה חולק ואין חילוק בזה בין אם יהיה המשקה מר דהוי שלא כדרך הנאתו או שיהיה מתוק דאין טעם האיסור אלא דילמא אתי לידי שחיקת סמנין ובחולה אפי' שאין בו סכנה לא גזרו. והנראה לע"ד כתבתי:

(יט) וכן אם נפל למשכב שרי הכוונה דאשוי חולה שאין בו סכנה ושרי ליה לשתות הרפואה והנה מור"ם ז"ל כתב כן פ"פ דברי מרן ז"ל כפי' ומשמע לי כהר"מ'תוך דבריו דא"כ שחב"ס יאכיליהו או ישקהו התרופה אלא יכול החולה בעצמו לשתות דכיון שלא התירו לו לעשות הרפואה בידים אית ליה היכרא ותמיהה על הרב כ"ח ז"ל שכתב דלא התיר מרן ז"ל אלא שאכיליהו העכו"ם וכך פי' דעת דמ"א ז"ל וכך הם דברי הרב השי"ר ז"ל. והרב ט"ז ז"ל נתיי' כן דברי מרן ז"ל אלא שדבריו מור"ם ז"ל הבינו דמתיר אף על ישראל ותמה עליו יעוש ופשוט דכריהב' לא משמע אלא כח"ס:

ואפי' ע"י עכו"ם נחלקו הרב כ"ח והרב ט"ז ז"ל ואסרו והמנהג פשוט כמ"ס בדעת מרן זמור"ם ז"ל וע"ל סוף ועמ"א וא"כ מ"ס הוא הנכון דכיון שחמרו ז"ל כל צרכי חולה שאין בו סכנה אומר לעכו"ם ועושה משמע דע"י עכו"ם שרי וע"כ לא ישתה העכו"ם התרופה בשבילו ול"ד כלל להיחל דלעיל סוף ודוק כי קצתתי ועיין לקמן סל"ט מ"ס בשם הרע"כ ז"ל:

(ך) ובשבת אסור בסם הטעם משום גזירת שחיית סמנים ומשום דאפשר להקיא ביד וכתב מרן ז"ל בב"ע על דברי הר"ף והרא"ש דבסתם כ"ל דאסור אף במקום צערא ולפי"ד נזכר אר"כ מדברי הטור ז"ל גם מדברי הרמב"ם ז"ל מוכח הכי דע"כ באית ביה צערא מיידי דאנ"כ אפי' כחול היה אסור ואפי' ביד ודוק ומיהו הרע"כ ז"ל בפ"י המשינוי כתב להתיר אפי' ע"י משקה היכא דאית ליה צערא יעוש ואפשר דמיידי כדלא אפשר ליה ביד ולא מצאתי להאחרונים הערה בזה:

(כא) בשמן ומלח מותר לסוכם בשכ' כתב הרב מ"א ז"ל כ"ל הטעם כח"ס סמ"א שדברים אלו אין עושין אותם בסמנים ע"כ ויש לדרקק על הרב ז"ל דכיון שרפואתו על ידי שמן ומלח מקרי עשייתו ע"י סמנים ואפי' לא היה צריך אלא שמן לחוד ול"ד כלל להיחל דסת"ל דהתם לא עבד כי אם בידיו או בכלי ולא כזו אוכל ומשקה אכל דבר שרפואתו ע"י שום אוכל או משקה יהיה מה שיהיה אוכל למגור משום שחיית סמנים וזה מתבאר מהדברים שכתבארו לעיל סי' שכ"ז ובס"ז זה:

וכן יותר נראה לומר דטעמא דהיתרא הוי משום דהפנת יינו מעליו לא מקרי רפואה וכ"כ הטור ז"ל יעוש. וגדולה מזה משמע לי מתוך סוביית הבמרא דאפי' לחולי אחר ש"ד לכוון שכן ומלח מאחר דדרך לסוך בולמו שהוא סיכור ורמיא להיחל דסוף דכל דבר שהכריזים עושים אותו חותך לעשותו לרפואה וה"כ הכא כיון שדרך לסוך כן מי שנשתי טרי לסוך לחולי אחר וע"כ הוינו משום דל"ל מקרי רפואה:

וכן יותר נראה לומר דטעמא דהיתרא הוי משום דהפנת יינו מעליו לא מקרי רפואה וכ"כ הטור ז"ל יעוש. וגדולה מזה משמע לי מתוך סוביית הבמרא דאפי' לחולי אחר ש"ד לכוון שכן ומלח מאחר דדרך לסוך בולמו שהוא סיכור ורמיא להיחל דסוף דכל דבר שהכריזים עושים אותו חותך לעשותו לרפואה וה"כ הכא כיון שדרך לסוך כן מי שנשתי טרי לסוך לחולי אחר וע"כ הוינו משום דל"ל מקרי רפואה:

אחר כתביו ומצאתי ראיה לדברי מדברי הרמב"ם ז"ל פכ"א מה' שבת דין כ"ז שכתב וכן שמים שדרך לסוך בהם מותר לסוך וכו' אעפ"י שנתכוון לרפואה וכו' ולא שמן ודבר אלא במקום שהכריזים סכין אותו ומותר לסוך שמן ומלח בכל מקום ע"כ. הנה מכו' דשרי לסוך שמן ומלח לרפוא' ולא הזכיר שכרות דוקא ונראה שמשמע הסוגיא כמ"ס ע"ל דס"ל דרך לסוך בשמן ומלח בכל מקום ולכן שרי אפי' עושה לרפואה וראשון נראה עיקר ואיך שיהיה נכתבאר טעם היתר כאן ושל"ל דבריו הרב מ"א ז"ל:

ידע שהטור ז"ל לא הזכיר כאן אלא שמן בלבד ולא מלח גם כש"ע תיבת ומלח הוא תוספת הגסה אבל כש"ס והר"ף והרמב"ם ב"ר דרשי' מלח והכי מסתבר דאין בשמן לחוד תאוי קא משמע לן הבמרא כהאי מילתא הרי כבר כתבאר היתר סוכת שמן לרפואה במש"כ ובכריתא וכמו שכתבאר לעיל סי' שכ"ז ודוק. ומיהו יש ליישב דברי הטור ז"ל ולחוקי בשמן שאין דרך לסוך בו וקמ"ל דשרי לסוכו לחי שנסתבר משום דאין זה רפואה וע"א"ר:

(כב) אין עושין בסמנים כ"כ הרמב"ם ז"ל והכוונה דאעפ"י שסמנים גורו על כל רפואה בשבת גזירה משו' שחיית סמנים היינו דוק' כרפואה הנעשית בסמנים דאעפ"י שהכל מוכן מע"ש וא"כ לעשות שום דבר בשבת אפ"י גזרו שחל לפעמים לא ימצא סמנים שחוקים ויבוא לעשות הרפואה בשבת אבל כל דבר שלא נעשה בסמנים ליכא למגור' ביה מיידי ואין לבזר רפואה זו אטו רפואה אחרת הנעשית בסמנים דהא איכ"היכרא כמילתא ויש לדבר קצתה כמגור בכל רפואה הנעשית בסמנים ככ"ל כדור וכזה נסתלקה תמיהת הר' כ"ח ז"ל ודברי הרב ע"ש ז"ל כזה תמיהה שכתב דברי הרב ז"ל בדרך ביאור וטעם לדבר שהרי דכריהב' ח"ס היפך דבריו

(כג) ובמי טכריה מכוזר בש"ע ופוסקים דאע"כ דאשתהי שרי ומה שהקשה הרב כ"ח ז"ל מכרייתא בתרייתא רתבי חמי טכריה כהדיה מי משרה וכו' אשתמיטו מוניה דברי הרשב"א ז"ל בחידושו שכתב כהדא דהאי בר"א לא קאי במי טכריה אלא אחי משרה ומה של סדום ואעפ"י שהרב כ"ח ז"ל כתב דדוחק לומר כן הנה מה שכת' הוא ז"ל הוא יותר דחוק ואילו היה רואה דברי הרשב"א ז"ל לא היה כותב כן ולא היה מניח הדבר כז"ל ומפשוט הוה שייטא ליה דדעת הפוסקים להתיר במי טכריה בכל ענין משום דס"ל כהו שכתב הרשב"א ז"ל וק"ל גם הרב מהרש"א ז"ל אשתמיטו מוניה דברי הרשב"א ז"ל ה"ל:

(כד) הנה לרפואה פני' ומוכחא מילתא דלרפואה עבד וכ"כ א ד ר"ב רש"י

צדין רחיצת הנהרות, וכל היכי דלא מוכחי מלתא אף שיש לו חטטין בראשו ועושה לרפואה שרי דהרואה אומר למיקר מתכוין, ובמקום דמוכחי מלתא אסור, וכמ"ש המחבר סעיף מ"ד, ולפ"ז למה יהי' מותר לצריא לאכול הדברים שאין מדרך הצריא לאוכלם, אף שהוא אוכל לרעצו מ"מ הרואה יאמר דלרפואה אוכל, ואף שהוא הולך ומתחזק כצרי יאמר נא הרואה אולי יש לו מיחוש שצריך לרפואה זו, והרי אף לצרי גמור אסור לרחוץ בהנהרות שאין דרך הצריא לרחוץ בהם.

ובמ"ש צוה דהרמז"ס צפכ"א לא הביא ההיא דמימץ ומפתח, גם כ' שם הכ"ט טעם איסור רחיצה באתן הנהרות הנזכרות משום שנער הוא לו ואסור משום עונג שבת, וא"כ י"ל דלא ס"ל חשש מראית עין כלל, וסוגיא דמימץ ומפתח י"ל שפי' דלא כרש"י אלא תוך העין לרפואה אסור, וע"ג העין דלאו לרפואה הוא שרי, וכבר כ' לעיל ס"ו דרך אחר בכוונת הרמז"ס צוה ע"ש. וא"כ י"ל לשיטתו דצריא ממש מותר בכל דבר ואף שזה אינו מבואר בדבריו.

אבל רבינו הטור דכ' ההוא דמימץ ומפתח גבי יין ע"ג העין, וכ' נמי הטעם באיסור רחיצת הנהרות כמ"ש רש"י דאסור משום דמוכחי מלתא דלרפואה עבד, עליו ודאי להביא רא' דמותר באכילת ושתית אלו הדברים שאינם מאכל ומשקה הצריאים. ולכאורה יש להביא רא' לדבריו מסוגיא דברכות הנ"ל, דמסקינן דאף דצד שכל עיקרו לרפואה שרי לאכלו בשבת דגבירא לאכילה מכיון, וע"ש בתוס' ד"ה והא תנן דכ' כיון שראוי לאכילה שפיר דמי. אכן נראה דכל זה היינו צדברים שטובים לאכול לצריא אלא שאין רגילין לעשותן לצרי לאורך אכילה, אבל דברים שאין מדרך צרי לאוכלן כלל מחמת איזה מניעה שיהי', הן שאינם טובים לצרי או מפני שינוי הטעם שבהם או מחמת שאר דבר, אינו מן הדין שיהיו מותרים לאכלם, והרי לפי סוגיא הש"ס שם אף לרפואה מותר לאכול דבר שאינו מחוסר שום דבר וראוין לאכילה, ואף שאין עיקרו לאכילת צרי כמ"ש התוס' הנ"ל, וא"כ הא דאסור לאכול לרפואה היינו באוכלין שאין דרכן כלל לאכול לצרי ואינם ראויים לאכילה, וא"כ אוכלין כאלו אף לצרי גמור מן הדין ראוי לאסור, הגם כי לשון הטור והמחבר אינו מורה ע"ז וע"ג ליישבם. ובאיסור והיתר [כלל נ"ט דין כ"א] כ' בשם הפרנס כל המאכלים שאדם רגיל בהם צחול לאוכלן בלא רפואה מותרין בשבת אפילו לרפואה עכ"ל. ומדברי התוס' הנ"ל בצרכות משמע כמ"ש, והכי משמע מסוגיא הש"ס שם דצרי התוס' הנ"ל ע"ש.

(בזו) במ"ז סקב"ה ודברי שניהם תמוהים וכו'. עיין במ"א סקמ"ד ולא תירץ כלום צוה שהרי לא החליט הרב"י ורמ"א שם בס"י כן, אלא כ' שהדעה השלישית נראה לו, אלא דעת הרב"י דאף להאוסרים שם שבות ע"י ישראל

(יד) במ"א סקמ"ג משמע דאם עושה וכו'. וז"ל הטור אבל אם אוכל ושותה אותו לרעצו או לנמא ואין לו חולי שרי עכ"ל. ועל זה כ' המ"א דכוונתו למעט דאף אם אין לו מיחוש כלל, מיהו אוכל אותו או שותה לרפואה דהיינו כדרך הצריאים דאף אם אין להם מיחוש אוכלין או שותין לפעמים איזה דבר המרפא כדי שיהיה צריא ביותר ושלל יחלה אפ"ה אסור, ודלא כהרב"י שרי' שהטור אורחי' דמלתא נקט, וראייתו מפרק שמונה שרשים [שבת] דף ק"ט ע"ז דקאמר אע"פ, הכי הוא דקתני צנהרות המותר לרחוץ בהם אע"פ שיש לו חטטין בראשו, משמע דפשיטא דצרי מותר לרחוץ בהם, וש"מ דבשאר נהרות האסור לרחוץ בהם אפילו צרי אסור, ואף דמ"מ אינו מוכרח כ"כ דא"ל דהיא גופי' קמ"ל דאף שצריך לרפואה מותר, ולא צא לומר דבשאר נהרות אסור אף לצרי, ולא שייך לומר מי שיש לו חטטין בראשו דהיי' המשמעות דצריא לו, מ"מ קצת רא' יש מכאן, וכן משמע לשון המחבר סעיף מ"ד.

אכן ראיתו מדברי הרב המגיד אינו מוכרח כלל דהרמז"ס כ' פכ"א [מהל' שבת] ה"כ לפיכך אסור לצרי להתרפאות בשבת גזירה שמה ישחוק סממנים, וכ' הרב המגיד דהיינו בצריא שאינו נופל למשכב ולא חולה עכ"ל. ומשמעות לשונו משמע דמ"מ איזה מיחוש יש לו אלא שאינו חולה משום זה, דאם הי' חולה דינו נתבאר דאף חולה שאין לו סכנה מותר להתרפאות. מיהו אפשר לומר דאשמעינן שאינו חולה כלל ואף מיחוש אין לו, וכן כל ראיותיו אינם מוכרחות כ"כ, ודברי המרדכי משמע כמ"ש הרב"י ע"ש צ"י. אכן מה שהביא ראיה מצרכות דף ל"ח ע"א, אינו יודע לכיון כלל, דכי נמי נימא כמ"ש דדוקא צצרי גמור שרי ואוכל או שותה לנמא ולרעצו, אכתי קשה דלישני התם צצרי ואוכלו לרעצו, אבל הא לא קשיא לפי מה שרי' שם התוס' ד"ה ואי ס"ד, שסבר כיון דכל עיקרו לרפואה ואין רגילות לעשות אותו לאורך אכילה אסור בשבת, וכיון שכן לא מוכח מידי מכאן מדברי המקשה, ולפי מה שתיירץ אצ"י התם פשיטא דלא מוכח מידי משם ע"ש.

ובעיקר הדין שרי' רבינו דאף אוכלין ומשקין שאינם מאכל ושתית צריאים מותר לצרי לאכול ולשתות לרעצו ולנמא, לא הראה לנו הרואה הוא הרב"י מקום מואל דין זה מהש"ס, גם לא מהפוסקים הראשונים ה"ה הרי"ף והרמז"ס והרא"ש וז"ל. ואף שרי' טעם לזה דצריא ליכא למיחש לשחיקת סממנים, אכן הנראה מסוגיא הש"ס דצדצר שאין צו משום שחיקת סממנים לפעמים אף לאורך רפואה מותר במקום דלא מוכחי מלתא דלרפואה עבד וליכא למיחש למראית עין, ובמקום דליכא חשש מראית עין כגון דמוכחי מלתא דלרפואה עבד אפ"ה אסור, עיין [שבת] דף ק"ח ע"ז צענין דמימץ ומפתח וברש"י שם ד"ה ונותן ע"ג עיניו, וכן צדף ק"ט ע"א

הלכות שבת שכה

יד כד כל הורין לחלל שבת ברבר שיש בו סכנה דרי זה משובח אפי' אם מתקן עמו דבר אחר כגון שפירש מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים וכן כל כיוצא בזה :

מז סה ננעלה דלת בפני תינוק שובר הדלת ומוציאו שמא יבעת התינוק וימות :
מז כו היה חולה שיש בו סכנה צריך בשר שוחטין לו ואין איסורים נאכילנו נבלה שהיא איסור לאו ואל נחלל עליו שבת שהיא איסור סקילה כי השבת ניתנה לרחות כבר בהבערה ובבישול ועוד סו שבנבלה עיבר על כל כוית וכוית סה ואפי' כשאוכל פחות מכזית יש איסור מן התורה בכל אכילה ואכילה משא"כ בשחיטה אינו עושה אלא איסור א' אע"פ שהוא חמור ועוד סה שמא יהיה החלה קץ באכילת איסור ויפירוש ויסתכן ומ"מ אם ע החולה צריך לאכילה לאלתר והנבלה מוכנה מיד והשחיטה מתאחרת לו מאכילין אותו הנבלה ע"א אבל אם הוא צריך להרחיק לו יין ימלא ישראל ויחם כותי לפי המנהג שנתבאר למעלה וישגיח עליו (עי' בי"ד סי' קל"ג ודל"ה) שלא יגע בו קודם שירחיק ואף אם יגע בו אין בכך בלום כי עז אעפ"כ לא יהיה בו אלא איסור מד"ס משא"כ כשיחם הישראל יעשה איסור של תורה ואין לתש כלל שיקוץ החולה בו לפי שאין איסורו חמור כ"כ :

יז עג אמרוהו הרופאים שצריך גרונרת אחת ורצו עשרה והביאו לו כל אחד גרונרת כולן פטורין עד ויש להם שכר מאת ה' אפי' הבריא בראשונה :
יח עה אמרוהו לב' גרונרות ולא מצאו אלא ב' גרונרות מחוברות כל א' בעוקץ או בפ"ע ועוד ג' גרונרות מחוברות שלשחן בעוקץ א' בורת העוקץ שיש בו ג' שאף שמרבה בגרונרות ס"מ ממעט בתלישה שהיא עיקר המלאכה אבל אם היו ב' בעוקץ א' וג' בעוקץ א' לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו ב' שאסור להרבות בשיעור הדבר שהמלאכה נעשית בו אע"פ שאינו מרבה במורת המלאכה שהכל נעשית בבת א' עו ומ"מ אם הדבר בחול אין מרדקים בכך שלא יבא לידי דוחי ועיכוב :

יח עז חולה שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה ע"א שיש לו מיתוש שמצטער כ"כ ע"א עד שנחלש ממנו כל גופו שאז אע"פ שרולך כנפל למשכב רוא רומה פ דרי צרכיו נעשין ע"י נכרי אפי' במלאכות גמורות של תורה פל כגון לאפות לו או לבשל לו אם צריך לכך ואע"פ שכל מאכלות האסורות אפי' מד"ס לא התירו אותן לחולה שאין בו סכנה אעפ"כ התירו לו פג איסור בישולי נכרים בשבת שא"א בע"א פג כיון שרוא מותר מחמת עצמו אלא שמעשה הנכרי גורם לו האיסור אבל אין מחללין עליו שבת ע"י ישראל באיסור של תורה עד אפי' יש בו סכנת אבר כל שאין בו סכנת נפש ולחלל עליו ישראל באיסורי ד"ס בידים פה כגון לעשות לו כל רפואה שהיא אסורה משום גזרת שחיקת סמנים אע"פ שאין בה בעצמה שום סרך מלאכה בעשייתה אפי' מד"ס או אפי' יש גם בה בעצמה איסור כד"ס בעשייתה פו מותר לעשותה לו בלא שום שינוי מדרך החול אם יש בו סכנת אבר אע"פ שלא נפל למשכב וגם לא חלה ממנו כל גופו אבל אם אין בו סכנת אבר אלא שנפל למשכב או שמצטער כ"כ עד שחלה ממנו כל גופו אין עושין לו דבר האסור מד"ס ע"י ישראל אלא בשינוי מדרך החול וע"י שינוי פו מותר לעשות אפי' מלאכה גמורה כגון הגונח (שמותר לינק) בפיו כמו שיתבאר שכיון שמשנה בעשייתה אינה אסורה אלא מד"ס ואם צריך לו לאכול מאכלים הניכרים שהם לרפואה אע"פ שיש בזה איסור מד"ס משום גזרת שחיקת סמנים כמו שיתבאר מ"מ כיון שרוא (דבר שא"א לעולם לעשותו ע"י נכרי והוא) חולה בכל גופו פה התירו לו סה ויש אוסרין ולענין הלכה בד"ס הלך אחר המיקל :

כ ואם לא נפל למשכב וגם אינו מצטער כ"כ עד שנחלש כל גופו (אבל עכ"פ יש לו צער גדול) מותר לעשות לו ע"י ישראל כל שבות הנעשה בשינוי אפי' הוא מלאכה אבל אסור לו לאכול מאכלים הניכרים שהם לרפואה וב"ש שאר שבותים

סד כחייבה יומא ס"ד ב

סכ טס סו רמ"ד כ"י

סו כ"ן סה מ"ח סק"ט

סח רא"ש ס"ע ז'נ מסניות דף ל"ה ע"ד פ רמ"ד

ע"א רמב"ם עכ ד"מ הוב"א כמ"ל ס"ק כ"ג

עג רכס מנחו' ס"ד ב

אוצר החכמה: ס"ד ב ע"ד ס"ס ע"ו פה ענמות סס

פז כגמ"ר פ"ה

עז רמב"ם ס"א עה מ"מ ס"ב ס ז כל"י פט ס"ז סק"ד פ רב ע"א קטס ע"א פ"א רמב"ם ס"ב מ"ב ס"ו סכ"ס ס"ס יט סכ"ן פ"ג דע"ז פד רמ"א י"ן מנח" פ"ז כח"א סס רמ"א כ"י סו רמב"ם ס"ז סע"ף י"ז

פז רמב"ן י"ן סק מניה פה מ"מ כ"י רמ"א סע"י ל"ז וכ"מ נכ"ן פ"ד מ"א ס"ק ע"ד ח"ו

פס כ"ח ט"ז ס"ק כ"ס ע"מ ז עכ"י ופמ"א ס"ק מ"א וד"י פ"ט לקמן סע' מ"א

הלכות שבת שכת

המט

שבתים שלא בשינוי אע"פ שאין בהם סדך מלאכה וכן לעשות מלאכה נמורה ע"י נכרי שזהו שבות גמור שלא בשינוי ואם אין לו צער גדול ולא חולי הטיל בל הגוף אלא מקצת חולי אוי מותר לו לעשו' כל שבות מד'ס ע"י נכרי אפי' שלא בשינוי כמ"ש בס' ש"ו אבל לא ע"י ישראל לא אפי' בשינוי ולכן מותר לעשות לו רפואה מבתי' ע"י נכרי שיניחה שם עליו כיון שהיא אינו עושה מעשה בזה ואף שמסייע לו קצת אין בכך כלום כמו שנת' למעלה (אבל אסור לאכיל מאכלים הניכרים שהם לרפואה ע"ד שית') אבל אם אין לו אפי' מקצת חולי אלא לז' מיחוש בעלמא אסיר לעשות לו אפי' ע"י נכרי שים דבר הניכר שהיא לרפואה כמי שנת' למעלה: **כא** כל שאסיר לעשות ע"י ישראל לז' אסור אפי' ע"י החולה בעצמו אבל כשעושה לו הנכרי מותר לחילה לסייעו קצת כגון נכרי המוחל לעין ישראל בסוף החולי שהוא קודחת מעט מותר לו לפתוח ולסגור העין שיכנס בת החול יפה שמסייע אין בו ממש לז' כל שהיה יכול הנכרי לעשותי בלבדו בלא סיוע הישראל אלא שלא היה הישראל מעכב על ידו כמי שנת' למעלה לז' ואפי' כשהנכרי עושה לו מלאכה גמור' במק' שמתיר מותר לחילה לסייעו בענין זה שנת' (ואע"פ שהמסייע למלאכה נמורה היא שבות גמור' מד'ס כמ"ש בס' ש"ו ואף בשמסייע לשבות עכ"פ היא שבו' דשבות מ"מ כאן כיון שהתיר' שבת אמירה לנכרי לצורך החולה ה"ה שיש להתיר שבות הסיוע כיון שיש בו ג"כ צורך החילה שע"כ נעשית הרפוא' יותר בטיב ממה שהיתה נעשית ע"י הנכרי לבדו כגון סגירת העין שיכנס בו החול יפה וכן פתיחת העין להכני' בו החול אי לפתיחת הפה להוציא השן אף שהיה הנכרי יכול לעשותה בלבדו מ"מ לא הצריכו חכמים לכך להטיל זה על הנכרי ישלא יעשהו מי שהדבר שייך לו לעשותי דהיינו החילה בעצמו אבל כשהנכרי עושה שאר דבר האסיר אפי' מד'ס אין לישראל (אחר) לסייעו בעשייתו כיון שאין צורך כלל בסיועו שהרי הנכרי יכול לעשותי בלבדו אבל אם יש איזה צורך בסיועו שיע"כ נעשית הרפוא' יותר בטיב ממה שהיה ע"שה הנכרי בלבדו לז' מותר אף לישראל אחר לסייעו קצת) לז' ואם א"א להעשות כלל בלתי סיוע הישראל אסור אף לחילה עצמו לסייע:

כב לז' מותר לומר לנכרי לעשותי תבשיל לקטן שאין לי מה לאכול שכתם צרכי קטן דינם כצרכי חולה שאין בו סכנה לז' ומותר להאכילו מוקצה אפי' בידים אם אי אפשר בענין אחר:

כג 'לא התירו אמירה לנכרי בשביל חולה אלא כשצריך לה בשבת אבל לא צריך מיצאי שבת:

כד קהקו דם ונצטנן סכנה היא ועושין לו מדורה בשבת אפי' בתקופת תמוז קא אבל לחולה אחר אע"פ שיש בו סכנה מ"מ אין בצינה סכנה לו שאפשר לחממו בבגדים לכן אין עושין לו מדורה אלא ע"י נכרי אא"כ אין שם בנדים לחממו בהם ולהאמרים שכל חולה שיש בו סכנה עושין לו ע"י ישראל כל מה שרגילין לעשות לו בחיל אע"פ שאין במגיעת הדבר ההיא סכנה (מ"מ) מותר לעשות לו ג"כ מדורה ע"י ישראל כדרכו בחול (וכבר נת' למעלה היאך יש לנהוג במדינות אלו):

כה קב אין נותנין יין לתוך העין מפני שניכר הדבר שמתכוין לרפואה אבל מותר ליתנו ע"ג העין מפני שאינו נראה אלא כרוחץ ולא כמתכוין לרפואה קב והוא שאינו פותח וסוגר העין אבל אם פותחה וסוגרה שיכנס בה תיין ניכר הדבר שמתכוין לרפואה ואסור קב ועבשיו שאין דרך לרחוץ בין אסור בכל ענין כשמתכוין לרפואה:

כו קס חוק תפל דהיינו כל שלא טעם כלום משניעור משינתו והוא חוק ומרפא אסור ליתנו אפי' ע"ג העין שאינו נראה כרוחץ שאין דרך לרחוץ ברוק מפני מאיסותו קו אבל אם רוחץ פיו במים ואח"כ מעבירם על עיניו אע"פ שרוק תפל מעורב קו נשע

מסמט
ס"ע

לז' מ"א

לז' מ"א
כ"ב

לז' מ"א
שבת ל"ג
לז' מ"א

א"ת"ר ת"ת

א"ת"ר ת"ת

לז' מ"א
לז' מ"א

לז' מ"א
כ"ב
רע"ז

לז' מ"א
לז' מ"א

לז' מ"א
כ"ב

לז' מ"א
קט"ו

לז' מ"א
ק"ב

לז' מ"א
כ"ב

לז' מ"א
רע"ז

לז' מ"א
קט"ו

לז' מ"א
ק"ב

לז' מ"א
קט"ו

לז' מ"א
קט"ו

לז' מ"א
קט"ו

לא נוכל לידע זה. ואף שברמב"ם פ"ט משבת ה"ו איתא שלרכך דבר קשה ולהקשות גוף רך חייב משום מבשל הוא משום דזהו השינוי אבל יבוש בעלמא אין זה הקשאת גוף רך דאף לאחר ההתייבשות אינו דבר קשה ולכן כיון שלא ידעינן שינוי בו עיינו לא ידעינן אם הוא בשול ואין להתיר לבשלם אח"כ. ואף בכלי שני יש לאסור דאולי מתבשלין גם בכלי שני. ולכן יש לתקן הטיי מע"ש לגמרי כדאיתא במ"ב ס"ק ל"ט ע"י.

ידידו.

משה פיינשטיין

פימן פו

בענין לערב בע"ש הרפואה במאכל
שלא יהיה ניכר לאחרים אם יש בזה
ג"כ האיסור ליקח בשבת

ר"ח מנחם אב תשכ"ב.

מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר שלמה אליהו מילער
שליט"א.

הנה דבר לערב סממנים לרפואה בתוך מאכל ומשקה מערב שבת שנסתפקת אם יש להתיר ליקח בשבת דדמי להא דאמר מר עוקבא אמר שמואל בשבת דף ק"ח שורה אדם קילורין מע"ש ונותן ע"ג עיניו בשבת ואינו חושש. ופרש"י הטעם דלדידיה כיון דאצרכוהו לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למיגזר ומאן דחזיגהו סבר דרחיצה בעלמא היא דקסבר שהוא יין. שלכן גם כשיערב רפואה מע"ש בתוך מאכל יש להתיר שלדידיה איכא היכרא מה שהוצרך ליתן לתוך מאכל מע"ש ואחריני הרואין יאמרו שאוכל רק המאכל. הנה לדבריו גם בשבת יש להתיר לו לערב במאכל דלדידיה וגם לאחריו אף כשיערב בפניהם הא איכא היכרא מה שבלא נתינה להמאכל אסור אף כשיהיה מותר ליתן בשבת. אבל הנכון לע"ד דלא זה שיצטרך ליקח הרפואה בשינוי שזה יהיה היכר על האיסור דעשית הסממנים בשחיקה ובשול הוא ההיתר. משום דיש לחוש שאם יהיה מותר ליקח הרפואה בהיכר וסימן יבואו ליקח גם בלא סימן דכמו שיכול לשכח איסור השחיקה והבשול ע"י טרדתו ברפואתו יכול לשכח ג"ו שהצדיכיהו ליקח במאכל ומשקה. אבל מה שמותר בקילור כששראו במים ע"ש הוא משום דדרך הנחת הקילור על העין הוא לשרותו במים בשעה שרוצה להניחו והוא דבר המותר ואסרו לו גם זה לעשות בשבת אלא שישרה

שאסור ואם התנה שיתן לו באמריקא יותר דאלארס כפי שיוכל לקנות הסך מעות מאראקא. היה זה ריבית קצוצה וכשלא התנו יהיה זה ריבית מאוחרת. דדמי זה לשינוי בזמן דריש איזהו נשך באזופיה מאה בק"כ ולבסוף הק"כ שוים רק דנקא כהמאה דמתחלה שאיפסק בש"ע יר"ד סימן ק"ס סעיף כ"א דאסור מדאורייתא דבתר הלואה אזלינן. וכ"כ הוא בשינוי מקום. ולכן ישלם לו רק סך הדאלארס שהלוה לו שם. ואף אם ביקש ממנו הלואה מעות מאראקא שנתן לו דאלארס בחשבון מעות מאראקא נמי אסור מדרבנן.

ידידו.

משה פיינשטיין

פימן פה

בעלים של טיי שנתייבשו על האש אם
נחשבו כמבושלים

כ"ז מנחם אב תשכ"א.

מע"כ ידידי הנכבד מו"ה ר' שמעון שראן
שליט"א.

הנה העלים של טיי אף שמתייבשים על האש פשוט שאינם בדין מבושלים לומר שאין בשול אחר בשול ויהיה מותר לערות עליהם מכלי ראשון דהא הנידון הוא רק שאולי יתחשב כמו דבר שנאפה ונצלה שיש בשול אחריהם כמפורש בסימן שי"ח סעיף ה', ורק מה שנתהשל במים אין בו משום בשול. ואף הרמ"א שהביא שם שיש מקילין אפילו בכלי ראשון דסברי דאין בשול אחר אפיה כדאיתא במג"א סק"כ. מ"מ הא מסיק דנהגו לאסור אפילו בכלי שני כל זמן שהיך סולדת בו. אבל מסתבר שהעלים אין להחשיבם גם כנאפים וניצלים בזה שנתייבשו ע"י האש דהיבשות אין זה אפיה וצלי דענין אפיה ובשול וצלי הוא שיעשה זה שינוי בהדבר. וראיה לזה משבת דף מ' שאיכא מ"ד דסובר דשמן אף שהיך סולדת בו אין בו משום בשול. והרי כיון שהיך סולדת בו הרי נתחמם שיעור הבשול ומה לנו יותר אלא הוא משום דאין החמום לבד ענין הבשול אלא כשהחמום עושה איזה שינוי בהדבר וסובר מ"ד ההוא דבשמן לא נעשה כלום ע"י החמום ולכן אין בו משום בשול. ומ"ד דיש בו משום בשול לא פליג על זה אלא שסיבר דהוא עושה איזה שינוי. ומזה יש למילף גם להתייבשות ע"י האור שאם זה לא עשה שינוי בהדבר אין ההתייבשות עצמו בשול וזה הרי אנן

התינוק או האיזמל ד' אמות ברה"ר משום שאין הכל טרודין במילה ובהזאת סמא מת שחל שביעי שלו בעה"פ שחל בשבת שגורין שמא יעבירנה ד' אמות ברה"ר הוא משום שאף שאין טרודין בהזאה הרי טרודין כולם בפסחיהם ולא מדכרו ליה. א"כ גם מילה שחל בשבת ע"פ יגורו בשביל זה שטרודים כולם בפסחיהם, וגם מ"ט אסרו בהזאה בכל שבתות השנה שלא טרידי כו"ע, הנכון לע"ד דגזירת כל שבתות השנה בהזאה הוא משום מתקן גברא כמפורש ברש"י פסחים דף ס"ה, ורק בשבת שחל בע"פ הקשה הגמ' שם בדף ס"ט שתדחה שבת משום פסח כמפורש שם לשון זה בגמ'.

והקושיא היא רק לר"א, דלר"ע לא קשה כלום דאף בשביל איסור שבות דמתקן לא התירו והעמידו דבריהן אף במקום כרת. אבל לר"א אף שנימא כדסובר רבה שטמא אף כשיכול ליטור לא רמי חיובא דפסח עליה, הוא רק לחיוב כרת דהא בהכרח איכא חיובא עליה ליטור מטומאתו כדא"ר יצחק ב"ר"ה דף ט"ז חייב אדם לטור את עצמו ברגל מקרא דובנבלתם לא תגעו ופסק כן הרמב"ם בפט"ז מטו"א ה"י ומשמע מלשונו שהוא מדאורייתא כדכתב שם המלי"מ וכ"ש שיש עליו חיוב ליטור ברגל דפסח בשביל קרבן פסח דחמור. וגם הא תיקנו בשביל זה לקרא פדשת פרה בג' שבועות קודם הפסח שהוא להזהיר את ישראל לטור עצמם כדי שיעשו פסחיהן בטהרה. וזה סגי לר"א לדחות איסור הזאה בשבת שהוא מצד מתקן. ואף אם נימא שחיוב הטהרה ברגל הוא רק מדרבנן כדסובר כן הרמב"ן בחומש פ' שמיני וכדמשמע מהכ"מ שכן סובר גם הרמב"ם ולרבה הוא כן גם ברגל דפסח, מ"מ אם היה החיוב ליטור מדאורייתא היה מדהא איסור מתקן דהזאה אף אם היה אסור מדאורייתא, לכן כשחיוב טהרה הוא מדרבנן יש לו לדחות איסור מתקן דהוא מדרבנן. ותירץ רבה דהוא אסור מגזירה שמא יעבירנה ד' אמות שזה אינו דוחה משום דחיובא דכרת דפסח לא רמי על הטמא שלא חזי, ולא מבטיח אם חיוב הטהרה הוא מדרבנן שלא היה דוחה איסור העברה שלכן שייך לגזור, אלא אף אם וחיוב הטהרה הוא מדאורייתא נמי, דמאחר דאינו חייב כרת כשלא נטור הרי אין עליו חיוב הפסח שידחי מצד מכשירי הפסח אלא שהוא מצד שיש עליו להתחייב בפסח שהוא חיוב אחר שעשה הפסח עליו שאין להחשיב חיוב טהרתו אף שהוא כעצם מציוו רק כמכשירין לחיוב הפסח שלכן יש לו לדחות לר"א איסור הטהרה עצמה מצד מתקן דהיא ההזאה לבד ולא להתיר גם להעביר ד' אמות ברה"ר שהוא מכשירין למכשירין, שכל אלו שדחין לר"א מכשירין הוא המצוה עצמה אחר

מע"ש, הוא ההיכר שיזכירו שאסור לעשות שום דבר לרפואה כיון שאף מה שהדרך ללקיחת הרפואה בשעת מעשה והוא דבר היתר אסור, ולא יבא להתיר גם בשבת כשישכח לשרות מע"ש דכמו שאין לחוש כשאסור ליקח הרפואה שיקח באיסור כך אין לחוש כשאסור השריה שהוא הכנת הלקיחה שישירה ויכנינה ללקיחת הרפואה, ובלא השריה הא אינו יכול להניחה על העין. אבל כשלרפואה עצמה אין צורך שוב לעשות כלום ורק שיצריכוהו סימן והיכר בעלמא שיתן לתוך מאכל לא ראו חכמים לסמוך ע"ז. ויותר מסתבר בהיתר שריית קילורין מע"ש שכיון שהוא הדרך לשרות בשעת הנחת הקילור על העין הוי זה ששרה בע"ש כהתחלת הנחה על העין שלדידיה נחשב כהניח על העין כבר מע"ש מצד שהצריכו לעשות התחלת ההנחה ע"י השריה שעושים בשעת ההנחה, ולפי"ז ודאי לא שייך להתיר במה שיצריכוהו לעשות דברים שאין צורך להרפואה ואין להתיר בהיכרים אלו. ואתה כתבת ג"כ שאולי חלוק ולא נראה לך והוא משום שלא כתבת טעם לחלק אבל הוא טעם מוכרח כדבארתי.

ויש לפילף מזה רק למיני רפואה שצריך ליקחם ע"י שיערבם באיזה מאכל ואיזה משקה והדרך שהוא בעצמו נותן לתוך המאכל והמשקה בשעה שצריך ליקח הרפואה שיהיה מותר ליתן להמאכל והמשקה בע"ש וליקח בשבת אם לאחרים לא יהיה ניכר שהוא רפואה שיאמרו שהוא רק מאכל והוא רק משקה. וזה דמי ממש להא דשורה קילורין מע"ש. וגם הוא דוקא כשעושה הרפואה לא יכין בעדו גם זה ליתן בהמאכל והמשקה שצריך, דגם בשריית קילורין פשוט שלקנות קילורין שריין והחולה לא יצטרך לעשות כלום אלא הנחה על העין לבד יהיה אסור דהוא כרפואה שלא חסר כלום להחולה לעשות שאסור, ורק ברפואות שהחולה צריך לעשות בשעת לקיחת הרפואה כקילורין שצריך לשרות, וכן הרפואות שצריך החולה ליתנם למאכל ולמשקה בשעת לקיחת הרפואה מותר כשעשה זה מע"ש מטעמים - לעיל.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן פז

בבאור חלוק הר"ן מילה מהזאה

בעה"י א"ח סוכות תשי"ט.

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר דוב נוסבוים שליט"א.

מה שהקשה כתרי"ה על תירוץ הר"ן רפ"ד דר"ה בזה שלא גזרו במילה שחל בשבת שמא יעביר

שולחן שלמה - ערכי רפואה ב: אוירבאך, שדמה זדמן בן חיים יהודה ליב - לייזרזון, שמחה בונס (4) {0} עמוד מס

לקיחת תרופה ברציפות אם כוללת גם בשבת

מי שחייב על פי פקודת הרופא לקחת תרופות במשך כמה ימים רצופים ושבת ביניהם, רק אם הוא כבר התחיל לקחת¹ וההפסקה תגרום לו נזק - וגם איחור הרפואה הוי בכלל נזק -, או שהרפואה היא רק בשמונה ימים רצופים אשר מוכרח להיות שבת ביניהם, כי אז מותר². ומה שמצינו מחלתית המבואר בשו"ע סי' שכ"א סעיף י"ח וברמב"ם הלכות שבת פכ"א הלכה כ"ב שאם התחיל קודם השבת מותר לו ליקח גם בשבת, שאני התם דמיירי באופן שיחלה אם יפסיק באמצע ואילו כאן מיירי במיחושים^[2].

ג. ובתשובה לשואל כתב מרן זללה"ה: היינו זמן קצר כגון 3 ימים שיכול להפסיק ולהתחיל מחדש, מ"מ עצם איחור הרפואה חשיב נמי נזק.

ובתשובה אחרת כתב להבהרת הדברים: אם התחיל [לקחת את התרופה] ביום ה' [או ביום] ו' אשר אם יפסיק בשבת יגרום לו נזק, דאל"כ יוכל [מתחילה] להמתין וליקח [את התרופה בימים] א' ב' ג', [בכה"ג שרי להמשיך בשבת].

ד. כתב באורחות רבינו ח"א סי' רי"ד: סיפר לי הגר"נ (שליט"א) הוראה ששמע ממרן החזון אי"ש זצוק"ל. כל רפואה שצריכים לקחתה ברציפות כמה ימים (אף פחות מז' ימים) מותר להתחיל לקחתה מיד ולהמשיך לקחתה אף בשבת. והטעם דרך במיחוש בעלמא אסרו רפואה בשבת משום דיעבור מעצמו. אבל במחלה, אף שאין בה סכנה, לא אסרו לקחת תרופות, דחז"ל לא אסרו במקום מחלה. ואם צריך לקחת תרופות כמה ימים א"כ אין זה מיחוש בעלמא רק בגדר מחלה ומותר. ספרתי ע"כ למור"ר - הגר"י קנייבסקי זללה"ה - והתיר על סמך כן, ע"כ. ועיין במנחת שבת סי' צ"א סעיף ט'.

ובאגרות משה או"ח ח"ג סי' נ"ג אות א' כתב לחלק, וא"ד: בדבר חולה שאין בו סכנה באופן שאסור לו ליקח רפואה בשבת והתחיל לקחת בחול כדורי רפואה שנקראו פילן שצריך ליקחם לדברי הרופא משך עשרה ימים רצופין ואם יפסיק יום אחד לא תפעול הרפואה כלום אם מותר ליקח בשבת, הנה לכאורה לא מוכן צד ספק ההיתר בזה אלא דאולי מצד הפסדו הגדול בחולי זה שלא יוכל להרפא בדרך הטבע מצטער ביותר בשביל זה שלכן אולי יתחשב כמיחוש שמצטער טובא שנוכח ברמ"א סימן שכ"ח סעיף י"ז, אבל הא אין הטעם מצד הצער אלא משום שנחלה כל גופו מצד הצער מחמת שאינו יכול לסבול הצער, ולא מצד צער בעלמא שמצטער על מה שלא יתרפא אף שזהו לאינש צער גדול אין להתיר. ואם הוא איש כזה שמחמת שלהתרפא בהפילן צריך עשרה ימים רצופין שא"א בלא שיקח גם בשבת ולא יוכל להתרפא יחלה מצד זה בחולשת העצבים שקורין נערוון שיהיה חשש להמחלה שנקרא נערוון ברעק דאז הוא ודאי בדין מיחוש שמצטער כל גופו שיש להתיר שיקח בשינוי קצת השייך לשנות גם ברפואת לקיחת הפילן אף שלא שייך שינוי בהבליעה, דהוא כהסברא השלישית שם, ואם א"א בשינוי יש להתיר גם בלא שינוי כשיטה ראשונה שם, אבל אין מצוי אנשים כאלו ובסתם בני אדם יש לאסור, ע"כ.

תרופות

השימוש
בהן
בשבת

מנחת חסד

תרופות

השימוש
בהן
בשבת

המסת גלולות מע"ש כדי לקחתם בשבת

א. הר"ן והמאירי - שבת דף ק"ח ע"ב - פירשו דברי הגמ' שורה אדם קילורין מערב שבת וכו' ששורה עשבים במים ונותנין על העין וטעם ההיתר הוא מפני שלא ניכר וחושבים שרוחץ במים סתם, ולפי"ז נראה דכל סוגי טיפות מותר לרחוץ בהם רק לא לשים אותם כדרך שעושין לרפואה. ועיין בתוס' - ד"ה ומתרפאת, שבת דף י"ח ע"א - דההיתר שמצינו כאן איירי בבריא אבל לרפואה אסור. וברש"י - דף ק"ח ע"ב ד"ה ונותן ע"ג עינו - דסבר דשורין דאמרינן הוא ביין יתכן דלשיטתו מה שצריך לשרות מערב שבת הוא משום צובע כיון דמכוין שיהא נראה כיון אך אילו היה מים היה ג"כ מותר, אולם יותר נראה דלא שרי, רק מפני שעושה את סמי הרפואה מערב שבת ה"לכן לא היישינן דיבא לעשות איסור כיון שהפעולה בקילורין שהוא כעין שחיקה, היא נעשית בערב שבת אבל אם נחיר לו בשבת עצמה הוא עצמו יבא לטעות שמותר להכין קודם ולהתרפאות אח"כ. ויעוין בתוס' רי"ד הישן דיתכן דכונת הגמ' דשורה אדם הוי אפילו בשבת וגם משמע בדבריו דלא נאסר אלא משום מראית עין.

עכ"פ נראה שיכולים ליקח כדור ולהמיס אותו¹ מערב שבת ולשתותו בשבת ומסתבר דה"ה נמי שיכול לשחקו ולערבו בסוכר באופן שלא ניכר, אולם לכסותו כמות שהוא בתוך אוכל לאו כלום הוא כי זה חשיב כמו חדרי חדרי דשנינו - שבת דף קמ"ו ע"ב - כל דבר שהוא אסור משום מראית העין אפילו בחדרי חדרי אסור, ורוק תפל נאסר משום דניכר^[3].

ב. מותר להמיס מבעוד יום גלולות בתוך מים או משקה אחר ולשתותם בשבת, ואם רגיל הוא גם בימות החול לערבב טיפות תרופה במשקה ולשתותו לשם רפואה, בכה"ג גם אם הכין את הכל מבעוד יום אסור לו לשתותו בשבת, דלא התירו כששורה הקילורין בערב שבת רק מפני שבדרך

ה. כל זה הוא לשיטת רש"י שהשרייה צריכה להעשות בערב שבת בדוקא, אבל לדעת התוס' ישנים דלעיל משמע שאפשר לשרות את הקילור בשבת עצמה דהשרייה היא השינוי. וגם לדעת רש"י דסובר שהשרייה צריך לעשות מע"ש, ודאי עצם השרייה הוא שינוי אלא דלא סגי שיעשנה בשבת רק מערב שבת (הגר"ע אויערבאך שליט"א - עטר"ש ח"ז).

ו. ובתשובה לשאלה אודות אדם שמותר לו לקחת תרופה מסויימת בשבת, אם עדיף שיקח כדור (pill) או טיפות (drops), השיב לי מרן זללה"ה שאין נפק"מ, אך אם יוכל לטפסף קודם שבת את הטיפות לתוך כוס מים שפיר טפי אולם הרבה פעמים זה פוגם בתרופה, ע"כ.

תרופות

השימוש

בהן

בשבת

כלל אין רגילים על ידי שרייה ולכן ליכא למיגזר לגבי ידידיה כיון שהוא יודע שהוא משנה מהרגיל. - ועיין שבת דף י"ח ע"א בתוס' ישנים על תוד"ה ומתרפאת - משא"כ אם רגילים תמיד הכי, ליכא כלל שינוי לגבי ידידיה ואסור.

ומהאי טעמא אין להקל ולהתיר לחולה צרבת לשתות תמיסת סודה, אלא בשעת הדחק, ומכל מקום יתכן דהא גופא ששותה תמיסת סודה מתערובת של אתמול, ג"כ ניכר [4].

תרופות למניעת מחלה, נטילתן בשבת

נלענ"ד דבאדם שעלול בקל להצטנן ולקבל דלקת ריאות (pneumonia) או מחלה אחרת אשר לאחר שיחלה בה יהיה מותר להתעסק בגינה ברפואה אפילו בשבת, דלמה אנו צריכים להמתין עד שיחלה אם אפשר למנוע את המחלה שלא תבא, ולכן מותר ודאי להשתמש בויטאמינים אם יש לו צורך לקחתם בכל יום וגם בשבת.

ואין להקשות מהרדב"ז - ח"ג סי' תקע"ו, הובא בדע"ת סי' שכ"ח סעיף י"ז - בדין יהודי הנתפס בבית האסורים בשבת ואין לו מה יאכל, אם מותר לומר לעכו"ם להביא לו מאכל בשבת כדי שלא יתענה כל היום, והשיב דאי משום שלא יחלה על ידי התענית אין להתיר אפילו שבות דכמה מתענין ואין נחלים, ועוד דאין להתיר שבות בשביל שלא יחלה כיון שהחולי עדיין לא בא. ולכאורה דמיא לנדונינו וקא אסר הרדב"ז, די"ל דהרדב"ז מיירי היכא שזה ספק אם יחלה דמי יימר שיחלה כשלא יאכל וכמו שכתב הרדב"ז עצמו דכמה מתענים ולא נחלים, ולכן במצב כזה אין להתיר, אבל היכא שידוע ברור שודאי יחלה אם לא יקח את התרופות, בודאי מותר לקחת ואין צריך כלל להמתין עד שיחלה ורק אז יקח את התרופות, אלא יקח מיד את התרופות כדי שלא יחלה!

ו. ובענין זה כתב הגרמ"פ זללה"ה וז"ל: בדבר החולה במחלת אסטמא באופן קל, שצריך ליקח סמי רפואה רק בזמן שמתאמץ הרבה, וכשילך בשבת לביהכ"נ יצטרך ליקח סמי רפואה, אם מותר לו לילך לביהכ"נ שלא יתבטל מתפילת הציבור וקריאת התורה, אף שיצטרך בשביל זה ליקח הסמי רפואה. וכוונת כתר"ה הוא ודאי כשבלא לקחת סמי הרפואה אחר שילך לביהכ"נ יצטער הרבה או שיפול למשכב, כי בל"ז הא כיון שליכא סכנה יהיה אסור ליקח סמי רפואה.

הנה לכאורה פשוט מאחר שבשביל ריפוי עצם המחלה אינו לוקח סמי רפואה, והוא כיוון שע"פ דעת הרופאים אין להמחלה דאסטמא רפואה ממש, והרפואה הוא רק לסלק צער וחולי שאפשר להעשות בשביל הליכתו, שע"ז לא יעשה חולה ולא יהיה לו צער - שנמצא

לא להפיג את הטעם). אבל הסובל מצרבת בצורה קבועה והרופא נתן לו תרופות למניעת הצרבת, מותר לאוכלם גם בשבת.

נטילת תרופות
בדרך שונה
מימות החול

ה. מה שאמרנו שלכואב כאב קל אסור לקחת שום תרופה בשבת, וכדלעיל סעיף ג, אינו אלא אם לוקחה בדרך הרגילה בימות החול, אבל מותר * לערבב מבעוד יום טיפות תרופה במים או במשקה אחר ולשתות את התערובת בשבת (כג), וכן מותר להמיס מבעוד יום גלולות בתוך מים או במשקה אחר ולשתות את התמיסה בשבת (כד). ודבר זה התירו הואיל ואין רגילים לקחת תרופה זאת בצורה זו והוא הכין אותה מבעוד יום, ובלבד שלא יהא ניכר לאחרים ששותה את המשקה הזה לרפואה (כה). אבל אין היתר לערבב טיפות תרופה במשקה או להמיס גלולות במשקה בשבת או ביו"ט, ולשתות את שהוכן בו ביום (כו).

ואם הוא רגיל לערבב בימות החול טיפות תרופה במשקה ולשתותו לשם רפואה, אסור לו לשתות תערובת כזו בשבת, גם אם הכין אותה מבעוד יום (כז). * כל פעם שעומדים להכין תערובת שכזו, יש לשאול דעת רוקח, אם מבחינה רפואית אפשר לעשות זאת.

כאב ראש

ו. החש בראשו, והוא מתחזק והולך ככריא, וגם אין לו חום מעל לרגל אצלו (כח) - אסור לו לקחת כל תרופה (כט). ואם הוא מרגיש שאינו יכול לעמוד על רגליו, או שיש לו חום למעלה מן הרגל, הרי דינו כדין חולה שאין בו סכנה ומותר לו לקחת תרופות (ל), וכמבואר לעיל פרק לג סעיף ד, וראה להלן סעיף טז.

כאב שיניים

ז. מי שחש בשיניו במעט, אל יקח כל כדור להרגעת הכאב (לא), אבל מותר לו לשתות משקה חריף שדרך בני אדם בריאים לשתותו, כמו ברנדי או יין-שרף (לב), ויקפיד לגמוע את המשקה בבת אחת ולא לשטוף בו את הפה ושוב להפליטו (לג), ואפילו להשהותו בפיו ולבלוע אותו לאחר זמן אסור (לד). ואם הוא סובל מכאב-שיניים עד שהוא מצטער הרבה ונחלש כל גופו (לה), מותר לו לקחת תרופה לשיכוך הכאב, ובשעת הצורך גם מותר לומר לרופא נכרי לעקור את השן (לו), או לטפל בה למניעת הכאב.

דף שפה. (כג) מהא דסי' שכח סע' כא, ועיין קצוה"ש סי' קלח בבדה"ש ס"ק לא ד"ה כ' המנחת שבת. (ד) שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, וכדלהלן הערה כז. ועיין גם בסוגיא דביצה יח א בהא דמדלין בדלי טמא, וע"ע שו"ת אג"מ או"ח ח"ב סי' פו. (כה) עיין קצוה"ש סי' קלח בבדה"ש ס"ק ג. (כו) עיין דעת תורה סי' שכח סע' לז סוד"ה וכל. (כז) שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דלא התירו כששורה הקילורין בע"ש רק מפני שבדרך כלל אין רגילין ע"י שריה, ולכן ליכא למיגזר לגבי ידיה כיון שהוא יודע שמשנה מן הרגיל, עיין שבת יח א בתו"י על תוד"ה ומתרפאת, משא"כ אם רגילים תמיד הכי, ליכא כלל שינוי לגבי ידיה, עכ"ד, וע"ע שו"ת אג"מ הנ"ל. (כח) עיין לעיל פל"ג הערה ב. (כט) עיין שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' לה (ב), קצוה"ש ח"ז דף ק. (ל) ע"ש ושם, ועיין מנחת שבת סי' צא ס"ק יז ו-לח ובמנחה חדשה שם. (לא) סי' שכח סע' לב. (לב) שם. (לג) שם, וע"ש בא"א (בוטשאטש) סע' לז. (לד) שם ובמ"ב ס"ק קא ו-קב, ע"ש דבמקום צער גדול מותר להשהותו בפיו ושוב לבלוע. (לה) שם במ"ב ס"ק קב. ועיין לעיל הערות ד ו-י. (לו) שם סע' דף שפה.

פרק לד

הערה ז

לפני ושמעתי הראשון לכתוב: אולם שמעתי.
שם. בסוף ההערה אחרי ושמעתי: למחוק את התיבה קוץ (פעמיים).

אוצר החכמה
אוצר חסידות

הערה כא

להוסיף בסוף: ומ"מ יתכן דהא גופא ששונה מתערובת של אתמול ניכר ג"כ.

הערה עו

אחרי "תגרום לו נזק" להוסיף: והוא כבר התחיל; ובמקום "דוקא מספר" לכתוב "רק בשמונה".
שם. במקום יש להקל לכתוב: מותר.

1034567

הערה קח

לפני ולכן י"ל להוסיף: ואף ששעון כולם לובשים ולא מתביישים ואילו מכשיר שמיעה מטמינים, מ"מ מנ"ל לחדש דלא חשיב משום כך כקמיע מומחה להיות לו כאוזן לשמוע.

שם. לפני עכ"ד להוסיף: ועוד הוסיף הגרשז"א שליט"א דמותר לדבר בשבת עם אדם שלובש מכשיר שמיעה, דהקולות העוברים דרך המכשיר אף שמקטינים או מגבירים את פעולת חלק ממעבירי הקול, אך מ"מ הואיל והשינויים הם פחות אפי' מרגע כמימריה אין זה בגדר של בונה וסותר אף לדעת מרן החזו"א זצ"ל. אולם במכשיר כזה אשר השינויים הם בחוט שמוליך את הזרם, ולדעתו של החזו"א, לא ברור לי.

הערה קיא

לפני שמעתי להוסיף: ובפרט שהישור לא נעשה מיד רק במשך זמן ארוך ואין התיקון ניכר מיד, ולא דמי למש"כ המ"ב סימן של ס"ק לה, דהתם מתעסקין הרבה פעמים לפשוט ולכרוך וכאן ה"ז נעשה מאליו.

פרק לה

הערה מח

לפני עכ"ד להוסיף: וגם העור שעליה משום דבטיל לגבי החבית וחשיב כקליפה וגם כאן גם הסיבים הנקרעים בטלים לגבי העיקר דחשיב רק פירוק ולא קריעה, אך אעפ"כ בטלה דעתי הואיל ויש שחוששים בזה לאיסור תורה.

ב. מותר להוציא מוגלה ממורסא בשבת ע"י שמנקבים אותה ביד או במחט וכדו' - עי' סי' שכ"ח סעיף כ"ח - ולא תיקשי דכיון דהגזירה של שחיקת סממנים מעיקרא גזרו אותה על המצטער, כדי שלא יבא לידי עבירה וא"כ נגזור גם במורסא שיהא אסור להוציא ממנה את הליחה מהאי טעמא¹, דשאני מורסא דבפעולתו אינו מרפא רק מוציא את המוגלה והלכך שרי כיון דלא חשיב רפואה^[14].

דלגלג

פירוש המשניות

ג. ובתשובה למקשן דלכאורה בביה"ל ד"ה כרי כתב המשנ"ב בשם הפרמ"ג דמותר להוציא ליחה רק ביד ולא בכלי דהיינו בשינוי, ובפרמ"ג א"א ס"ק י"ד מבואר דמפסי מורסא שרי בשינוי דומיא דחולה שאין בו סכנה, כתב מרן זללה"ה: כל הדיון שבביה"ל הוא רק על זה דעכ"פ הוא עושה פה ע"י שינוי אף שכוונתו להוצאת ליחה, ולא בנוגע לרפואה בשבת אשר שם אמרנו שאין זה כלל בגדר של רפואה, ע"כ.

ממנו למי שצריך לו הרפואה, אלא"כ דינו כחולה שאין בו סכנה שמותר לו ליקח רפואות בשבת כמ"ש [שמה].

היוצא מכלל דג"ל:

תרופה שנאכלת כמו שהיא כמו כדור [גלולה] או טיפות וכדו', וכעת מחמת איסור רפואה בשבת מערב את התרופה בתוך מאכל או משקה, כדי שיהיה יכול לאוכלו או לשותותו בשבת לאדם שאסור לו רפואה בשבת, דינו כדלהלן:

א. אם עירב מערב שבת את התרופה [שנאכלת כמות שהיא] בתוך מאכל או משקה, באופן שהתרופה ניכרת במאכל או במשקה, מותר לאוכלו בשבת למי שאסור לו רפואה בשבת בתנאי שיהיה על המאכל או על המשקה שם מאכל צריאים, והיינו שאין הצריאים נמנעים מלאוכלו מחמת התרופה המעורבת בו, מפני שאין התרופה מזיקה לאדם צריא, וכגון אם מערב תרופה להורדת החום או ויטמינים וכיו"צ דמיקרי מאכל צריאים.

ב. אכל אם מעורב במאכל או במשקה תרופה שיש בה חומר שמזיק לאדם צריא, וניכרת התרופה במאכל, אסור לאכול מזה בשבת לאדם שאסור לו רפואה בשבת דלא מיקרי מאכל צריאים, וכגון שעירב במאכל אנטיציוטיקה וכיו"צ.

ג. אכל אם עירב את התרופה מערב שבת במאכל או במשקה באופן שלא ניכר כלל התרופה במאכל או במשקה, מיקרי מאכל צריאים, אף אם מעורב בה תרופה שמזיקה לאדם, ומותר לאוכלו אף לאדם צריא או למי שאסור לו רפואה בשבת, אפילו אם האוכלו יודע שמעורב בו תרופה.

ד. ודע דבאופנים שהתרנו לאכול בשבת מאכל או משקה שמעורב בו תרופה וכנ"ל, היינו

הרפואה, ואף להחולקין עליו דס"ל דמות כשאוכלו לרעבון ולא לשם רפואה [שמה] מ"מ הכא שהכינו במיוחד את התערובת של התרופה אפשר דגרע.

ונראה דגדר שבני אדם נמנעים מלאוכלו מחמת הרפואה המעורבת במאכל [כשניכר תערובת הרפואה בהמאכל] הוא, שאם יש בתרופה איזה חומר שמזיק לאדם ואינו נכרך לו לרפואה [מ"מ מועיל לחולה להתרפות ממחלתו] וכגון אנטיציוטיקה וכדו' שיש בזה חומר שמזיק לאדם, אין זה מיקרי מאכל צריאים, אף אם אוכלו רק פעם אחת דאפשר שלא יזיק לו מ"מ בני אדם צריאים ימנעו מלאוכלו. אכל אם מערב תרופה להורדת החום או ויטמינים וכיו"צ דאין זה מזיק לאדם ולא ימנעו מלאוכלו, שפיר מיקרי מאכל צריאים.

וב"ל זה כשעירב את התרופה במאכל צריאים וניכר הרפואה במאכל וכנ"ל, אכל אם עירב את התרופה ולא ניכר כלל שיש רפואה במאכל או במשקה, נראה דמיקרי מאכל צריאים, אף אם מעורב בו תרופה שמזיק לאדם צריא, דלעצמו יש היכר ממה שהולכרו לערב מערב שבת ולא בשבת, ולאחרים ההיתר מפני שלא ניכר, וכאן שלא ניכר התערובת של התרופה שפיר מיקרי מאכל צריאים, ומותר לאוכלו בשבת, אפילו אם יודע שמעורב בו התרופה.

ודע דמה שהתרנו לערב תרופה ולאכולה בשבת וכנ"ל, נראה שהוא דוקא אם עירבה מערב שבת כמ"ש בגמ' לענין קילורין דלא מהני לדידה לסלק הגזירה שמא ישחוק סממנים אלא"כ שורה מערב שבת, וה"ה כאן באופן שמותר רק אם מערבו מערב שבת, אכל לערבו בשבת אסור לאכול או לשתות

שער הציון

[שמה] עיי"ש בבב"ל ד"ה אכל אם: [שמה] עיין שו"ע סי' שכ"ח סעיף י"ז:

ולומר דהיתר עפ"י ש"ס יצמות קי"ד דהתינוק מסוכן
אלל חלב הוא דוחק ועתו"ם שבת קל"ה ע"א ד"ה
מפני הסכנה וסיים האו"ש דכל דבריו של האהע"ו אינם
נכונים בדמיונו, ועיין מש"כ בזה בעניי בשו"ת שבט הלוי
ח"א סי' מ"ז.

סימן פב

[סי' שב"ח סעיף ל"ז - ויסודות בגזירת
שחיקת סממנים]

א

סל"ז. אבל אם אין לו שום מיחש מותר. לדעת הא"ר דביש
לו מיחש גם בשותה לרעצונו אסור, ובאין לו מיחש
דוקא בשותה לרעצונו מותר לא לחזק בריאותו, ולדעת רבינו
הב"י צריח גם לרפואה מותר, ובמיחש י"ל דוקא לרפואה
אסור עיין צב"ל בזה.

ובחולה מוטל במטה דהיינו חולה שאין בו סכנה, לדעת
הב"ח והט"ז אסור, ולב"י ורמ"א מותר, וכן החזיק
הגאון בית מאיר בכה גדול וכמשמעות הרמב"ם פכ"א מהל'
שבת והה"מ שם, וכדעת הרמב"ן והרשב"א שבת קכ"ח עיין
בהה"מ פ"ב מהל' שבת, והצ"ח הביא מכמה ראשונים
להחמיר, מכ"מ אין למחות במקילים כדעת הב"י ורמ"א, -
והשתא להלכה ג' עניינים לפנינו. א- צריח המכוון לרפואה
בזה ודאי סביר להחמיר כדעת המג"א ס"ק מ"ג, ומשמע
אפילו לחזק מזגו ומניעה שלא יחלה. ב- במיחש מסתבר
לנטות להקל דדוקא לרפואה אסור לא לרעצונו ולמאון. ג-
ובחולה שאין בו סכנה ראוי לסמוך בקיחת תרופות כדעת
הרמב"ם ודעמי' דלא גזרו בזה משום שחיקת סממנים, - וכן
הכריע בשו"ע הרב סוס"י י"ט.

ב

ואם לוקח התרופות בתערובת אוכל, עיין בדעת להגאון
מהרש"ם מה שהעתיק משטמ"ק ברכות ל"ח ע"א
בענין שתיית איברא סיים דזה דוקא שהוסיף במאכל
צריחים עוד מין אחד של צריחים שעי"ז נעשה ראוי לרפואה
משא"כ אם המאכל א' אינו מאכל צריחים י"ל דאסור,
אעפ"י שעיקר המאכל של צריחים היא, וצפרט אם הוא
הרוב וכו'.

ור"ל דמסביר ודאי יראה דלא נפקע גזירת שחיקת סממנים
ע"י שמערב מיעוט התרופה ברוב מאכל צריחים,
דסו"ס נזקק להתרופה כדי לערבה אח"כ וזה סבה מספקת
לגזור משום שחיקת סממנים כיון שלריך אותה עכשיו.

דעתו"ש ס"ק נ"ט ר"ל דאין דרך לחלוב מדדי האשה רק
לינק, והחליצה הו"ל מפרק כלאחר יד, - היפך הבהמה
דהחליצה כדרכה והיניקה צפה כלאח"י, - ועיין בלבוש ומג"א
דפליגי על דרך זה, ומה שהקשה בתו"ש עליהם י"ל.

וכתבתי בשבט הלוי ח"ו סי' ל' בשם אור שמח דכל חליצה
ויניקה מאשה לצורך אכילת תינוק הו"ל כמשקה
הבא לאוכל וכ"כ עפ"י דהתוס' שבת קמ"ד ע"א ד"ה לא,
אבל האמת דהתוס' כ"כ רק לענין קבלת טומאה יעשה"ה, -
אבל לענין מעשה המלאכה עצמה הו"ל מפרק כדרכו, ובבא
לאוכל הטעם ממש"כ רש"י שבת קמ"ד ע"ב ד"ה לתוך דטעם
חולב לאוכל ממש משום כלאח"י.

וכתבתי שם דזמן הזה שנעשה השאיצה מדדי האשה דבר
הרגיל והוא, ובאופנים שונים, פשיטא לי דגם
לדעת התו"ש הוא איסור תורה, ועיין צב"ל כאן, והפוסקים
דלא כתו"ש, - וע"ע בשבט הלוי ח"ו סי' נ"ט.

סל"ח. מותר לאשה לקלח מהחלב כדי שיאחז התינוק הדד
ויניק. דע דאיכא ב' פירושים בזה, דדעת מג"א
ולבוש היתר בזה משום דהו"ל מלאכה שאינה זריכה
לגופה, והתו"ש ס"ק נ"ט הרעיש ע"ז דאם זה הו"ל אל"ג איזה
הו"ל אל"ג דהתו"ש הבין דכדי שיאחז התינוק הדד לריך
שיהי' קצת חלב על הדד, וא"כ לריך לחלב, - והוא כעין ש"ס
כריתות כ"ג צטיפה המלוכלכת עפ"י הדד, וע"כ פי' התו"ש
דיסוד היתר כאן דאלל אשה היפך בהמה כאשר כתבתי
למעלה דאללה גדר חליצה הוא כלאחר יד ומותר לצורך
תינוק.

איברא בלדק כ' התהל"ד דמג"א ולבוש הבינו כמש"כ הוא
ז"ל מס' בגדי ישע דאשה מקלחת בתחלה חלב
מדדי' ומאבדת אותה כדי שלא יהיו הדדים מלאים חלב יותר
מדאי שאז התינוק אינו מתאוה לינק והגפ"מ בין ב' -
הפירושים דלהצנת מג"א ולבוש היתר מטעם שאין לריך
לחלב גדר מלאכה שאינה זריכה לגופה, והיתר דוקא
להפוסקים כן דמלאכה שאל"ג פטור, משא"כ להרמב"ם ודעמי'
דאל"ג חייב, ועוד נפ"מ דדוקא לאיצוד ממש אבל לתוך
הכוס אם אינו מאבד ממש אף שא"ל עכשיו יתכן דהו"ל
פס"ר דניחא לי'.

משא"כ להתו"ש דהיתר הוא לכו"ע, וגם לתוך הכוס
מותר דהו"ל שלא כדרך, וכבר כתבתי למעלה
דהפוסקים נטו צכאן משיטת התו"ש.

ודע דבאור שמח פ"ח מהלכות שבת ה"י כ' דאם נימא
כדעת האגן העוזר סו"ס שכ"ח וקל"ח אחרונים
דהמעמיד עלוקה חייב חטאת, א"כ יולל דאשה הנותנת דד
שלה צפי התינוק חייב חטאת אם נימא דהחלב צפי התינוק
נחשב משקה א"כ מעשים בכל יום יוכיחו.

מותר וכלדק כ' צעה"ש כאן דמה שרגילים לעשות חלמונים טרופים צפוקר נהי' דלגמוע מותר מכ"מ עשית דבר זה בשבת קשור בהמבואר סי' שכ"א לענין טריפת דבש עם חרדל ויין עם שחלים ולריך להיות מוכן מע"ש, ובשבת לכשכש קלת עם קף יע"ש.

ובעיקר הלכה שלפנינו העיר דע"ת כאן מהמבואר בשו"ת מהר"ח או"ח שנו"כ בזה הקדמונים אם

אסור או מותר, ועיינתי שמה והנה שם סי' נ"ו כ' ועל לעיסת בשמים בשבת לבסומי קלא הואיל ואין שם מכה ואין חושש בגרונו שאז הי' שמן זית רפואתו, דמי לתוספתא דאין לועסין אלטכא בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר (המבואר סי' שכ"ח סל"ז) זה תשובת הר"ש בר שמואל, והר"ח או"ח שם סי' נ"ז מפקפק ע"ז וכ' יותר לאסור כי שמא כ"ד דומה לחושש בגרונו שהוא אסור שאין לך חושש גדול מזו שנקלף בשר וניחר גרונו ואינו יכול להוילא קול כרלוננו אם לא באכילתו (צימס) דברים שאין דרכן לאכל ואינו דומה לריח הפה (בסל"ו) שהרי ריח הפה אינו מתרפא אך לעיסתו גורמת לסירחון פיו שלא יהי' ניכר וכו' לכל לעיסה וגמיעה מועלת ומזהלתו ומעברת כל עירעור שגרונו.

איברא בכ"ז התירו הר"ח או"ח משום כבוד הצריות ובלינעא דוקא, וכ"ש דאיכא נמי כבוד שמים בצפומי קלא סיוס תפלה ע"כ.

הנה לא התיר רק משום כבוד הצריות כנראה שאיירי בש"ל שנוגע לרבים, וכדמסיים דאיכא גם כבוד שמים לבסומי קלא לתפלה (ע"ד כבד ה' את ה' מהונך, מגרוך), וא"כ פשוט דזה חולק על סתימת השו"ע שהתיר בכל אופן להנעים הקול, אלא דיש לדקדק במה שכ' האו"ח שאין לך חשש גדולה מזו שנקלף בשר וניחר גרונו, וא"כ איירי שניחר גרונו בא ממה שנקלף בשר הגרון וזה י"ל דלכו"ע אסור לבתחלה אם לא לכבוד שמים וכה"ג, משא"כ ניחר גרונו שצא בלי שום מיחש וע"פ רוב ממה שמונה שם ליחת הגרון שזה גורם לרידת קול כידוע, אלא דממש"כ הר"ח או"ח אח"כ לחלק בין העברת ריח הפה וזה אינו מרפא אותו רק גורם שלא יורגש משא"כ עירעור הגרון שנתרפא ע"ז דזה אסור משמע דבגרון דומיא דפה שאין שום מכה וקליפת בשר ג"כ אסור לדעתו.

מכ"מ בכל אופן אם ערעור זה בא מחמת קליפת בשר לענ"ד גם לדעת השו"ע אסור, ואם בא רק מחמת ליחת הגרון כנ"ל לדעת השו"ע והפוסקים מותר לבתחלה, ובלשון הר"ח או"ח הוא ספק, כדאי רבינו השו"ע לסמוך עליו בזה.

ס"מ. החושש צמעי' מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין וכו', הה"ד שמותר להחם אפילו בשבת כלי ריק

איברא אם בא המאכל כבר בתערובת הנ"ל ע"י שמעריבים צבית החרושת של המאכל מעט תרופה צמאכל צריאים מוצקה, והאוכל מאכל הצריאים אינו מרגיש כלל ברפואה רק טעם מאכל הצריאים שאוכלים צעלמא כל הצריאים אעפ"י שידוע מהתערובת בזה בודאי אין מקום להחמיר כלל.

אבל כשהוא מערב רפואה ברוב צמקום חולה שאז"ס י"ל דאפשר להקל כה"ג גם להמחמירים ככ"ח וט"ז, ד"ל דזה נקרא כמו שצות ע"י שינוי שמותר לדעה שלישית צם י"ז דקיי"ל כוותי' כנ"ל, איברא צמיחש שאסור לכל הדעות עדין יש לעיין בזה ודו"ק. [ע"ע ח"ג סי' לו]

ג

ודע דרית' צם' דע"ת להגאון מהרש"ס מביא מהגאון מהרש"ק צם' החיים דנוטה לומר דכיום טוב לשיטת התוס' צילה י"צ דאמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך צמקום לצורך קלת יש להקל להניח רטיה ולאכול ולשתות דברים לרפואה דלא שייך למגזר משום שחיקת סממנים דהא גם אם ישחוק אמרינן מתוך, והגאון מהרש"ס דחה ממש"כ המג"א סי' תקל"צ ס"ק ב' דמהא דחובה"מ מותר בדבר רפואה מכלל דציו"ט פשיטא דאסור, ועיין מש"כ עלה הגאון דע"ת צם' תקל"ב.

ובאמת הוא מפורש בראשנים ובשו"ע או"ח סי' תל"ז דציו"ט ראשון אסורים כל מיני רפואות גם בחולה שאז"ס כמו בשבת והטעם נלענ"ד אף דאם ישחוק סממנים לא מתחייב מה"ת כהערת הגאון מהרש"ק, מכ"מ דומה ממש להמבואר צילה י"ח ע"א דקאמר טעמא דכלי בשבת אסור לטבול גזרה שמא יעצירו ד"א צר"ה והקשה הש"ס תינה שבת, יו"ט דאין אסור הולאה מה איכ"ל ומת' הגמ' גזרה יו"ט אטו שבת, וכ' תוס' דלא הוי גזרה לגזרה דיו"ט ושבת אחת היא, ואף דלכאורה יפלא דאין שייך יו"ט ושבת אחת היא בדבר דלא שייך כלל ציו"ט דהא אין אסור הולאה, - אלא ע"כ דאחרי שגזרו כבר על אסור טבילת כלים ונעשה שבות שוב אין מסתכלין במה דלא שייך ציו"ט, דיו"ט נקרא שבת, ואין צין יו"ט לשבת, והכי נמי בדין ופשוט.

סימן פג

[סי' שב"ח סעיף ל"ח - מ' ומ"א]

סל"ח. מותר לאכל שרפים מתוקים ולגמוע צילה חיה כדי להנעים הקול.

החידוש בזה דאעפ"י שאין רגילות לאכל שרפים סתם או לגמוע צילה חיה, מכ"מ כיון שאינו לרפואה ממש

אוצר החכמה

יצטרך אלא להרבות וגזירה חדשה כיון שלא מצוי
אולי לא גזרי ולכן אם מצטער הרבה יש להקל.

הגנני ידידו.

משה פיינשטיין

סימן נד

בענין הוויטאמינים לאנשים בריאים ולחולים

ב' דהגבלה ד' סיון תשכ"ד.

מע"כ ידידי הרב הגאון הצדיק המפורסם מהר"ר
שלום יחזקאל שרגא רובין האלבערשטאם שליט"א.
האדמו"ר ^{אוצר החכמה} מציעשינאו.

ענף א

הנה בדבר הוויטאמינים שהרבה אנשים בריאים
שאינן להם שום מיחוש וחולי, אבל הרופאים
מיעצים לבלוע אותם בכל יום משום שהם מחזקים
הגוף אם מותר להם לבלוע גם בשבת, כי המג"א
בסימן שכ"ח ס"ק מ"ג סובר דלשון הטור אבל
אם אוכל ושותה אותו לרעבו ולצמאו ואין לו חולי
זרי, שהוא דוקא ואם עושה לרפואה אסור אע"פ שהוא
בריא, דלא כהב"י שכתב דלאו דוקא משום דמשמע
דכל שאינו חולה כלל מותר לו לאכול ולשתות אוכלים
ומשקין אף שאינם מאכל בריאים דכיון שאינו חולה
ליכא למיגזר מידי, ולכן הוויטמינים שאינם ראויים
לאכילה והם רק לרפואה גם בריאים אסורים להמג"א
שראוי להחמיר כמותו שהוא בתראה.

אבל הא צריך להבין דכיון שהוא בריא מה שייך
לומר שהוא לרפואה דהא אינו מרפא כלום ודבר
שאינו מרפא ליכא איסור אף אם כוונתו לרפואה,
וכדאיתא בתוס' שבת דף ק"ט ד"ה לדידי בכוסברתא
שא"ר יוסף אין בה משום רפואה ואירי לענין שמותר
בשבת, שפירשו דהאוכלין או המניחין הכוסברתא
טועין וסבורין שיש בה רפואה ואין בה רפואה, הרי
שליכא איסור אף שהאכילה לפרש"י והשימה על העין
לתוספות הוא לרפואה מכיון שאינה רפואה, וכן משמע
ברש"י ד"ה ולא במי משרה שכתב ואין דרך רחיצה
בהן אלא לרפואה דמסו, שלכאורה למה הוסיף תיבת

דמסו דהיה סגי בזה שכתב ואין דרך רחיצה בהן
אלא לרפואה, אבל הוא משום דאם לא מסו אף
שהרוחצין במי משרה הוא לרפואה כיון שאין האמת
כן לא היה אסור, וכן מוכרח לפרש"י בעלין אין בהם
משום רפואה שפי' שהוא באכילתו להאיר העינים
משום דלא מסו, והרי אינם ראויין לאכילה וכל אכילתו
הוא להאיר העינים ומ"מ כיון דלא מסו ליכא איסור.
בשלמא לתוספות שפירשו שהוא להשים העלין על
העין, היה מקום לפרש שגם כוונת המשימו הוא רק
לשמור מצינה ורוח וכדומה, וכדמשמע קצת לשון
הש"ע סעיף כ"ד שמפרש שהוא להשים העלין ע"ג
מכה שכתב שאינו אלא כמשמרת, שלשון זה משמע
לכאורה שההיתר הוא משום שמה שמים אין כוונתו
אלא לשמירה, שלכן היה משמע שאם היה כוונתו
לרפואה היה אסור אף שלא מסי. אבל לפרש"י הא
מוכרח זה דאכילה לא שייך אם לא לכוונת רפואה
וכמפורש בדבריו שאוכל להאיר העינים ומ"מ מותר
משום דלא מסו באמת, וא"כ מסתבר דכו"ע לא פליגי
וכדחזינן שגם התוספות הא סברי כן כדלעיל ולכן אף
הש"ע נראה שסובר כן, ומש"כ שאינו אלא כמשמרת
הוא כדפי' המג"א בס"ק ל"א על מכה שנתרפאה
נותנין עליה רטייה שאינו אלא כמשמרה ואינו בהול
כל כך שיכא לידי שחיקת סממנים ומירוח, וכוונתו
שאשמועינן שאף שהוא צריך עדיין להרטייה לשומרה
שלא תתקלקל לא גזרו ע"ז מפני שלא בהול כל כך,
וזהו גם פירוש שאינו אלא כמשמרה שבעלין בסעיף
כ"ד, ועיין בירושלמי פ' במה אשה סוף ה"ב ששני
הדינים סמוכין זה לזה ובשניהם גאמר שאינו אלא
כמשמרה ופי' קה"ע כהמג"א שזהו החדוש שאף שצריך
לזה שלא תתקלקל לא גזרו בו משום שאינו בהול
וזהו כוונת הש"ע, וא"כ כשבאמת אין בזה צורך אף
שהוא נתכוין לרפואה אפשר מותר גם להש"ע כמו
לרש"י ותוספות.

וא"כ בבריא שאוכל דברים שאינם ראויים לאכילה
אף לכוונת רפואה מה שייך לאסור הא אין מרפאין
אותו, ואף שהם רפואה לחולים מ"מ כיון שלבריא אין
מרפאין לא שייך לאסור, וכדחזינן מרטייה שע"ג מכה
שאסור להניחה ומ"מ על מכה שנתרפאה מותר ליתן
רטייה והוא משום דבזו שנתרפאה אינו מרפא, א"כ
כ"ש שלבריא לא שייך לאסור אף בדברים המרפאים
לחולים מאחר שלו אין מרפאין אף שכוונתו לרפואה.
ואף אם נימא דלרפואה הוא מאחר שבלא זה עלול הוא
אף שעתה הוא בריא להתחלות בנקל מצנים ופחים
וכדומה משאר מאורעות, ובאכילת דברים אלו יעשה
שלא יחלה בנקל, נמי הא ודאי יש להתיר מדין רטייה

כוונתו כי אם לרעבון ולצמאון, משמע שסובר דאף בלא תועלת כלל להבריא אסור אם כוונתו הוא לרפואה אף שהוא רק טעות ודמיון בעלמא מהבריא הלוקח. והוא תמוה כדהקשתי.

וראיית המג"א מסעיף מ"ד דאין רוחצין במי משרה ובמים הרעים שבים הגדול באישתהו שמשמע דהוא בריא, לא מובן דהא המחבר נקט גמי דין זה והוא הא סובר שליכא איסור לבריא וא"כ מוקי זה דוקא ביש לו מיחוש וצריך לרפואה, ואין להחשיב זה לאוקימתא דא"צ לפרש זה דכיון דהאיסור הוא משום שהוא מרפא ולבריא הא אינו מרפא והוי ממילא כמפורש דאיירי בצריכי רפואה. וכן בירושלמי פ"ד ה"ג שאיתא אבל לא במי משרה ולא במי סדום אימתי בזמן שהוא מתכוין לרפואה, פשוט להב"י שהוא בחולה ששייך רפואה, ומ"מ אם נתכוין להעלות מטומאה לטהרה מותר באינו שוהה, ולא נראה שום משמעות בירושלמי יותר מבגמרא דידן והמחצית השקל לא ביאר כוונת המג"א בראיה זו מירושלמי.

ענף ב

והנה מירושלמי יש להביא ראיה להמג"א, דהא בירושלמי אמר אבל לא במי משרה ולא במי סדום אימתי בזמן שהוא מתכוין לרפואה הא להעלות מטומאה לטהרה מותר, א"ר שמואל אחוי דר' ברכיה בלבד שלא ישהה, הרי מפורש דבנתכוין לרפואה אפילו בלא שהה אסור. והוא דלא כבגמרא דידן דבלא נשתהא מותר אע"פ שיש לו חטטים בראשו מטעם שנראה כמיקר בעלמא כדפרש"י, אף שסתם מי שיש לו חטטים בראשו ידוע שנתכוין לרפואה, דמ"מ מותר כסך שמן למכתו שמפורש בדף ק"א שסכין שמן ורד על מכותיהן משום שכן דרכן לסוך בחול וסך הוא את השמן בחושש במתניו. וצריך לומר בטעם הירושלמי שכיון שלא שכיחי מי שירחצו במי משרה ומי סדום למיקר יאמרו שהוא ודאי לרפואה כמו שמתכוין לזה באמת, ול"ד לשמן בחושש במתניו ושמן ורד ע"ג מכותיהן שגם בריאים סכין בזה ולכן לא נאסרו מצד כוונתם, אבל הכא שבשביל שלא שכיחי הרי יאמרו שהוא לרפואה אסור. ואף שלא אסרו כשהאמת הוא שאינו לרפואה אלא למיקר כיון שעכ"פ אפשר שהוא רק למיקר כיון שאירע כזה לפעמים, הוא משום שאם נאסור הא יהיה זה רק משום חשד דיאמרו שעושה זה לרפואה שאסור, לכן כיון שאיכא לפעמים למיקר אין טעם החשד בזה כדאי לאסור, אבל להתיר

על מכה שנתרפאה ועלולה להתקלקל שמותר, ומדין עלין ע"ג מכה שמותר משום שאינו מרפא אלא שעושים שלא לתקלקל ואינו בהול על זה, א"כ כ"ש שבריא שאין מה לרפאות אותו ואם הרפואה מועלת לו הוא רק שלא יתקלקל להתחלות ע"י איזה מאורעות שאין לאסור משום שודאי אינו בהול שהרי אין לו לחוש בעצם כלל והוא רק לרוחא דמילתא בעלמא שאין לחוש שיהיה בהול על זה.

ולכן צריך לומר דכוונת המג"א הוא דוקא בבריא שהוא חלש בטבעו ורוצה להתחזק ביותר ע"י הדברים שאוכל, שזה סובר הטור שהוא ג"כ בכלל האיסור כיון שיתחזק ע"י זה יותר מכפי מזג טבעו, ואף שגם באופן זה כיון שעכ"פ הוא בריא בלא שום מיחוש היה מסתבר לומר שאינו בהול ואין לגזור בזה ומטעם זה סובר הב"י שמותר, מדייק המג"א מלשון הטור שאסור והוא משום דכיון דעכ"פ הוא געשה חזק יותר מכפי שהוא בטבעו כמו חולה שמשנתנה לבריא הוא בכלל האיסור דשם רפואה שאסרו אף שליכא בו הטעם דבהילות, והוא כדמצינו בכמה גזירות באיסורים שלא פלוג אם הוא בכלל אותו השם דאסרו. וא"כ באלו הוויטאמינים שאינם מבריאם את האדם לשנותו מכפי שהוא שיהיה מי שחלש בטבעו לחזק יותר אלא שעושים שלא יהיה עלול להתחלות בנקל יש להתיר לכו"ע אף להמג"א. ואם יש וויטאמינים שמשנים בריאותו שעושים מחלש בטבעו לחזק יותר פליגי בזה הב"י והמג"א שיש להחמיר ולאסור כהמגן אברהם. והנה ראיתי בדברי הגר"י לעבאוויץ שליט"א שג"כ מחלק כעין זה מסברתו שהאיסור להמג"א הוא רק כשע"י מה שאוכל יתחזק יותר מכפי שהוא עתה ולא באם הוא רק שלא יתחלש ויגרע מכפי שהוא עתה שזה גם להמג"א מותר. ולפ"מ שבארתי הוא מוכרח כדלעיל, וגם מסתבר שדוקא כשעושה מחלש בטבעו לגוף בריא וחזק ולא כשעושה רק להתחזק מעט יותר.

והנה הפמ"ג שכתב בא"א דכל שכוונתו להיות גופו בריא אסור אף בבריא נראה שכוונתו כדבארתי ומדייק דבריו דבכל שכוונתו הוסיף תיבת גופו ובהאיסור כתב בלא תיבת גוף, משום שכוונת הפמ"ג הוא שהיה בריא בלא מיחוש אבל טבע מזג גופו היה חלש ונתכוין במה שאכל שיהיה מזה גופו בריא שישנתנה מחלש לבריא זה אסור אף בבריא שאין לו שום מיחוש, אבל להתחזק בעלמא משמע מלשונו שמותר. אבל במחצית השקל שכתב דלהמג"א אין חלוק בין בריא לחולה אלא אורחא דמילתא נקט דסתם חולה שיש לו מיחוש עושה לרפואה וסתם בריא אין